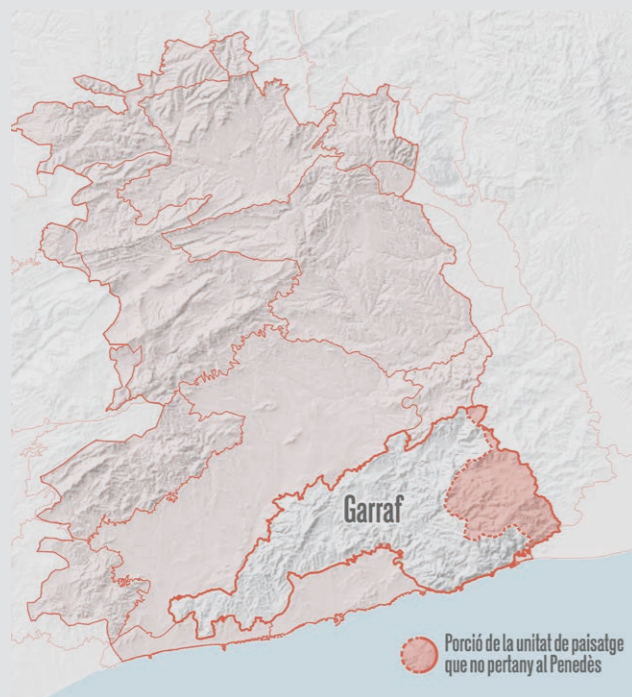
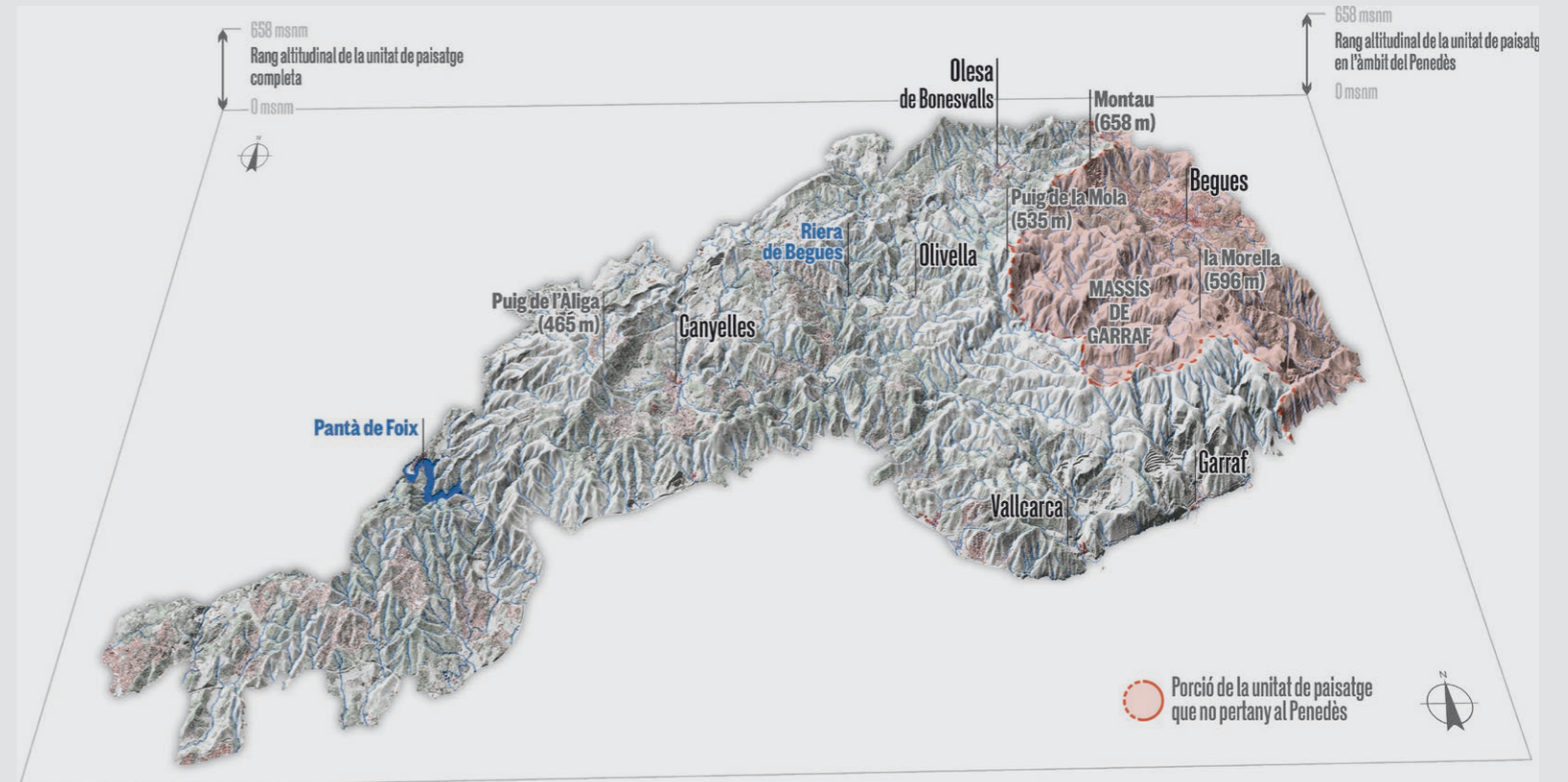
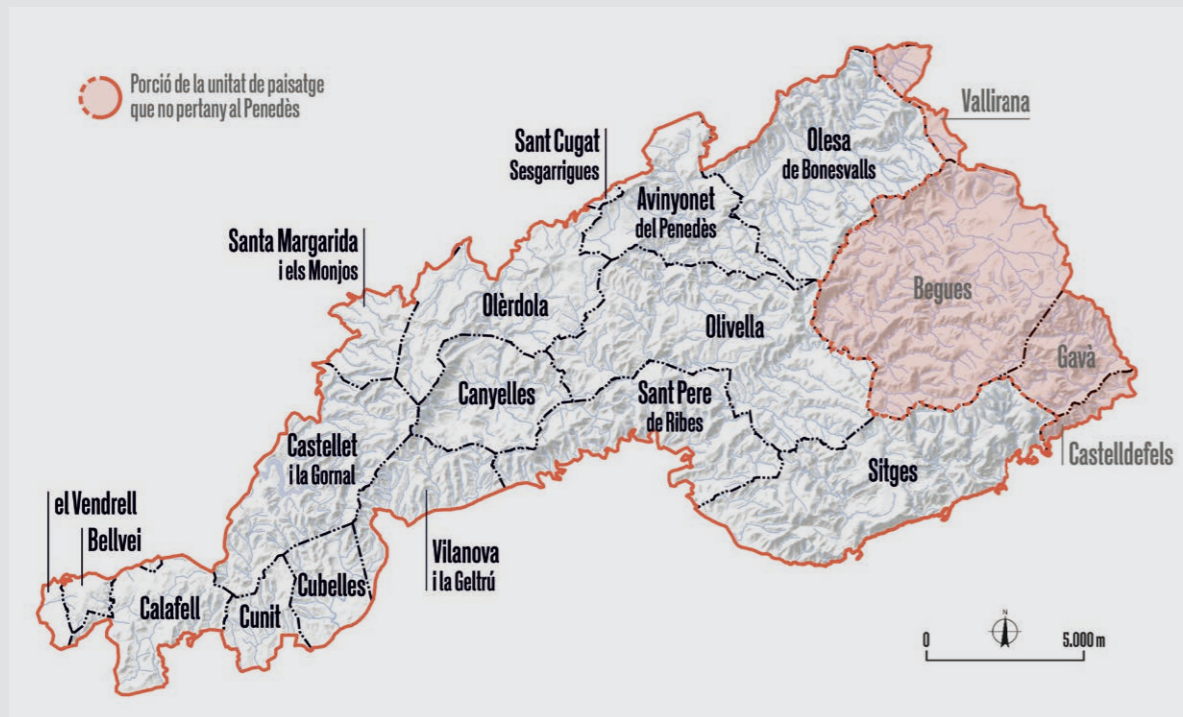

UNITAT DE PAISATGE

GARRAF

Paisatge del Garraf amb els sòls de calcàries i dolomies, d'imatge seca però de gran valor natural. Francesc Muntada

COMARQUES

Alt Penedès, Baix Llobregat, Garraf i Baix Penedès

SUPERFÍCIE

30.916 ha (24.707 ha corresponen al Penedès i 6.210 ha a la Regió Metropolitana de Barcelona).

MUNICIPIS

La unitat inclou, totalment o parcialment, els següents municipis del Penedès: Castellet i la Gornal, Cubelles, Vilanova i la Geltrú, Santa Margarida i els Monjos, Vilafranca del Penedès, Olerdola, Canyelles, Sant Pere de Ribes, Sant Cugat Sesgarrigues, Avinyonet del Penedès, Olivella, Sitges, Olesa de Bonesvalls, Cunit, Calafell, Bellvei i el Vendrell. També inclou Begues, Vallirana, Gava i Castelldefels a la Regió Metropolitana de Barcelona.

LÍMITS

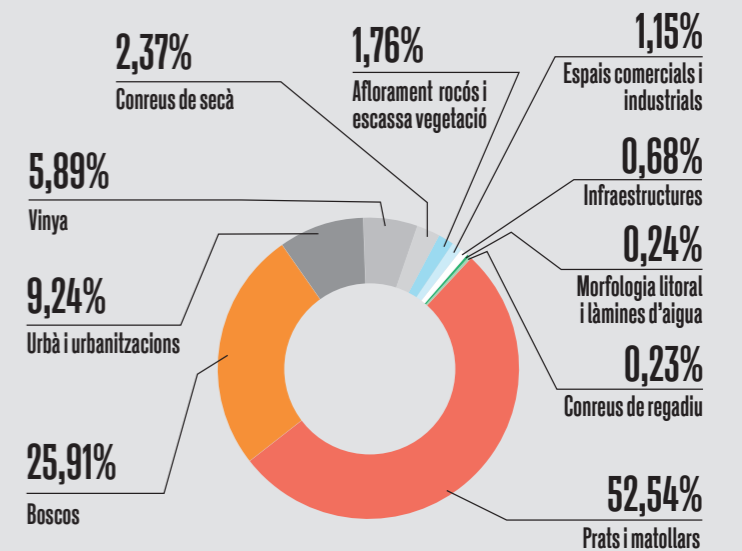
El límit nord-est inicia a les afores de la urbanització El Lledoner. Ressegueix la serra de les Planes i descendeix al sud-oest per la serra de Riés. Al coll de Garró s'enfila cap a la Plana del Penedès i baixa de nou incloent la serra de les Gunyoles; ressegueix la falda del puig del Papiol fins arribar al Pantà del Foix. D'aquí continua en direcció sud-oest per la vora de Clariana i creua les urbanitzacions fins a arribar a la variant de l'N-340, a tocar del Vendrell.

Els límits oest i sud-oest del Garraf venen donats pel pas de l'N-340 i la C-31. Aquí ressegueix els exteriors de grans urbanitzacions i de l'extensió urbana com la de Segur de Dalt fins la C-32, al sud-oest.

Al sud, el límit ressegueix la coberta forestal i la C-32, abastant tota la costa des del Port d'Aiguadolç fins les Botigues de Sitges.

A l'est termeneja amb Castelldefels, Gavà, Begues i Vallirana. El límit s'endinsa al Massís passant entre el turó d'en Vinader i la Sentiu enfilant-se cap al nord; voreja el nucli de Begues per l'est i fins al coll de la Creu de d'Ardenya. Continua fins a la urbanització Ca n'Olivella fins a arribar al nord-est a la urbanització El Lledoner.

GRANS USOS I COBERTES DEL SÒL

CARÀCTER

Massís calcari, d'aspecte massiu, de serres baixes que a migjorn i a ponent perd alçada i desapareix prop del Vendrell.

Un massís càrstic farcit de coves, avencs i fondos, entre altres morfologies singulars.

Un extens espai costaner sense urbanitzar.

Uns paisatges d'aigua eminentment subterranis, a excepció de l'embassament de Foix.

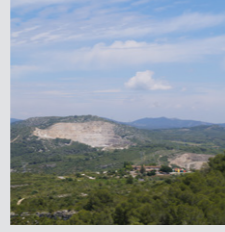
Màquia litoral de garric, margalló, pròpia d'indrets calcaris àrids i dels àmbits calcaris costaners meridionals.

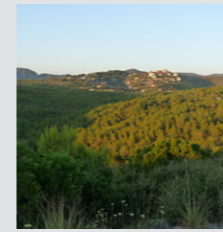
Espais agrícoles testimonials, limitats per l'aridesa del terreny i el predomini del rocam, amb una gran quantitat de construccions de pedra seca i de masies isolades.

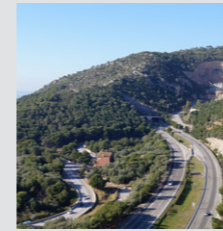
Poblament històricament rural i dispers en masos i petits nuclis, generalment propers a dolines o a petites planes aptes per al conreu.

Un massís esquitxat per una gran quantitat de pedreres que exploten la roca calcària per a àrids per a la construcció i l'obra pública.

Una gran quantitat d'urbanitzacions escampades arreu del massís trenquen la continuïtat de les masses forestals.

L'impacte de les infraestructures és moderat: des del pas de l'autopista pau casals (G-32) a l'augment de l'activitat nàutica esportiva.

Un patrimoni històric variat, amb castells i torres de defensa, on hi destaca el conjunt monumental d'Olèrdola i el castell de Castellet.

OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

1/ Unes formacions geològiques del massís de Garraf –caracteritzades pel relleu abrupte i la naturalesa calcària blanca i grisa–, que constitueixen fites i fons escènics, preservades i revalorades com a elements configuradors del paisatge i que es mantinguin com a referents visuals i identitaris de qualitat.

2/ Un mosaic forestal de broles i pinedes de pi blanc en els espais naturals i algunes planes de conreu a les valls, gestionats adequadament a fi de reduir el risc d'incendi i d'assegurar l'equilibri natural.

3/ Uns paisatges agrícoles de vinya i cereal de secà, amb poblacions i elements d'arquitectura rural de

pedra seca reconeguts pel seu valor històric i patrimonial, ben planificats i gestionats, on es fomenti la rehabilitació per sobre de la substitució d'edificacions i que mantinguin els principals trets característics.

4/ Un paisatge on l'herència de patrimoni medieval i de construccions defensives com castells i torres de guaita (el castell de Canyelles, el castell de Castellet, el castell de Campdàsens, la torre de defensa de can Planes i el castell de Garraf) siguin rellevants.

5/ Unes urbanitzacions, que ocupen nombrosos vessants i carenes del Garraf amb vistes al mar, ordenades i integrades en el paisatge, que connectin els

espais verds urbans amb els sistemes d'espais lliures més pròxims, i estructurades funcionalment com a teixit urbà.

6/ Unes infraestructures viàries i ferroviàries que minimitzin la fragmentació del Garraf, integrades en el paisatge, i que potenciïn la contemplació del massís, la plana i el mar.

7/ Un sistema d'itineraris i punts d'observació del paisatge que emfasitzin les panoràmiques més rellevants i permeti descobrir la diversitat i els matisos dels paisatges del Garraf.

PUNTS D'OBSERVACIÓ

- 6. Puig de l'Àliga (Canyelles, Garraf - Olèrdola, Alt Penedès)**
- 17. Can Grau (Olivella, Garraf)**
- 24. Creu de Sant Isidre (Sitges, Garraf)**
- 25. Ermita de La Trinitat (Sitges, Garraf)**
- 27. La Mata-Rodona (Olivella, Garraf)**
- 28. El Circell-El Puig de la Mireta (Avinyonet del Penedès, Alt Penedès)**
- 29. La Talaia (Vilanova i la Geltrú, Garraf)**
- 30. Les Pedrisses (Sitges, Garraf)**
- 32. Montau (Olesa de Bonesvalls, Alt Penedès - Begues, Baix Llobregat)**
- 36. Conjunt Monumental d'Olèrdola (Olèrdola, Alt Penedès)**
- 39. Castell d'Olivella (Olivella, Garraf)**
- 42. Castell de Castellet (Castellet i la Gornal, Alt Penedès)**
- 49. Font del Cuscó (Sant Cugat Sescarrigues, Alt Penedès)**
- 57. Puig de la Mola (Avinyonet del Penedès, Alt Penedès)**
- 65. Castell de la Muga (Bellvei, Baix Penedès)**
- 68. Montgròs (Sant Pere de Ribes, Garraf)**
- 70. Turó de les Tres Partions (Castellet i la Gornal, i Olèrdola, Alt Penedès - Canyelles, Garraf)**
- 86. Punta dels Corralis (Sitges, Garraf)**
- 87 - Punta de Cala Forn (Sitges, Garraf)**

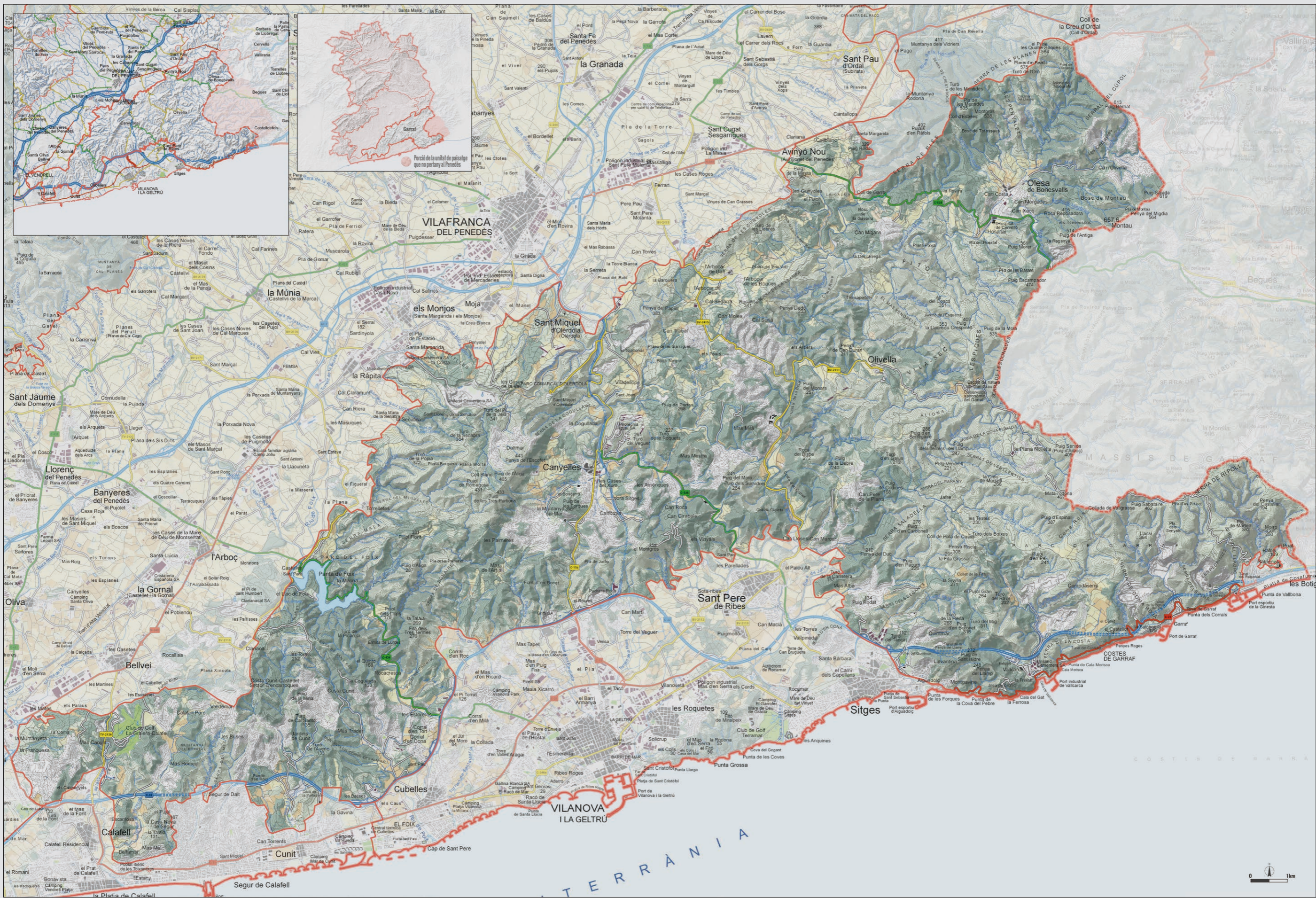
ITINERARIS

No motoritzats

- 48. Camí Ramader de Marina**
- 49. GR-5 Sender dels Miradors**
- 55. Penedès 360 (Trekking)**
- 61. Camins del vi i el cava: Montcau**
- 62. Camins del vi i el cava: Garmatxa**
- 66. Camins del vi i el cava: Subirat parent**
- 67. Camins del vi i el cava: Monestrell**
- 69. Camí Ral Vilafranca-Olesa de Bonesvalls**
- 71. Castellet-Olèrdola**
- 72. GR-92 Sender del Mediterrani**
- 73. GR-92 Sender del Mediterrani (variant interior)**
- 78. Carrerada de Santa Coloma**

Motoritzats

- 20. Vilafranca del Penedès-Castell d'Olèrdola**
- 23. Begues-Avinyonet del Penedès**
- 25. Cubelles-Canyelles**
- 26. La Ràpita-Castellet i la Gornal**
- 27. Canyelles-Olivella**
- 28. Les Botigues de Sitges -Plana Novella**
- 29. Port Ginesta-Sitges (Corbes del Garraf)**
- 30. Calafell-Bellvei**
- 31. Cubelles-Castellet**

Partida de la unitat de població que no pertany al Penedès

TERRÀNIA

EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL PAISATGE¹

Al llarg de la història, el massís del Garraf ha estat poc poblat degut a l'escassetat d'aigua, amb algunes excepcions, entre elles els contraforts del sud-oest, on existeixen restes prehistòriques localitzades en coves i balmes, com la balma de la Graiera, que data d'uns 22.000 anys d'antiguitat i que acollia una petita comunitat humana que es dedicava a la caça i la pesca; o les coves Foradada (ocupada més tardanament que l'anterior i que va estar habitada fins l'època del Bronze Antic) i Mas Romeu (cova sepulcral neolítica). La presència d'aquestes coves fa pensar que aquesta zona era una de les òptimes per al desenvolupament humà en aquell moment i testimonien una relació entre els humans i aquest paisatge que prové de varis mil·lennis enrere.

Una altra excepció a destacar és el poblat fortificat d'Olèrdola, d'origen ibèric, que es va mantenir habitat fins a l'alta edat mitjana, sens dubte gràcies a la seva privilegiada situació, aixecada sobre la plana penedesenca, i a les importants infraestructures construïdes per a la recollida d'aigua de pluja.

Ja durant l'edat mitjana aparegueren un seguit de nuclis, fonamentalment als peus dels massissos, a prop dels camps i sovint, a redós d'un castell (Castellet, Canyelles), ja que es trobaven a la frontera amb els dominis dels sarraïns. L'avanç d'aquesta frontera cap el sud va potenciar el creixement de les viles de la plana i va relegar els nuclis de muntanya, molts dels quals van entrar en un període de fort declivi i abandonament. Un cas especial va ser el llogarret de Garraf (nom d'evident arrel àrab), que en origen tingué la pesca com a raó de ser.

Un cas a part és el dels nuclis de Begues i Olesa de Bonesvalls. Situats sobre l'antic camí ral de Barcelona a Tarragona (d'origen probablement romà) van sorgir al voltant del segle X i van progressar en la mesura que augmentava el trànsit pel camí. En el cas d'Olesa de Bonesvalls, va tenir especial incidència en el seu creixement la construcció d'un hospital per acollir peregrins (segle XIII). També d'aquesta època destaca l'ocupació

del llogarret de Montpaó, que data del segle XI i que va ser habitat fins als anys 50 del segle XX. El fet que els poblaments en la franja del sud-oest es localitzin en indrets elevats respecte el mar pot ser explicat per motius ambientals, ja que tota la costa estava plena d'aiguamolls i representava una zona insalubre i insegura. De l'Edat Mitjana en daten també bona part dels masos existents en aquest extrem, com el mas de l'Espasa, el mas Romeu, o el mas de la Muga.

Amb la desaparició del perill sarraí i l'augment del trànsit per la Via Augusta-Via Francisca, al límit de la plana penedesenca i les elevacions del Garraf-Ordal, el castell d'Olèrdola decaigué (segle XII-XIII) paral·lelament al sorgiment de Vilafranca del Penedès, a la qual transferí el domini i la capitalitat sobre bona part de la plana penedesenca. És de tendència general la ocupació de la plana quan disminueix la tensió territorial

i els conflictes bèl·lics ja que són terrenys més òptims per practicar l'agricultura i per obtenir recursos hídrics.

Els segles següents l'evolució del paisatge va estar marcada per la progressiva ocupació d'espais de difícil accés amb la construcció de terrasses de pedra seca, masos envoltats de camps als vessants i cabanes de pedra seca a la part alta. Alguns punts especialment visibles foren ocupats per construccions simbòliques, com la Trinitat.

A la part alta del massís hi havia dos poblaments singulars: Begues i Campdàsens. El primer és sens dubte d'origen molt antic, atès que les condicions agrícoles eren molt bones. En aquest cas, el castell era lluny del nucli, en un punt certament molt estratègic (Eramprunyà). De fet, el poble restava amagat de qualsevol observador i

Durant segles s'ocuparen terres de difícil accés gràcies a la construcció de terrasses de pedra seca. També es construïren barraques per guardar estris o aixopluc en cas de mal temps. Ramon Artigas

1. Aquest apartat pren com a àmbit tota la unitat de paisatge i el seu contingut és representatiu tant de la part penedesenca com la de la Regió Metropolitana de Barcelona.

tenia un accés molt complicat. Campdàsens, al seu torn, aprofitava una sèrie d'extensos camps a una de les planes elevades del massís, molt a prop del mar. Si bé avui consta a penes d'un gran mas amb diverses dependències, hi ha fonts que consideren que va arribar a tenir terme propi.

El declivi demogràfic medieval també afectà notablement la intensitat i extensió dels aprofitaments del territori. A més de les dures condicions del medi hi contribuïren les epidèmies i la pesta, especialment en nuclis com Olesa de Bonesvalls. Situada en zona de pas, va jugar un paper important en diversos conflictes i fets d'armes, com la guerra contra Joan II (1462-1472).

A les darreries del segle XVI, un cop superades les pestes i amb una major estabilitat política, es va produir un reviscolament del territori. Hi va contribuir de forma rellevant la incorporació de la nombrosa immigració occitana que arribà a Catalunya.

Durant el segle XVIII, coincidint amb l'auge de l'activitat vitivinícola afavorit per les rebaixes dels aranzels amb l'Estat francès, es conrearen terres abans incultes i se substituïren diversos conreus, sobretot fruiters de secà i cereal, a favor de la vinya. Durant aquest període creïxeren i es recuperaren masos i veïnats rurals com el de Jafre, que havien romàs pràcticament abandonats des de l'edat mitjana. Tanmateix, la crisi de la fil·loxera va fer que l'augment demogràfic fos relativament efímer i la recuperació del conreu i la població, més complexa que en els territoris veïns de la plana. La vinya va deixar d'ocupar gairebé tot el territori i va donar pas a l'olivera, l'ametller i el garrofer a les zones més meridionals.

Amb la Revolució Industrial se succeïren una sèrie de projectes que pretenien, com era habitual a l'època, l'explotació racional dels recursos del massís. El projecte principal va ser l'obertura de la línia de tren arran de mar, una obra d'enginyeria destacable, en tant que la via corre per l'interior de nombrosos túnels i a penes surt a

l'exterior a les cales rocalloses. La via feu permeable el massís, però únicament va fer accessibles les cales de Garraf i Vallcarca, on aparegueren activitats industrials relacionades amb la pedra calcària de la regió, i els nuclis de Sitges i Vilanova i la Geltrú. Una activitat que ha deixat molts rastres en forma de petites pedreres va ser l'extracció de "sal de llop", calcita cristal·litzada utilitzada en la fabricació de vidre.

La reconversió en carretera de l'antic camí de Sitges per les costes del Garraf data de principis del segle XX i no va implicar grans canvis respecte al traçat original, que fins i tot havia creat la seva pròpia llegenda al pas de la Mala Dona. Marginal com la via fèrria, no va millorar substancialment l'accessibilitat al massís. La construcció de la carretera de l'Orda, a principis del segle XIX, aïllà l'interior del massís i feu

perdre població a nuclis com Begues i Olesa de Bonesvalls, abans situats a ran del camí ral.

Diverses iniciatives han tingut al massís del Garraf una singular incidència paisatgística. Una d'elles va ser la creació d'una colònia agrícola en el punt més desolat, batejada com a Plana Novella, a les darreries del segle XIX. Un gran llac artificial protegit de l'evaporació per un jardí

La construcció a finals del segle XIX de la línia de tren arran de mar va suposar una important obra d'enginyeria ja que circula per l'interior de nombrosos túnels i surt a l'exterior només a les cales on permet apreciar el paisatge. Biel Montoro

de regust romàntic donava origen a una xarxa de canals de reg que abastien també la casa i dependències annexes, un conjunt residencial eclèctic en què destaquen les bodegues. El conjunt edificat, el llac i els camps, en el decurs dels pocs anys en què foren explotats, devien contrastar fortament amb el ressec entorn. Una altra iniciativa rellevant, en aquest cas del compte Güell, principal terratinent del massís, va ser la recerca i l'intent de captació del riu subterrani que desemboca a la Falconera, i que hauria hagut d'abastir d'aigua a Barcelona, (intent que va fracassar per la gran fondària a la qual corre el riu). El comte Güell, portà a terme altres actuacions, aquestes amb èxit, com la construcció de les bodegues modernistes de Garraf; o l'obertura de les primeres pedreres de calcària per a la fabricació de ciment, a Vallcarca, i la creació de l'embassament del Foix, per abastir d'aigua el sector agrícola de Vilanova i la Geltrú. La voluntat de l'obra fou, a més de la regulació de la conca, la de garantir els cabals de regadiu de la zona del pla de Vilanova, Cubelles i Cunit, que s'iniciaren pel marge esquerre de la presa i derivaren a l'altura de Rocacrespa amb un ramal cap al marge dret. D'altra banda, ateses les dificultats d'abastament d'aigua que, en un moment determinat, patiren els municipis de Vilanova i la Geltrú i Sitges, ambdós ajuntaments tramitaren i obtingueren una concessió d'aigües que representaria l'aprofitament conjunt de les aigües amb la Comunitat de Regants. Altres funcions de la presa foren la fàbrica de la pròpia presa i l'entorn creat per l'antic castell, reflectit sobre les aigües quietes de l'embassament.

Però la Revolució Industrial va suposar també l'abandonament progressiu de les activitats agrícoles al massís i la lenta desaparició del paisatge humanitzat a costa de tant d'esforç. Cap el 1970 havien desaparegut gairebé totes les activitats productives a la part alta del massís, tret d'algun ramat d'ovelles, i només quedava alguna masia habitada a Campdàsens. Aquest abandonament va facilitar l'aparició de tot un seguit d'activitats molestes, com ara pedreres, antenes, abocadors i d'altres.

A partir de mitjans dels anys seixanta van començar a aparèixer les urbanitzacions de segona residència, que normalment es van emplaçar en llocs poc accessibles i eren ocupades per estrats socials modestos. En aquells anys, l'accés a aigua potable i clavegueram era complex i és probable que molts habitatges funcionin encara avui dia amb pous morts, contribuint a la contaminació de l'aquífer. La major part d'aquests assentaments es caracteritzaven per un aspecte general de desordre, causat per una gran varietat d'estils constructius en espais relativament reduïts (les parcel·les no solen ser massa grans), uns espais públics deixats, vials de fort pendent i, en general, una manca d'encaix de l'assentament a l'entorn. El cas més visible, tot i tractar-se d'un assentament de nivell social més alt que la mitjana, és la urbanització Valle de los Reyes, rebatejada posteriorment Plana Novella. Pensada com a espai exclusiu, requeri la construcció d'una carretera asfaltada des de les Botigues de Sitges. Aquesta carretera, privada els primers anys, ha permès a la llarga que el cor del massís fos accessible en automòbil, amb les implicacions positives i negatives que això ha comportat. Una altra carretera que travessa aquest àmbit és la del Foix, que es va construir per les obres de l'embassament.

Darrerament, la transformació d'algunes urbanitzacions de segona residència en assentaments permanents ha tingut el màxim exponent a Olivella, on el nucli tradicional –quasi adossat al Parc natural, i en línies generals, força harmònic amb el medi– no ha crescut, mentre que es construïen gran quantitat d'edificacions noves a les nombroses urbanitzacions situades a l'espai forestal. A l'extrem més meridional del massís, a partir de l'arribada dels trens de rodalies a l'estació de Sant Vicenç de Calders (1993) i amb la construcció del tram de l'autopista C-32 Sitges - el Vendrell (1998) el fenomen de les urbanitzacions es va intensificar, amb l'aparició i el creixement de diferents urbanitzacions: el Mas Romeu, els Jardins de Cunit, el Mas Canyís, la Franquesa, etc. Aquesta millora de l'accessibilitat i la proximitat d'aquest territori a centres

urbans importants com Calafell, el Vendrell, o Vilanova i la Geltrú explica la progressiva urbanització dels vessants dels turons.

Totes aquestes transformacions sumades a la desaparició d'alguns conreus situats al nord de Cunit, l'ampliació dels nuclis de Cunit i el de la platja de Calafell i la construcció de la gran urbanització de Segur de Calafell i de l'autovia C-32, han provocat que els antics corredors biològics que connectaven el Garraf amb la platja (com la riera de Cunit, el torrent de la Casa Nova de Segur o el torrent de la Graiera amb el seu afluent de Montpaó) hagin quedat tallats. En aquesta mateixa zona, l'ampliació del camp del golf de la Graiera i la seva adequació ha esdevingut un important element modificador del paisatge, en provocar la tala d'arbres i la plantació de gespa. Tanmateix, s'ha realitzat una integració paisatgística a microescala, amb els tractaments en pedra de les vores dels camins d'accés, les plantacions de plantes autòctones o la conservació d'alguna cabana de pedra seca.

L'important augment de la superfície urbanitzada, entorn un 45% en només 15 anys a cavall entre el segle XX i el XXI, es correspon, així doncs, en la seva immensa majoria al creixement d'urbanitzacions o teixits urbans de baixa densitat i, amb una incidència especialment rellevant en el paisatge, a la implantació de noves infraestructures viàries, que ha continuat al llarg de la primera dècada del segle XXI (C-32, C-15). Aquesta transformació urbanitzadora ha anat òbviament en detriment dels espais agrícoles, que van disminuir més del 60% en els darrers 15 anys del segle XX, especialment dels conreus arboris de secà, mentre que la vinya ha augmentat lleugerament la seva superfície fins a l'actualitat, creixent prop d'un 40% fins el 2017. D'altra banda, es manté el sòl forestal, molt present a la unitat, amb un lleugeríssim increment de les comunitats més madures, de port arbori, especialment pinedes, en relació a les bosquines i prats.

L'expansió urbana és el fenomen més important en tant que està afectant una part considera-

ble d'un territori sobre el qual, fins no fa gaires anys, a penes es localitzaven uns quants nuclis petits. La darrera onada immobiliària s'ha deixat sentir fortament i als límits de les àrees protegides es dona un contrast fort entre espais plenament urbanitzats i extensions de màquia i pedra. Això succeeix especialment a la franja meridional del massís, al rerapaís de Sitges (sector de Quint Mar) o a l'Olivella, i provoca uns contrastos paisatgístics evidents, amb efectes tant directes (pèrdua de vegetació, moviment de terres, destrucció de murets, barraques i construccions tradicionals, etc.), com indirectes (abocaments, freqüentació, accés motoritzat, etc.). Els contraforts del massís de Garraf estan encara avui subjectes a possibles transformacions urbanitzadores si es tiren endavant les previsions de creixement urbanístic a la part alta de Bellamar Nord.

No obstant, al conjunt del Garraf també s'han donat transformacions significatives del paisatge per altres activitats humanes contemporànies. És el cas per exemple de l'activitat extractiva que va ser molt important al Garraf ja des d'abans de la Guerra Civil i augmentà amb la construcció de la fàbrica de ciment de Vallcarca i el seu petit moll. Les pedreres van créixer notablement amb el temps, malgrat una teòrica moratòria que l'Ajuntament de Sitges va proposar a partir de l'any 2000, però que mai no s'ha implementat. Algunes pedreres han destruït paisatges que en el passat tingueren gran anomenada, com el fondo de les Coves. D'altres, com la cova de la Falconera, van estar a punt de seguir el mateix camí, però les obres s'aturaren quan es van posar en risc els túnels del ferrocarril. També relacionat amb aquesta activitat es bastí el port de Garraf, a mitjans del segle XX, des d'on es transportà pedra per al dic de protecció del port de Barcelona, el popular "Trencaones".

El 1974 s'aprovà, després d'un procés polèmic i amb força contestació acadèmica, l'abocador d'escombraries de la Vall d'en Joan, per sobre de l'antic camp de tir de l'exèrcit, per atendre les

El port del Garraf es va construir a principis del segle XX per fer arribar pedra procedent de les pedreres del Garraf per l'ampliació del port de Barcelona i va afavorir la creació i creixement del poble del Garraf. ICGC, Fons SACE.

necessitats de Barcelona i part de la seva àrea metropolitana. Aquest és un cas únic d'abocador en terrenys càrstics que, tal i com es va denunciar a l'època, ha contaminat durant dècades el riu subterrani de la Falconera i també diversos avencs existents al cor del massís, així com la riera de Canyars. El seu creixement va ser espectacular, arribant a convertir en una esplanada el que era una feréstega i profunda vall voltada de penya-segats. Actualment l'abocador està clausurat i en fase de restauració i manteniment postclausura, si bé en els últims anys hi ha hagut queixes dels veïns per les males olors que provoquen els lixiviats que s'han filtrat pel massís a través dels rius subterranis i que han arribat a la penya de La Falconera.

Més recentment, als anys noranta, una sèrie de radars i antenes de l'aeroport del Prat alteraren la silueta del carener principal de la Morella. A la mateixa època, el traçat de la nova autopista, paral·lela a la via fèrria, va suposar un canvi important en el vessant marítim del massís. També ha tingut importància des del punt de vista del territori i del paisatge la delimitació

Període	Data	Procés històric i fets històrics remarcables	Configuració del paisatge
PALEOLÍTIC			
NEOLÍTIC			
EDAT DELS METALLS			
ÈPOCA IBÈRICA			— Poblament fortificat d'Olèrdola. — Escàs poblament.
ÈPOCA ROMANA			
EDAT MITJANA	SEGLE XI A XV	Camí ral de Barcelona a Tarragona	— Petits nuclis als fondos, a redós de castells. — Creixement de Begues i Olesa de Bonesvalls a redós del camí ral. — Decadència d'Olèrdola. — Ocupació i expansió de l'agricultura per tot el territori, en gran part en base a la pedra seca.
EDAT MODERNA	SEGLE XVIII		— Expansió de la vinya.
	SEGLE XIX	Arribada de la fil·loxera. Arribada del ferrocarril.	— Desaparició quasi total de la vinya, recuperació del cereal de secà. — Activitats industrials a les cales del Garraf i Vallcarca.
EDAT CONTEMPORÀNIA	SEGLE XX		— Construcció d'infraestructures que travessen el massís aïllant el seu interior (carretera de Sitges, de l'Ordal, ferrocarril). — Embassament de Foix. — Actuacions singulars d'arquitectura civil (Plana Novella, Bodegues Güell, etc.)
	SEGLE XX - SEGONA MEITAT		Aparició i expansió de les urbanitzacions.

definitiva dels dos parcs naturals del Garraf i del Foix i, en menor mesura, el parc comarcal d'Olèrdola. El resultat més visible és el tractament urbanístic de les urbanitzacions iniciades amb anterioritat, que ha permès a algunes desenvolupar-se i que, en canvi, n'ha marginalitzat d'altres, en especial al rerepaís de Sitges (Mas d'Alba). Un altre fet important per al paisatge és el més que notable augment de l'activitat nàuti-

ca esportiva, que ha transformat profundament la costa, essent Sitges l'únic municipi català que disposa de 4 ports (un d'ells industrial i actualment en desús).

Actualment, la radiografia dels usos del sòl de la unitat posa de manifest el caràcter forestal d'aquest paisatge, ja que més de tres quartes parts del Garraf estan formades per boscos o

matollars; les urbanitzacions hi tenen una presència destacable, arribant pràcticament a ocupar el 10% del sòl, i els espais agrícoles només representen un 6%, en els que la vinya hi té un paper destacat.

CARÀCTER

MASSÍS CALCARI, D'ASPECTE MASSIU, DE SERRES BAIXES QUE A MIGJORN I A PONENT PERD ALÇADA I DESAPAREIX PROP DEL VENDRELL

▼
Relleu abrupte, de naturalesa calcària i dolomítica, amb un caràcter massiu i inhòspit molt peculiar, amb vessants amb pedregam i tarteres, i amb coloracions apagades, dominades sovint pels blancs i els grisos.

▼
El massís perd alçada cap a ponent i desapareix prop del Vendrell, lloc en el qual la depressió Prelitoral es veu limitada pel mar i s'enfonsa.

▼
El Garraf és el fons escènic de les unitats de paisatge de la Plana del Penedès, de la Plana del Garraf i del Delta del Llobregat, si bé no té un perfil molt definit per una única i clara línia de carena.

▼
Es tracta dels pocs massissos muntanyosos de gran envergadura que cauen al mar que podem localitzar a la costa central catalana i també de la meitat sud de Catalunya (costa Central i costa Daurada).

▼
La contemplació del bloc calcari del Garraf, de perfils suaus i nu, des d'un punt elevat o des del mar genera emocions o sensacions de gran valor estètic.

La climatologia del Garraf és mediterrània amb tendència càlida, amb hiverns i estius atenuats arran de mar i molt més extrems a les parts altes o interiors (menys arrecerades i allunyades dels efectes de les brises marines). Així, a Sitges la temperatura mitjana anual és de 16,3°C i la precipitació mitjana anual de 501 mm, mentre que a Begues la temperatura mitjana anual se situa en els 13,9°C i la precipitació mitjana anual és de 705 mm, amb un màxim a principis de tardor (setembre-octubre) i un submàxim primaverl.

Aquest àmbit, en estar situat a migjorn de la serralada Litoral, té unes precipitacions moderades, per bé que la sequera superficial té molt més a veure amb el caràcter càrstic o fissurat del terreny i l'escàs desenvolupament del sòl que no pas amb el règim de precipitacions. Així, l'escassa disponibilitat d'aigua per a la vegetació i els conreus dona una aparença poc forestal a la unitat, especialment on hi ha més afloraments rocallosos.

La costa rocallosa està sotmesa a temporals violents de llevant i a l'erosió de l'aigua del mar en repicar les onades a la roca. El vent, quan és de mar cap a terra, fa una acció erosiva lenta però constant.

El Garraf és el fons escènic de la Plana del Penedès i de la Plana del Garraf en l'àmbit del Penedès, i del Delta del Llobregat a la Regió Metropolitana de Barcelona, si bé no té un perfil molt definit per una única i clara línia de carena, sinó diversos fons escènics emblemàtics: d'est a oest, destaca el que dibuixa la línia entre puig Agut i el serrallet Rodó, passant per la serra del Lladre, el Pla de les Basses Roges, la serra de Ripoll i el serrallet Rodó. Aquest fons és molt visible des de la unitat veïna del Delta del Llobregat i té una pedrera molt visible a la façana marítima enmig del fondo de la Ginesta. Efectivament, la naturalesa del rocam i la seva situació estratègica al costat de la conurbació barcelonina han propiciat històricament l'obertura

El Garraf es caracteritza per l'existència de serres ondulades i de relleu poc abrupte, però pedregós i de naturalesa calcària i dolomítica amb un cromatisme d'un gris litològic i un verd vegetal. Biel Montoro

de nombroses pedreres de calcària, algunes de grans dimensions i amb un notable impacte paisatgístic. Per la seva rellevància, l'activitat extractiva es tracta en un punt posterior.

El Garraf és el fons escènic de la Plana del Penedès i de la Plana del Garraf en l'àmbit del Penedès, i del Delta del Llobregat a la Regió Metropolitana de Barcelona, si bé no té un fons escènic molt definit per una única i clara línia de carena, sinó diversos fons escènics emblemàtics: d'est a oest, destaca el que dibuixa la línia entre Puig Agut i el serrallet Rodó, passant per la serra del Lladre, el Pla de les Basses Roges, la serra de Ripoll i el serrallet Rodó. Aquest fons és molt visible des de la unitat veïna del Delta del Llobregat i té una pedrera molt visible a la façana marítima enmig del fondo de la Ginesta. Efectivament, la naturalesa del rocam i la seva situació estratègica al costat de la conurbació barcelonina han propiciat històricament l'obertura de nombroses pedreres de calcària, algunes de grans dimensions i amb un notable impacte paisatgístic. Per la seva rellevància, l'activitat extractiva es tracta en un punt posterior.

La part superior de la cala de Vallcarca és l'inici d'un altre fons escènic molt utilitzat històricament pels pescadors de la zona com a referent marítim. Aquest ressegueix la serra de la Costa, el puig de la Perdiu, el turó de ca l'Amell, el cim emblemàtic del Castellot de Campdàsens (avui en ruïna), el coster del Rei, el Turonet, la serra de can Lluçà, i arriba a puig Coscó. En aquesta última part, en una de les vessants que miren a la platja del Garraf, es troba de nou una de les activitats extractives més grans del Garraf. Tanmateix, Sitges té sobretot dos fons escènics de referència: a l'est, sobre el singular avenc de la Falconera, ressalta la carena entre el puig de Sant Isidre, la Peña del Llamp i el turó de la Trinitat, on s'hi ubica una antena de telecomunicacions i l'ermita de la Trinitat, que esdevé un excel·lent punt d'observació de Sitges i de la plana en general. I al nord-est, un altre dels fons escènics de referència per a la població és el que

es forma sobre el Fondo de Vallcarca, el solell de l'Espardenyer i el puig d'en Pacurri.

Aquests cims i careners són de contorn polit o arrodonit per la particular forma d'erosió per dissolució de la roca. En els vessants d'aquest relleu hi trobem acumulacions de pedregam i petites tarteres fruit de la fragmentació de la roca, però que no tenen gaire recorregut longitudinal. Les planes, de poca ondulació i de forma típicament circular o arrodonida, són fruit també dels fenòmens de dissolució i enfonsament del terreny. Poden tenir un caràcter puntual, d'algunes desenes de metres de diàmetre (dolines), o bé ésser molt més extenses (poljés), com succeeix a Begues, i es caracteritzen pel fons planer, uniforme i força ric en argila, que amb el seu color vermellós contrasta amb el blanc grisenc de la roca. Per altra banda, a l'extrem occidental, la naturalesa del sòl està formada per argiles del Miocè. Malgrat la discontinuïtat en els

Els cims i careners són de contorn polit o arrodonit per la particular forma d'erosió per dissolució de la roca. A la imatge, vista des de la creu del cim de la Morella al municipi de Begues. Arxiu d'imatges de l'Observatori del Paisatge de Catalunya (Francesc Muntada)

materials, la fisiografia i els usos i cobertes del sòl donen lloc a un mateix mosaic paisatgístic a tota la unitat.

El litoral és abrupte, amb penya-segats molt evidents que fins fa poc aïllaven força el Garraf en relació amb la Regió Metropolitana de Barcelona. Els penya-segats es tracten amb més atenció en un apartat posterior.

Vers l'oest, el relleu se suavitzava progressivament però el protagonisme del substrat geològic persisteix, si bé d'una manera menys òbvia, en produir-se intercalacions de materials detrítics o més heterogenis. Així, el massís perd alçària cap a ponent i desapareix prop del Vendrell, lloc en el qual la depressió Prelitoral es veu limitada pel mar i s'enfonsa. Tot i així, aquesta zona configura dos fons escènics que esdevenen emblemàtics per la població ja que són molt perceptibles tant des de Vilanova i la Geltrú,

com des de les unitats veïnes Plana del Garraf i Plana del Penedès: és el que ressegueix el camí de Daltmar fins al ruïnós castell d'Olèrdola i el pla dels Albats; i el que recorre des de la fita de Tres Termes fins a Serra de Bonaire.

Els cims més emblemàtics de la unitat són el Montau (658 m), la Morella, al sector de la Regió Metropolitana de Barcelona (596 m), el turó de les Mentides (541 m), i el puig de la Mola (535 m), al sector oriental de l'àmbit, així com el puig de l'Àliga (465 m) i la penya del Papiol (383 m) en el sector occidental. Al sector meridional, el relleu davalla des de llevant cap a ponent. En aquest sector no hi ha cap cim especialment predominant i la cota més elevada es localitza a la serra del Mig de Calafell, en el límit de terme amb Castellet i la Gornal, amb 222 m d'altitud. Per sota d'aquesta cota resten el puig de la Granja (181 m), el Pujal (163 m) i la Talaia de Calafell (132 m). A la façana marítima hi ha el cim emblemàtic del Castellot de Campdàsens (236 m), molt a prop d'una altra de les singularitats marítimes del massís: la cinglera de Campdàsens.

La contemplació d'aquest bloc calcari de perfils suaus i nu des d'un punt elevat o des del mar genera emocions o sensacions de gran valor estètic. És també peculiar la percepció dels llamps i les tempestes que es té des dels turons i les serres entre els nuclis de Sitges i Garraf, especialment a la roca del Llamp –cim pelat on sovint hi impacten– i al fondo del Tro, vall càrstica molt encaixada on ressonen molt els trons degut a les peculiars condicions acústiques generades pel relleu i que han donat origen a topònims d'aquesta regió.

El massís del Garraf també és un punt d'observació elevat a mar obert i que permet divisar territori marítim i la línia de costa, tant en direcció nord-est com en direcció sud-oest.

Aquest paisatge del Garraf és el protagonista de diferents caminades i curses que s'organitzen anualment a la zona amb un objectiu esportiu i alhora de contacte amb la natura. Són el

Sitges Rock Trail, la marxa Bonesvalls Olesa, el Camikursa-St.Cugat, la cursa castell d'Olèrdola, la Talaia, el Tiula Trail Cubelles, la Muntanya l'Arboç, o la Històric Calafell.

També, a les costes del Garraf, es celebra des de l'any 1959 el Ral·li Barcelona Sitges que transcorre per la carretera C-31 de les Costes del Garraf pel valor estètic i la pròpia panoràmica d'aquesta via. Aquest ral·li va començar emmarcant-se dins de les Festes d'Hivern de Sitges i té la característica que es fa amb cotxes d'època. Té un gran atractiu per la sinuositat pronunciada de la carretera i també pels canvis de desnivell que hi ha constantment. A causa d'aquest fenomen, per aquesta carretera hi circulen vehicles antics visibles durant tot l'any. Tot sumat fa que aquesta carretera agafi valor històric des del punt de vista paisatgístic.

UN MASSÍS CÀRSTIC FARCIT DE COVES, AVENCS I FONDOS, ENTRE ALTRES MORFOLOGIES SINGULARS

▼ La naturalesa calcària del massís determina l'existència de nombroses coves, avencs i fondos de gran interès geològic, senyals inequívocs de la identitat del Garraf.

▼ Quatre coves van marcar l'inici del poblament al Garraf: la cova de Sant Sadurní, la Balma de la Graiera, la cova Foradada i la cova de Mas Romeu.

La peculiar geologia del Garraf fa que hi siguin abundants morfologies exocàrstiques, com rasclers, dolines, poljés i fondos; i endocàrstiques, com avencs, coves, rius subterranis i surgències subterrànies. La riquesa notable del patrimoni espeleològic de la zona i el fet que algunes d'aquestes formacions tinguin una gran significació en el conjunt del país ha fet que s'hagi catalogat com a geozona. És un excel·lent exemple de la morfologia càrstica fòssil, ja que recull totes les formes típiques de la morfologia càrstica fòssil i un sistema de carst actiu profund, com és el de la Falconera. De fet, aquesta surgència i l'abundància d'avencs va suposar fa més de 100 anys l'inici de la exploració espeleològica a Catalunya i fa que el Garraf sigui una de les zones amb més pràctica de l'espeologia de tot el Penedès, sobretot a la zona de les Botigues de Sitges i el poble de Garraf.

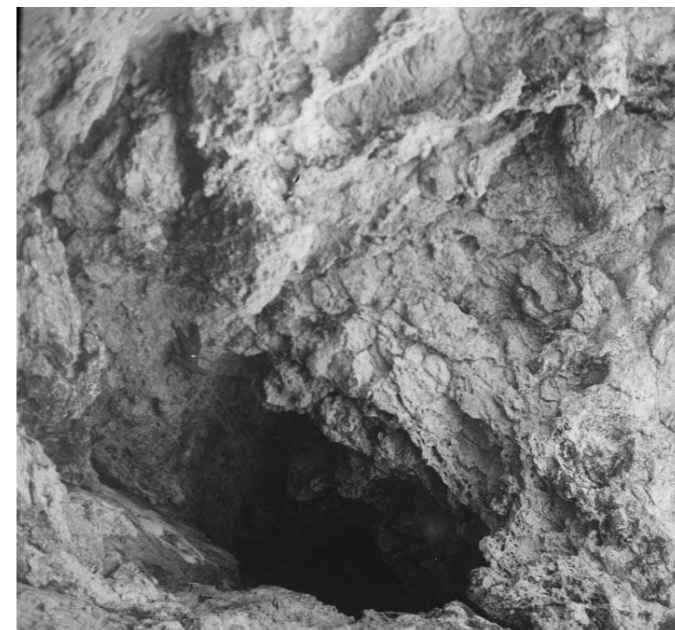
També és rellevant, per la seva fondària, l'avenc de l'Esquerrà (291,4 m), emplaçat al municipi d'Olesa de Bonesvalls. És la cavitat més important del massís i, a banda de ser un element d'alt valor natural i geomorfològic, també és un

interessant hàbitat per a la fauna pròpia de coves i avencs, tant de rat-penats com d'insectes cavernícoles, i entre les que es troben algunes espècies endèmiques o exclusives del massís de Garraf.

Al Garraf també destaca la concentració de tot un conjunt de restes prehistòriques importants que indiquen l'inici del poblament en aquest territori. Es tracta de quatre coves: la cova de Sant Sadurní, la Balma de la Graiera, la cova Foradada i la cova de Mas Romeu, situades al terme municipal de Calafell. La cova de Sant Sadurní, a Begues, emprada com a habitatge durant l'epipaleolític (aprox. 9.000 a.C.), conté nombroses restes corresponents a un ampli període en el qual va estar ocupada de forma més o menys contínua i és un dels jaciments prehistòrics més importants de Catalunya.

La balma de la Graiera data d'uns 22.000 anys i se sap que es localitzava en una zona de pas, i on els seus habitants es dedicaven a la caça i la pesca. S'hi han trobat importants restes d'ossos treballats i altres peces interessants per conèixer-ne la seva història. La cova Foradada es troba situada a la carena de l'Escarnosa. Es tracta d'un aflorament calcari de 5x7 m, que deu el seu nom a un forat fet a la part superior per l'erosió. L'any 1998, els treballs de recerca arqueològica van posar en evidència tres fases d'ocupació durant l'Epipaleolític, el Neolític i el Bronze Antic.

Per últim, la cova de Mas Romeu, situada al vessant nord de la muntanya de Mas Romeu, és de dimensions més petites, d'uns 2 m d'amplada i sis de profunditat, formada per un passadís i una petita cambra. Va ser catalogada com a cova sepulcral neolítica. Cap al nord de Cunit, també s'hi ha localitzat una cova, la de l'avenc, on s'han trobat vestigis prehistòrics datats de fa uns 5700 anys.

El caràcter càrstic del massís del Garraf ha provocat la formació de nombroses de cavitats. Fotografia de l'avenc de la Falconera durant la descoberta espeleològica d'Albert Oliveras Folch el 1934. Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya

UN EXTENS ESPAI COSTANER SENSE URBANITZAR

▼ Els penya-segats tenen un elevat valor estètic i configuren un litoral retallat i salvatge que es pot contemplar des d'un lloc elevat, des del mar i des de diversos trams de la Carretera de les Costes (C-31).

▼ Les costes del Garraf estan incloses dins el Parc del Garraf, que forma part de la xarxa de parcs naturals de la Diputació de Barcelona.

▼ Tendència a una major valoració d'aquest espai dins l'imaginari col·lectiu.

▼ La platja de Garraf està relativament poc urbanitzada i atresora unes interessants casetes de bany, conegudes com les Casetes de la platja del Garraf de principis de segle XX.

Els penya-segats són els principals protagonistes de la costa del Garraf. Configuren un litoral retallat i salvatge ben a prop de la conurbació barcelonina. Els penya-segats de la Costa del Garraf constitueixen un medi físic de roca cal-

lària on hi destaquen les coves i els avencs, especialment el de la Falconera. El seu contacte amb el mar genera un contrast de gran valor estètic. L'espai queda delimitat des de la Punta de la Cova del Pebre o la urbanització Punta Gavina, i acaba a la cala Ginesta, malgrat estar interromput pel nucli de Garraf. Per sobre queda delimitat per la carretera C-31 i la via del tren (línia Tarragona- Barcelona). El terreny és molt rocós i la vegetació aprofita petites esclatxes per arrelar-hi. Entre d'altres plantes hi trobem el margalló, el càrritx i l'esparreguera. Als llocs més propers al mar també hi ha fonoll marí. Els penya-segats del Garraf presenten indrets prou misteriosos com per haver donat peu a antigues llegendes; aquest és el cas del pas de la Mala dona o l'avenc de la Falconera. A part, també tenen un valor social rellevant, especialment vinculat amb la pràctica esportiva de l'escalada. Aquesta activitat és present en nombrosos indrets d'aquest paisatge, com a la serra dels Lladres o a prop del Poal, al límit amb el Delta del Llobregat, a la penya del Duc, situada a prop de Sant Pere de Ribes, o en diversos indrets del parc del Foix, al nord del pantà de Foix. És però, a prop del mar, especialment al sud del nucli de Garraf, que l'escalada esdevé més singular.

Cal destacar també la importància dels penya-segats pels pescadors, amb els quals s'han

Els penya-segats tenen un elevat valor estètic i configuren un litoral retallat i salvatge visible des d'un lloc elevat, el mar o diversos trams de la C-31. Biel Montoro

Les casetes de color verd i blanc del poble del Garraf van ser construïdes als anys trenta del segle XX com a casetes de bany i per deixar-hi els estris de pesca. Biel Montoro

orientat durant segles per navegar i per trobar els caladors històrics. Tenen associada, a més, una toponímia pròpia molt rica. Des d'un punt de vista estètic i simbòlic, els penya-segats de la façana costanera i la percepció de bloc calcari aixecat de bona part de la unitat són els elements morfològics més rellevants.

A banda dels penya-segats, el turó de l'Amigó, el Forat, l'ermita de la Trinitat, o la punta de La Ferrosa, entre desenes més, són altres exemples de senyes marineres. També ho és el turó del Castellot, a la serra del Bolet, en aquest cas a la unitat interior de Serres d'Acosa, però visible des d'algunes milles endins de la costa del Garraf. Les noves generacions de mariners d'avui fan servir gairebé exclusivament la navegació electrònica i de posicionament per satèl·lits, i això ha provocat que les senyes marineres hagin caigut en desús i algunes relegades a gent amb nostàlgia i expertesa.

Un altre element que confereix interès al lloc és la cala Morisca, molt alterada per l'acumulació d'escòries. L'altra cala important, Garraf,

conté un conjunt edificat de gran interès, format pel petit nucli antic de cases blanques, les instal·lacions ferroviàries i fabrils que transformaren el poble a finals del segle XIX, i el magnífic conjunt de casetes de platja que es conserva a l'extrem nord de la cala, l'únic que resta entre els diversos que aparegueren entre 1920 i 1945 i que està catalogat com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL). Aquestes casetes de fusta pintades de verd i blanc i aixecades sobre puntals formen un conjunt carregat de simbolisme, en tant que evocuen un temps mític i embrionari del turisme de platja, i ofereixen un contrast prou bell, especialment perquè mantenen un equilibri amb el front construït, de poca entitat, i la platja i les casetes de bany de fusta. Aquest racó del Garraf també acull l'església de Santa Maria, can Güell i el celler Güell, de finals del segle XIX i d'estil gaudinià.

Finalment, cal esmentar el complex industrial de Vallcarca, amb les seves centenàries instal·lacions i el seu petit port, que constitueix una referència paisatgística de primer ordre, i que s'explica més endavant.

UNS PAISATGES D'AIGUA EMINENTMENT SUBTERRANIS, A EXCEPCIÓ DE L'EMBASSAMENT DE FOIX

- ▼ La circulació superficial de l'aigua és gairebé nul·la a causa del relleu de tipus càrstic.
- ▼ Destaquen els fondos d'origen càrstic, com el de Torrent de la Falconera, considerat un dels més importants de Catalunya.
- ▼ Els torrents excavats sobre la roca formen fondos amb una secció típicament en U i configuren valls estretes, una morfologia pròpia del Garraf.
- ▼ Cursos d'aigua poc importants i de règim irregular. Tot i això, el cabal de la riera de Cunit i el torrent de la Cobertera pot augmentar de forma considerable i sobtada en èpoques de grans avingudes.

- ▼ L'embassament de Foix és un exemple interessant de recreació paisatgística i, juntament amb el nucli i el castell de Castellet, conformen una fita paisatgística de gran rellevància al Penedès.
- ▼ En alguns cursos fluvials hi trobem vestigis de molins fariners que avui dia romanen en desús, però que al seu dia van configurar un paisatge històric.

La circulació superficial de l'aigua de Garraf és gairebé nul·la a causa del relleu de tipus càrstic. Les valls i cursos principals que recullen l'aigua del massís i acaben a les Costes de Garraf són la riera de Vallbona, el torrent del Garraf, el torrent de la Falconera (considerat un dels més importants de Catalunya que desguassa sota la penya del mateix nom i té un cabal considerable), la riera de Vallcarca i el torrent d'Aiguadolç. Aquestes valls es formen per la unió de nombrosos torrents i fondos i van pràcticament secs tot l'any, només hi corre aigua durant i poc després d'intensos episodis de pluja.

Els torrents estan excavats sobre la roca formant fondos, amb secció típicament en U, on hi ha roca massiva, i configuren un patró geomorfològic molt propi del Garraf en forma de valls estretes. Algunes de les rieres principals que formen part de les valls estretes són la riera de Begues, la riera dels Pelagons o la riera de Jafre, o la riera de Vallcarca, que desemboca al port de Vallcarca. En indrets menys abruptes, la dissolució de la roca crea unes depressions suaument inclinades, anomenades comellars (i a vegades també "fondos"), per on rarament hi circula superficialment l'aigua però que estan relativament enriquides amb còdols i argiles i, tot sovint, s'hi practica una agricultura de secà en terrasses. L'únic riu semipermanent, el Foix, se situa al límit de l'àmbit i el cabal esdevé subterrani en certs trams. De fet, l'embassament del Foix, l'únic de tot l'àmbit, va tenir greu problema de filtracions que en van comprometre el funcionament. L'embassament de Foix resta obstruït i, curs avall, la circulació d'aigua fins a la desembocadura és minsa. La falta de circulació d'aigua fa que l'aigua s'estanqui i fa que molts cops l'any la superfície del pantà adquireixi un color verdós desagradable. En els darrers anys, l'Agència Catalana de l'Aigua està efectuant millores per garantir un cabal continu en el tram final del riu que també implicaria millores en l'estat de la làmina d'aigua de l'embassament. Aquesta possibilitat està obrint la porta a diferents iniciatives per valorar el riu, com per exemple la que encapçala l'Ajuntament de Cube-

lles, amb la creació d'un camí de riu al llarg de tot el seu traçat, des del seu naixement, a la Llacuna, fins a la seva desembocadura.

El pantà de Foix es va construir a principis del segle XX amb la finalitat de convertir en regadiu terres de secà i intentar resoldre les característiques desfavorables d'aquella regió força seca. Per aconseguir aquest objectiu no només es va construir la presa, sinó que es va completar aquesta obra amb un canal de reg de 30 km que arriba fins als pobles del litoral. Els vestigis d'aquest canal es troben en estat precari i és considerada com una de les propostes d'actuació de la Carta del paisatge del Garraf. La recuperació del canal, que es vol impulsar des de l'Agència Catalana de l'Aigua, pot enriquir unes terres que podrien produir aliments de proximitat i adquirir una importància per fer front a l'emergència climàtica. Durant un temps també va abastir la població de Vilanova i la Geltrú. Des del territori es reivindica la importància de potenciar el regadiu, la qual cosa implica arreglar la xarxa, molt malmesa en alguns trams.

L'embassament de Foix és un exemple de recreació paisatgística molt interessant, que s'assimila a un petit llac i esdevé un mirall constant de làmina d'aigua. La presa, de pedra vista, té en si mateixa interès paisatgístic, però encara en té més el pla d'aigua, que ressegueix les corbes de la vall entre boscos de pi fins al peu del petit poble aturonat de Castellet, format per un únic carrer i dominat pel seu castell, que es reflecteix sobre les aigües de l'embassament. Aigua, verdor i reflexos són elements exòtics que contrasten fortament amb l'entorn.

Entre els cursos secundaris, tots ells intermitents en l'espai i el temps, destaca la riera de Begues, que drena bona part de la meitat est de la unitat fins unir-se amb la riera de Sant Pere de Ribes i desguassar al mar. I amb una conca força més reduïda, hi ha la riera de Canyelles, que s'uneix amb el torrent d'en Parellada i desguassa al costat del port de Vilanova.

No hi ha cap curs d'aigua rellevant que s'origini a les serres occidentals de Garraf, només alguns torrents que col·lecten les escasses precipitacions que s'hi enregistren. Tot i que la major part de l'any els torrents romanen secs, cal tenir en compte que en èpoques de grans avingudes el cabal pot augmentar de forma considerable. Els cursos d'aigua són: la riera de Cunit, que neix al peu del Puig de la Mina i segueix un curt traçat perpendicular a la línia de costa, i el torrent de la Cobertera que talla l'extrem occidental de les serres pel mas Canyís.

Al riu Foix i algunes rieres que hi tributen hi podem trobar vestigis de molins fariners i camins fariners que s'havien emprat per produir aquest producte d'origen cerealístic, é sel cas per exemple, curs avall del pantà de Foix del Molí de Xoriguera, el molí d'en Galtés o el molí d'en

Cucurella. La presència d'aquests molins deixa entreveure que en un temps pretèrit hi havia camps de cereal i que configuraven un paisatge, avui dia extingit. Curs amunt de l'embasament també hi ha rastre d'altres molins fariners però que corresponen a una altra unitat de paisatge.

Els molins fariners i les infraestructures associades com són les rescloses, els canals i les basses són un patrimoni arquitectònic molt important per entendre el desenvolupament socioeconòmic pretèrit de les indústries de riu. Avui dia, la majoria romanen abandonades enmig de la malesa o bé afectades per avingudes dels rius, en aquest cas el de Foix. També, proper a la llera del riu Foix i curs avall de la presa trobem un pou de glaç per la producció de gel.

Les crescudes sobtades dels fondos i torrents d'aquest àmbit suposen un cert risc natural, en

general lleu o moderat, per a alguns habitatges i infraestructures, així com per als vehicles, en aquells trams en que la riera i el carrer es confonen, com succeeix a Olesa de Bonesvalls. El caràcter fortament despoblat de l'àmbit, tanmateix, fa que aquest risc tingui efectes força reduïts.

L'abocador de la Vall de Joan, a la banda de la Regió Metropolitana de Barcelona, construït el 1974 tot i l'oposició acadèmica, actualment està clausurat i en fase de restauració i manteniment postclausura, si bé en els últims anys hi ha hagut queixes del veïns per les males olors que provoquen els lixiviats que s'han filtrat pel massís a través dels rius subterranis i ha arribant a la penya de La Falconera.

La imatge del pantà de Foix amb el poble de Castellet i els pins tocant la làmina d'aigua té un elevat valor estètic. Àngela Llop

Les aigües del pantà de Foix no presenten una qualitat adequada i fa anys que es reclamen millores en aquest sentit. Hi ha un projecte de la Diputació de Barcelona per depurar les aigües i naturalitzar el pantà. Joan Soler Gironès

MÀQUIA LITORAL DE GARRIC, MARGALLÓ, PRÒPIA D'INDRETS CALCARIS ÀRIDS I DELS ÀMBITS CALCARIS COSTANERS MERIDIONALS

El verd de la màquia contrasta amb la naturalesa calcària blanquinosa-grisosa del rocam.

La vegetació de màquia de garric amb margalló és un dels elements més destacats del Garraf, que li confereixen personalitat i identitat.

Bona part de la superfície del massís del Garraf està inclosa al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), així com a la Xarxa de parcs naturals de la Diputació de Barcelona Massís del Garraf, Olèrdola i el Foix.

Importància cabdal de l'àmbit muntanyós del Montgròs, la Serra de Bonaire, el Puig de l'Àliga i la Serra de la Cogullada per connectar paisatgísticament el sector meridional del Garraf amb el mar.

Un litoral ric en posidònia que actui com a reservori per a altres espècies i també afavoreixi a la millora del patrimoni natural costaner i marí.

Els incendis recurrents que assolen aquesta unitat, per bé que han disminuït en els darrers anys, suposen un risc per a les comunitats vegetals i per a les urbanitzacions aïllades.

El Garraf està dominat clarament per la màquia litoral de garric i margalló (*Quercus-lentiscetum*), així com les pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*) allà on el sòl ho permet, moltes plantades per l'administració arran dels incendis forestals que han castigat fortament la zona en els darrers decennis. Així, la vegetació cobreix més de tres quartes parts d'aquest paisatge.

El fet que l'agricultura, en el moment d'esplendor de la vinya, ocupés bona part de les muntanyes del Garraf, així com la calcària (i per tant amb molt poca disponibilitat d'aigua) i els repetits incendis forestals, han fet que bona part de la vegetació sigui actualment poc madura i en un estat relativament juvenil.

La vegetació de màquia amb margalló és un dels elements més destacats del Garraf, que li confereixen personalitat i identitat. El margalló (*Chamaerops humilis*) és, en ell mateix, un símbol per la seva bellesa austera i la capacitat de supervivència en un ambient àrid i gairebé inhòspit; a la vegada ha estat usat en diverses ocasions com a element simbòlic en reclamacions de caire

La vegetació de màquia amb margalló és característica del paisatge del Garraf i s'ha convertit en un element identitari de la zona. Josep Antoni Herrera

ambiental en aquest àmbit. No obstant això, és una de les plantes identitàries del massís.

A la pràctica, sovint la màquia està relativament degradada i s'hi troben espècies de brolla, com el romaní (*Rosmarinus officinalis*), el bruc d'hivern (*Erica multiflora*), la bufalaga (*Thymelaea tinctoria*), la foixarda (*Globularia alypum*) i l'esteperola (*Cistus clusii*). En espais potencialment d'alzinar, trobem sovint arboçars o màquies d'arboç (*Arbutus unedo*), que són un estadi de recuperació de la primitiva vegetació esclerofilla. Els llistonars (*Phlomis-Brachypodium retusi*) encara ocupen extensions rellevants però discontinues, i estan en forta competència amb la vegetació arbustiva.

Al litoral, l'exposició assolellada i el pendent afavoreixen les comunitats vegetals rocoses, que experimenten una zonació o variació a mesura que s'allunyen de la influència directa i indirecta del mar (aerosol marí, aigua i salinitat). Hi ha líquens com *Verrucaria amphibia* i algues unicel·lulars (cianòfits) o verdes, on s'acumulen petits tolls d'aigua i, ja al límit de la influència marina,

fonoll marí (*Crithmum maritimum*), ensopegues (*Limonium virgatum*) i plantatge marí (*Plantago crassifolia*).

A la part més meridional les pinedes de pi blanc constitueixen la formació vegetal més estesa (*Pinus halepensis*). Es disposen en mosaic tot ocupant l'espai que han deixat lliure les urbanitzacions. Hi ha tres grans sectors on la vegetació predomina en el paisatge: el turó de l'Avenc, al nord de Cunit, el conjunt format per la serra del Mig i la Muntanya del Borrell, per sobre de Segur de Calafell; i el marge esquerre del torrent de Cobertera. Al nord-oest de Segur de Calafell, a l'entorn dels turons del Graó i del Pujal, s'estén una àrea recoberta per brolles calcícoles de romaní. En alguns sectors de calcàries cretàtiques s'hi mantenen fragments de la màquia de garric i margalló que hostatgen algun individu de càrritx (*Ampelodesmos mauritanica*).

En indrets arrecerats, sobretot al vessant nord, on les condicions d'humitat, ombra i desenvolupament de sòl ho permeten, es poden trobar retalls i fins i tot extensions de certa entitat d'alzinar litoral (*Quercetum ilicis galloprovinciale*), a vegades acompanyat de boix (*Buxus sempervirens*).

L'any 2019 l'Ajuntament de Cubelles i l'Associació ARBA Litoral van signar un acord de custòdia per recuperar la roureda centenària de les Bassetes, considerada la darrera roureda autòctona existent al Garraf. Les rouredes van desaparèixer perquè ocupaven terrenys que van passar a utilitzar-se per agricultura i el tros de les Bassetes s'ha conservat gràcies a la proximitat amb el riu Foix i la forma del terreny, que en dificulta el cultiu. L'espai, de dues hectàrees, rústic i de propietat municipal, és la primera roureda d'ús públic a la comarca del Garraf. Un altre dels acords de custòdia forestal és el signat l'any 2018 amb la Fundació Projecte Miranda i que afecta unes 170 ha de la finca Els Pelangons.

Cal tenir present que bona part de la superfície del massís del Garraf està inclosa al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), així com a la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, institució que és l'òrgan gestor de l'espai. Els espais protegits dels Parcs de Garraf i del Parc del Foix i Parc comarcal d'Olèrdola, han passat de ser espais gairebé ignorats socialment a tenir una important freqüentació, sense que aquest fet hagi tingut excessiva repercussió en el paisatge,

com no sigui per la recuperació de diversos edificis (la Pleta, edifici modernista on hi ha l'oficina i centre d'informació del Parc; Vallgrassa; i can Grau, etc.) o per diverses actuacions sobre el viari.

L'excessiva freqüentació d'alguns punts concrets (Campgràs, pic del Martell, pantà de Foix), a causa de les excursions de curt recorregut de cap de setmana, sortides enoturístiques a

cellers, sortides en BTT, quads, 4x4, a cases rurals, restaurants, etc. pot provocar alteracions puntuals. Tanmateix, els Parcs del Garraf, Olèrdola i Foix estan acreditats amb la Carta Europea del Turisme Sostenible des de l'any 2017, és a dir, tenen una estratègia turística sostenible elaborada i consensuada amb els agents implicats de la zona, que caldrà anar desplegant i atendre aquestes qüestions. No es pot oblidar que el Garraf té un alt potencial per activitats

El massís del Garraf, caracteritzat per serres de mata arbustiva i terreny pedregós, té amplies panoràmiques vers al mar. Joan Soler i Gironès

de lleure, culturals, així com l'oportunitat per la creació o millora d'empreses per desenvolupar activitats de lleure, didàctica en el paisatge o agroturístiques, entre d'altres.

En aquest mateix sentit, el Consell Comarcal del Garraf ha impulsat el projecte FEDER "Garraf: camins, patrimoni i natura", que buscava aglutinar sota un relat comú diverses iniciatives dels municipis relacionades amb la promoció i la projecció del Garraf en l'àmbit patrimonial i natural. El projecte ha apostat per la consolidació, coordinació i explicació de les rutes blaves (vora mar) i verdes (per l'interior de la comarca), tot creant unes rutes que lliguen natura i cultura com a part integrant de l'estratègia comarcal de cercar un turisme de qualitat basat en el benestar i la salut. Inclou vuit actuacions municipals, i una d'àmbit comarcal: la "Ruta del patrimoni del Garraf". En aquesta darrera línia alguns treballs d'actuació han estat la creació de punts d'observació del paisatge al pic de l'Àliga de Canyelles i al castell Vell d'Olivella.

En aquesta unitat també es troben nombroses comunitats termomediterrànies catalogades com a hàbitats d'interès comunitari. Aquest és el cas dels llistonars o prats secs calcícoles de terra baixa (*Thero-Brachypodietalia*), d'interès comunitari prioritari; les comunitats dominades pel càrritx (*Ampelodesmos mauritanica*); les màquies de garric, llentiscle i margalló i les comunitats de penya-segats amb ensopegueres (*Limonium sp.pl.*). Pel que fa a comunitats amb predomini arbrat, molt més esteses arreu del territori català, tenim una presència abundant de pinedes de pi blanc no repoblades i una reduïda extensió d'alzinars.

Des del punt de vista paisatgístic, el color verd relativament apagat, i brillant en moments de brotació primaveral o després de pluges al final d'estiu, i molt homogeni, té una gran transcendència i significació, per contrast amb els colors grisos o clars de les roques calcàries. També en alguns moments, pot haver presència de coloracions relacionades amb la floració d'algunes

espècies de la brolla; és important la floració del bruc d'hivern (*Erica multiflora*) que pot proporcionar coloracions rosades a principis de tardor a costers i rocams.

Els antics corredors biològics que connectaven el sud del Garraf amb la platja, com la riera de Cunit, el torrent de la Casa Nova de Segur o el torrent de la Graiera amb el seu afluent de Montpaó, han estat tallats per l'ampliació dels nuclis de Cunit, el de la platja de Calafell, la construcció de la gran urbanització de Segur de Calafell i de l'autopista C-32 i altres infraestructures viàries. Els contraforts del massís de Garraf en aquesta àrea estan encara avui subjectes a possibles transformacions urbanitzadores si es tiren endavant les previsions de creixement urbanístic a la part alta de Bellamar Nord i poden perjudicar aquesta connectivitat. Per aquest motiu, la Carta del paisatge del Garraf defineix un àmbit connector, que correspon a les elevacions muntanyoses calcàries no diferenciades del Massís del Garraf, com el Montgròs, la Serra de Bonaire, el Puig de l'Àliga i la Serra de la Cogullada. Es localitza per sobre els 100 metres i arriba als 465 metres. En general aquest àmbit connecta el conjunt del Massís del Garraf amb la Serra del Cavall, localitzat a l'oest. És considerat un corredor de vegetació natural de la xarxa Natura 2000 Serres del Litoral central.

També es troben dos forests públics: Can Pere de la Plana, amb 152,20 ha, localitzat enmig de les urbanitzacions Can Pere de la Plana i Can Lloses, i administrat per l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes. I Valles Altos, administrat per la Generalitat de Catalunya, de 13,51 ha, localitzat en les àrees baixes de la serra Saladella.

Tots els municipis que integren aquest àmbit són d'elevat risc d'incendi, segons el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural. De fet, més enllà del risc natural o provocat per esteses elèctriques i llamps, el Garraf és un indret conegut per l'elevat nombre d'incendis provocats (destaquen en aquest sentit

els incendis del 1982, el 1994, i els de 2022 entre el nucli antic d'Olivella i l'Arboçar, i dos més a prop de la urbanització de Can Pere de la Plana, al municipi de Sant Pere de Ribes al límit amb el d'Olivella). Tanmateix cal dir que el caràcter reduït i discontinu de les masses forestals i la capacitat rebrotadora de la màquia litoral relativitza l'impacte del foc sobre el medi, però no sobre el conjunt de les comunitats vegetals, les urbanitzacions i les infraestructures.

En el futur, un augment de l'extensió de la superfície protegida més enllà dels parcs gestionats per la Diputació de Barcelona o els PEIN gràcies a la xarxa Natura 2000 i el planejament territorial, per exemple a través de la figura de Parc Natural, faria esperar un increment de la maduresa de les comunitats vegetals, especialment davant la pèrdua de qualsevol interès per calar foc (requalificacions urbanístiques, obtenció de pastures, etc.).

També cal tenir present que la valoració del paisatge calcari àrid i aparentment inhòspit anirà en augment, fruit de les accions d'educació i sensibilització ambiental desenvolupades en els darrers anys i que van pel camí d'augmentar en el futur, així com per la progressiva recuperació de la vegetació natural més característica de la zona (sobretot el margalló, així com la sabina -fruit de repoblació-, el garric i el llentiscle). Tot i l'existència dels espais naturals protegits esmentats, una manca de gestió i de garantia de connectivitat amb altres espais naturals podria comportar el deteriorament dels valors naturals i paisatgístics del Garraf.

Davant de la costa, també trobem altres espais protegits com la Xarxa Natura 2000 Costes del Garraf amb una superfície marina de 264,8 km² i la zona ZEPA Espai Marí del Baix Llobregat-Garraf amb una superfície marina de 386,61 km². Ambdós espais es deuen principalment a la presència d'importants comunitats de posidònia oceànica que atreu als peixos, espècies vegetals que actuen com a refugi d'altres espècies animals. En aquest espai també hi freqüenten

nombrosos bancs de peixos que resulten ser un recurs tròfic per a moltes aus que nien i habiten al massís del Garraf com també als espais humits dels aiguamolls del delta del Llobregat.

Per aquesta zona en contacte directe amb el mar, cal dur a terme control de les qualitats de les aigües continentals que son entregades al mar i tenir control sobre la possible contaminació del fons marí per deixalles atesa la freqüentació turística de la zona.

ESPAIS AGRÍCOLES TESTIMONIALS, LIMITATS PER L'ARIDESA DEL TERRENY I EL PREDOMINI DEL ROCAM, AMB UNA GRAN QUANTITAT DE CONSTRUCCIONS DE PEDRA SECA I DE MASIES ISOLADES

▼ L'aridesa superficial del terreny i el predomini del rocam ha limitat històricament els aprofitaments humans, que han quedat restringits a la ramaderia extensiva ovina i caprina, a l'agricultura de vinya (en terrasses pedregoses) i cereal (en les petites esplanades naturals, actualment en bona part abandonades).

▼ Destaca el patró agrícola singular dels conreus de vinya envoltats de bosc, situat en les diverses petites valls i planes que es troben enmig del domini forestal del massís.

▼ En els fondos o lleres dels barrancs amplis, els camps i hortes contrasten amb el paisatge sec i rocallós circumdant.

▼ Les cabanes de pedra seca, els masos i els veïnats rurals conformen un paisatge humanitzat molt interessant per la seva austeritat formal i l'adaptació a un entorn natural inhòspit, que és susceptible de ser rehabilitat i revalorat per potenciar el coneixement del paisatge del Garraf.

▼ L'escassa rendibilitat de les activitats primàries de secà en un terreny rocallós i accidentat dificulten el manteniment del patrimoni cultural i paisatgístic associat a aquesta activitat.

▼ Pel Garraf passa un dels principals camins ramaders del país: la Carrerada Real de la Gerdanya que connectava el Penedès marítim amb les pastures pirinenques, a part d'altres camins ramaders i ramals secundaris.

L'aridesa superficial del terreny i el predomini del rocam ha limitat històricament l'aprofitament humà del paisatge, que ha quedat restringit a la ramaderia extensiva ovina i caprina, a l'agricultura de vinya (en terrasses pedregoses) i cereal (en les petites esplanades naturals, actualment en bona part abandonades). En aquest sentit, els cultius tradicionals i les noves tècniques de cultiu ecològic i biodinàmica podrien revertir aquesta dinàmica pel fet de desenvolupar-se en camps de cultius aïllats sense risc de contaminació per cultius veïns. Aquest factor, juntament amb les característiques del Garraf, faciliten la singularització del producte aprofitant els valors paisatgístics. El projecte "Origen Garraf", de l'Agència de Desenvolupament del

Garraf, on vincula els productes que es produeixen al Garraf amb el territori, va en aquesta línia.

Així, l'agricultura, gairebé testimonial, i fonamentalment de secà, mai ha tingut uns rendiments gaire elevats i ocupa un 6% de la superfície total. És dominada per la vinya, que ocupa petites extensions, generalment fondals o planes de certa entitat. Es manté en aquells indrets on el pendent ho permet i no han estat de moment urbanitzats, i fins i tot en els últims anys ha augmentat (un 40% fins el 2017). Abunden molt les feixes abandonades en períodes reculats, generalment ocupades per bosquines i prats on abunda el pi blanc. Cal destacar que la

DO Penedès es va proposar el 2019 ser abans de 2024 la primera zona vinícola catalana de producció 100% ecològica.

Del paisatge de la vinya, hi ha unes quantes explotacions agrícoles que configuren un patró agrícola singular de gran valor productiu i estètic. Es tracta de la vinya envoltada de bosc del Garraf, que esquitxa totes les petites valls i planes del massís, tot generant un fort contrast cromàtic entre els boscos de pinedes i la vinya. Aquest contrast el facilita la petita dimensió de tots aquests espais agrícoles que en algunes ocasions també s'estructuren en terrasses de pedra seca, generant conjunts visualment harmònics, com per exemple als espais agrícoles

situats entre Olivella i Sant Pere de Ribes. La presència de masos o de petits veïnats també caracteritza i dona nom a algunes d'aquestes planes enmig de bosc, com és el cas de la plana de Santa Susanna i els plans de Campdàsens. Hi ha casos on aquests espais agrícoles limiten amb petits nuclis, en són exemples els nuclis d'Ordal i d'Olesa de Bonesvalls, i fins i tot, limiten amb àrees residencials de baixa densitat, com a les urbanitzacions de Cal Surià i Can Trabal, a prop de l'Arboçar.

Una mostra de la vitalitat del sector vitivinícola al Garraf i de l'interès per promocionar-lo és que es celebren dues festes relacionades amb el vi i el cava: la Dixieland Tast, a Canyelles, i la Fes-

En llocs planers a l'interior del massís s'hi poden trobar petits espais de conreu. A la imatge espai agroforestal de vinya, pi blanc i mates arbustives. Joan Soler i Gironès

ta de la Verema i el Most de l'Arboçar i d'Olesa de Bonesvalls. I hi ha sis cellers: un a Vilanova i la Geltrú, a Olesa de Bonesvalls i a Avinyonet del Penedès, i tres a Olèrdola.

Una altra iniciativa privada que intenta promoure els paisatges vitivinícoles del Garraf -i també del Penedès- és la Carretera del Vi. Es tracta d'una proposta enoturística que permet descobrir l'antic traçat que unia les vinyes del Penedès amb les platges del Garraf. És una iniciativa conjunta dels 13 cellers del traçat, amb el suport dels 7 municipis. La Carretera del Vi, ubicada sobre el traçat de les Carreteres BP

2121, C-15 i C15B, uneix el castell de Sant Martí Sarroca amb les platges de Sitges i recorre les poblacions de Sant Martí Sarroca, Pacs del Penedès, Vilafranca del Penedès, Sant Miquel d'Olèrdola, Canyelles, Sant Pere de Ribes i Sitges, 40 km en total.

Pel que fa a la pedra seca també cal destacar el projecte europeu Stone Walls for Life, que consisteix en promoure la reconstrucció dels marges de pedra seca amb la finalitat de servir com a pal·liatiu dels fenòmens extrems derivats del canvi climàtic, els quals poden ser particularment greus a la conca mediterrània.

Els espais agrícoles que no es destinen a la vinya ho són bàsicament de cereals, i també estan sotmesos a certa pressió urbanitzadora perquè el seu valor agrològic és molt escàs. L'escassa rendibilitat de les activitats primàries de secà en un terreny rocallós i accidentat dificulten el manteniment del patrimoni cultural i paisatgístic associat a aquesta activitat. Així, l'avenç de les masses forestals i l'homogeneïtzació del paisatge està comportant el despoblament i l'abandonament de les pràctiques tradicionals.

La ramaderia, antigament destacable, també ha experimentat un fort declivi i l'absència de la

reducció de biomassa per la pastura és una de les causes de l'increment d'incendis forestals. Ara bé, existeixen explotacions de ramaderia extensiva que tenen un benefici positiu pel paisatge vegetal del Garraf; i explotacions apícoles, també beneficioses per la biodiversitat.

Bona part de tots aquests espais es troben vorejats per urbanitzacions extensives i el paisatge té tendència a degradar-se pels abocaments, la manca de manteniment dels camins, murs de pedra i altres infraestructures rurals, així com per la sobrefreqüentació dels camins amb quads, motos de trial, etc. Tot plegat genera uns paisatges en certa mesura marginals, en tant que han perdut els atributs de valor originals i no n'han rebut de nous que compensin mínimament les transformacions sofertes.

Tots els espais agrícoles del Garraf mantenen els murs de pedra seca tradicionals, les cabanes de pastor o barraques de vinya, i les pletes o corrals. A més de la funcionalitat productiva, el seu principal valor és patrimonial i cultural, i doten d'una forta personalitat i identitat a molts racons del massís. La tècnica per la fabricació d'aquestes construccions es remunta, segons alguns autors, a l'època neolítica, i van arribar a la seva màxima extensió a finals del segle XIX quan els conreus eren els protagonistes del paisatge. Ressalten els conreus amb murs que hi ha al voltant de la riera de Begues i la carretera BV-2111, a prop de Sant Pere de Ribes (fondo d'en Pasqualí i corral d'en Massó).

El portal col·laboratiu Wikipedra comptabilitza un total de 2061 construccions de pedra seca en tot el Garraf el desembre de 2021, la majoria de les quals són barraques, tot i que també destaquen estructures que antigament s'utilitzaven per a l'emmagatzematge d'aigua i el seu aprofitament, com poden ser pous, cisternes o canals. Malgrat ser elements plenament integrats a l'entorn, la permanència futura dels murs de pedra seca és dubtosa, ja que la seva funcionalitat inicial s'ha perdut i, a més, se n'està perdent la tècnica i art de construcció. El ric

El Garraf ha estat històricament un indret de pas de camins ramaders que ara es volen recuperar, sobretot, per a usos turístics. Val a dir que és una zona on la ramaderia extensiva ovina i caprina segueix present. Àngela Llop

patrimoni rural i històric que constitueixen les barraques i murs de pedra seca és susceptible de ser rehabilitat i revalorat per potenciar el coneixement del paisatge del Garraf. Existeix una iniciativa turística privada a l'Arboçar, anomenada "Barraca entre Vinyes", que intenta donar vida a les barraques de pedra seca oferint diverses experiències turístiques basades en la restauració i l'hoteleria, com ara poder menjar-hi i dormir-hi.

La zona amb més densitat de barraques pedra seca a la unitat la trobem principalment als termes municipals de Sitges, Olivella i Canyelles i els municipis que l'envolten. Lloc on també hi trobem un gran nombre de masies escampades pel massís. Ara bé, els murs es poden trobar pràcticament a tot el massís.

Per altra banda, pel Garraf passava un dels principals camins ramaders del país: el camí Real de la Cerdanya (antigament anomenat: *Via peccorad de Ceguïolas* o *Cañada Real de la Sardaña*), avui dia promocionat turísticament com *Camí Ramader de Marina*, apart d'altres camins ramaders i ramals secundaris. És un recorregut mil·lenari d'aproximadament dos-cents quilòmetres entre les pastures d'estiu de la Cerdanya natural (dividida entre la part catalana i francesa), i les d'hivern del Penedès, que transita per les terres intermèdies del Lluçanès, zona d'acollida de bestiar i pastors durant el trajecte transhumant.

Si bé hi ha algun tram que s'ha modificat per a que tingui sentit i sigui viable el seu ús ramader i públic al segle XXI (parlem de trams on les infraestructures i la trama urbana han fet

desaparèixer per complet el camí principal i s'ha buscat una traça alternativa, però sempre per camins ramaders).

Des de fa uns anys, els impulsors d'aquest projecte són els ajuntaments de Llivia, Lluçà i Santa Margarida i els Monjos que amb el suport i l'acompanyament de la Fundació del Món Rural (FMR), l'Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA) i el Parc del Foix, juntament amb altres entitats com Lluçanès, Terra de Transhumància, Molí del Foix, o Museu de Llivia. El projecte vol recuperar l'antiga ruta transhumant entre la Cerdanya i el Penedès d'extrem a extrem, per potenciar l'activitat ramadera i, alhora, dinamitzar turísticament la ruta donant nous usos al camí per fer rutes a peu o en BTT. Gràcies a aquesta empenya es va constituir l'Associació Camí Ramader de Marina. També es fa una fira de caire turístic vinculada a la transhumància, experiències amb els ramats, degustacions gastronòmiques i recuperació de patrimoni immaterial.

També hi ha altres projectes de recuperació de camins ramaders al territori català que en part afecten a la unitat del paisatge del Garraf com és la carrerada de Santa Coloma que és una via pecuària de tipus transtermitància que connecta el poble de Santa Coloma de Queralt amb el poble costaner de Cunit, al Penedès marítim.

Dels 309 vials o camins inventariats l'any 2003 a tota la comarca, amb una longitud de 476,79 km, 92,45 km corresponien a camins ramaders.

POBLAMENT HISTÒRICAMENT RURAL I DISPERS EN MASOS I PETITS NUCLIS, GENERALMENT PROPERS A DOLINES O A PETITES PLANES APTES PER AL CONREU

▼ Castellet, Olivella i Olesa de Bonesvalls
Bonesvalls són els principals nuclis de la unitat.

▼ A la part alta del massís es troben un bon nombre de masies, en bona part abandonades.

▼ Un dels millors exemples de mas lligat a un paisatge agrari viu, amb valor històric, es troba al llogarret de Campdàsens, al cor del massís.

El poblament tradicional a la unitat del Garraf és escàs i dispers, format per petits nuclis i masos, generalment propers a dolines o a petites planes aptes per al conreu, com succeeix a Olivella o Olesa de Bonesvalls, que ens remetent al domini d'una intensa activitat agrícola i ramadera sobre el territori, una activitat que durant mil·lennis va conformar la realitat paisatgística d'aquesta unitat. Els altres nuclis de la unitat són Castellet, que se situa al vessant d'una serra, Canyelles i l'Arboçar.

El cas d'Olivella és singular, ja que el trasllat de l'activitat burocràtica de l'ajuntament a una de

les urbanitzacions del municipi ha deixat el nucli antic amb poques alteracions, sent un llogaret d'aspecte bucòlic, situat a dalt d'un turó i esdevenint una fita de referència. En aquest nucli hi predominen les façanes de pedra vista, en contrast amb l'acabat encaulat tradicional. En relació amb Olesa de Bonesvalls, tot i que la presència de noves àrees residencials és important, destaca per la seva estructura resseguint la riera de Begues, per la petita plana vitivinícola de les vinyes de l'Hospital que limita amb la part sud del nucli i especialment pel referent visual de l'Hospital de Cervelló, un conjunt tancat per una muralla on també hi destaca una torre de

l'homenatge i d'una capella. El nucli de Canyelles també presenta nombroses urbanitzacions al seu voltant i diversos creixements residencials annexos al nucli antic on hi ha alguns espais amb horts. Tot i amb això, el nucli antic manté la seva estructura interna compacte amb carrers estrets i el castell de Canyelles i l'església de Santa Magdalena com a elements visualment més destacats. El nucli de l'Arboçar s'estructura amb tres veïnats de caràcter rural que se situen entremig d'una de les àrees del patró agrícola singular de la vinya envoltada de bosc del Garraf.

Olesa de Bonesvalls està situat resseguint la riera de Begues, en una plana envoltada de muntanyes. Joan Soler i Gironès

També cal ressaltar el nucli de Castellet, que forma part del patró de nuclis del Penedès que se situen en un vessant d'un turó o una serra i que tenen a la part més alta un castell. En aquest cas, el nucli de Castellet manté una estructura lineal d'arrrels medievals que ressegueix una petita serra que limita amb el pantà de Foix i, a la part més alta, destaca el referent visual del castell de Castellet. Nucli i castell són visibles des de la Plana del Penedès i esdevenen elements clau del caràcter d'aquest paisatge.

A la part alta del massís es troben un bon nombre de masies, en bona part abandonades. Masos com el de les Basses, que en altre temps va ser ric, amb corrals en edifici independent, avui pràcticament en resten les parets o bé can Vendrell, d'estructura basilical (golfes sobreelevades en relació a la coberta de l'edifici). Algunes masies han estat reconstruïdes, tot i que són molt escasses les que es conserven associades a una explotació i, per tant, amb un paisatge agrari viu al seu entorn. Aquestes es localitzen habitualment en els fons de vall, a la part baixa del massís, com és el cas de can Suriol (Olivella), gran masia encara activa situada a tocar de la riera i envoltada de camps en plena explotació.

També és interessant el caseriu de Santa Susanna, masia fortificada, de grans dimensions, enlairada al cim d'un petit turó i que presideix els camps de conreu que l'envolten, esdevenint una fita en el paisatge. Santa Susanna és un exemple magnífic de l'arquitectura catalana en la tipologia concreta de la casa pairal agrícola, dotada d'elements defensius.

Un dels millors exemples de mas vinculat a un paisatge agrari viu, amb valor històric, es troba al llogarret de Campdàsens, al cor del massís, on destaca el mas de ca l'Amell amb la seva torre de defensa adossada. El conjunt, que inclou una capella i diversos masos, és molt harmònic i ressalta envoltat de verdor ja que és dins un entorn tan desolat.

Ca l'Amell, masia amb torre de defensa adossada a Campdàsens. Àngela Llop

D'estil eclèctic i decorat amb tota mena de luxes, a la plana Novella destaca el palau Novella. Pere Domènech, un indià que va fer fortuna a Cuba, volia convertir el lloc en centre d'una colònia agrícola, però l'arribada de la fil·loxera (1893), va frustrar el projecte, que es basava en un gran estany envoltat de jardins romàntics, pensat per abastir els camps de la colònia de l'escassíssima aigua.

D'altra banda, el petit nucli de Jafre, avui abandonat i en ruïnes, ja documentat el segle XIV, va viure una darrera era d'esplendor el segle XIX i gairebé va esdevenir una colònia rural d'un dels terratinents del massís que va voler aprofitar la puixança del conreu de la vinya. La fil·loxera,

tanmateix, condemnà aquest llogarret al declivi fins al despoblament total, ara fa uns decennis. Hi destaca encara avui l'església de Sant Marià, que domina un conjunt que fou, sens dubte, molt equilibrat.

Al sud hi trobem poblats medievals, com el llogarret de Montpaó, que data del segle XI, situat al sud de la urbanització de Calafell Parc, i que va ser ocupat fins als anys 50 del segle XX. Esdevé un punt estratègic perquè des d'allà es controla part de la vall del torrent de Montpaó. També s'hi troben masies i assentaments abandonats a les parts altes de les muntanyes, és el cas de la Casa Alta, Cal Cassanyes, Cal Balaguer i Cal Cremat al municipi de Castellet i la Gornal.

O el mas de l'Espasa, el mas Romeu (Calafell), el mas del Pla, la masia de Sant Antoni, la Quadra de Vila-seca i el mas Peirot (Cunit), i el mas de la Muga (Bellvei).

UN MASSÍS ESQUITXAT PER UNA GRAN QUANTITAT DE PEDRERES QUE EXPLOTEN LA ROCA CALCÀRIA PER A ÀRIDS PER A LA CONSTRUCCIÓ I L'OBRA PÚBLICA

La presència de grans pedreres que exploten la roca calcària per fer-ne ciment han marcat profundament el paisatge.

Les característiques del territori dificulten estratègies d'integració paisatgística i de reducció de l'impacte visual de les pedreres.

El complex industrial de Vallcarca constitueix, en la seva decadent integritat, una referència paisatgística singular, si bé el valor paisatgístic de les instal·lacions no és compartida per tothom.

La finalització de les concessions de les activitats extractives hauria d'aprofitar-se per endegar projectes de recuperació paisatgística que vagin més enllà de la restitució i permetin innovar en models de rehabilitació ambiental, social, cultural i pedagògica.

El massís del Garraf ha estat històricament poc valorat, probablement pel seu paisatge àrid i poc productiu des del punt de vista de les activitats agroramaderes tradicionals. Aquest fet ha afavorit la implantació d'activitats "no desitjades", que a les zones veïnes, molt poblades, haguessin trobat contestació. Estem parlant de les nombroses pedreres (alguna ja centenària), abocadors (com el de la vall de Joan), de les línies d'alta tensió, de la concentració d'antenes de comunicació, o dels polígons de tir (ja desapareguts).

El Garraf, per la seva situació propera a Barcelona i per la gran extensió de jaciments de roques calcàries aptes per la construcció, ha estat

tradicionalment un dels indrets on s'hi ha ubicat enormes activitats extractives a cel obert (pedreres), ja des d'abans de la Guerra Civil, tant a la part est, on romanen actives les pedreres més grans, com a la part central i de ponent, al peudemont, on n'hi ha d'altres més petites, però igualment molt visibles perquè estan properes a la C-32 i a la C-31.

Les activitats extractives han marcat profundament el paisatge. En general, es desenvolupen amb fronts de gran alçada, molt visibles i difícils de restaurar. L'elevat nombre i dimensió de les pedreres causa la pèrdua irreparable d'espais, alguns amb elevat valor simbòlic. El fet més rellevant és la desaparició de la part baixa del fon-

do de les Coves, a Garraf, en altre temps meta de pintors. Cal tenir en compte que la restauració de fronts rocallosos quasi verticals és poc plausible. Destaquen els grans talls d'algunes pedreres, en especial les que donen al mar.

Altres casos són, per exemple, la pedrera del fondo de la Ginesta, o de la que se situa al sud del municipi de Santa Margarida i els Monjos. Hi ha també al sud de la unitat àrees d'extracció d'àrids situades a l'oest del club de Golf i a l'oest de la urbanització Calafell Park respectivament. Totes elles provoquen un desordre visual del paisatge i trenquen la tonalitat dels colors predominants.

Del període contemporani destaquen, per motius ben diversos, les implantacions situades a ran de mar. El complex industrial de Vallcarca,

per exemple, amb les seves centenàries instal·lacions i el seu petit port, constitueix, en la seva decadent integritat, una referència paisatgística ben original i interessant. La construcció de la fàbrica de ciment i el seu petit moll va ser un detonant de l'activitat extractiva de la zona.

La fàbrica va funcionar ininterrompudament entre el 1903 i el 2013, envoltada per una colònia obrera que arribà a tenir més de 1.500 habitants i tota mena de serveis. Els vaixells mercants que ancoraven al port portaven ciment a les Illes Balears i també a molts llocs de la costa de la Península. En alguns viatges de tornada portaven carbó de les mines propietat dels mateixos Fradera, a Pola de Laviana. Amb el ciment de Vallcarca es varen construir els embassaments de Susqueda i de Sau, així com molts edificis de la Universitat de Barcelona. A Vallcarca vivien

Les activitats extractives al massís del Garraf són molt visibles i provoquen un fort impacte paisatgístic. En la majoria de pedreres sense ús s'hi ha aplicat mesures de restauració paisatgística. Observatori del Paisatge de Catalunya

els treballadors de les instal·lacions industrials i portuàries i de l'estació de RENFE que era llavors l'únic mitjà de comunicació dels treballadors de Vallcarca i llurs famílies.

Tot i que s'han perdut la major part dels edificis dels obrers i altres elements, el conjunt és encara molt destacat, i inclou l'enorme fàbrica, l'església i, sobretot, el port, que ha guanyat qualitat estètica gràcies al desmantellament de les dues sitges i a l'arranjament de la superfície del moll, fet que pot permetre la continuïtat del camí de ronda. També hi ha un antic tram de carretera, ara en desús. Val a dir que el valor paisatgístic de les instal·lacions no és compartit per tothom i hi ha entitats que demanen el seu desmantellament total. Tot el conjunt, de valor històric, social i estètic, pot esdevenir una oportunitat de posada en valor d'aquest sector del litoral a través de projectes que respectin la singularitat del lloc i siguin compatibles amb el parc del Garraf, situat molt a la vora.

L'Ajuntament de Sitges va proposar una moratòria per a les activitats extractives a partir de l'any 2000, però la realitat és que aquestes tendeixen a esgotar les seves concessions, si és que no opten per obtenir pròrrogues o ajornaments. La restauració de les parets verticals orientades a llevant, les més visibles des de les vies de comunicació i els nuclis costaners, és complexa i difícilment s'assolirà de forma satisfactòria. A mesura que vagin finalitzant les concessions de les activitats extractives pot aprofitar-se per endegar projectes de recuperació paisatgística que vagin més enllà de la restitució i permetin innovar en models de rehabilitació ambiental, social, cultural i pedagògica.

Si bé bona part d'aquestes pedreres no són plenament visibles ni des dels nuclis urbans ni des de bona part de la xarxa viària (exceptuant l'autopista C-32 que permet algunes vistes parcials d'alguna d'aquestes grans extractives), la magnitud d'aquestes activitats determina una de les perspectives singulars de la comarca: la que s'observa des de bona part dels avions que

El traç de la C-31 exposa visualment les instal·lacions de la cimentera de Vallcarca amb un important impacte visual. Joan Soler i Gironès

realitzen l'aproximació a l'aeroport del Prat de Llobregat des del sud-est, ja que són plenament visibles des de l'aire.

D'altra banda, l'abocador de la vall d'en Joan, entre els municipis de Begues i Gavà, situat a la Regió Metropolitana de Barcelona, obert l'any 1974, i clausurat el 2006, que durant dècades va provocar impactes negatius importants (com la contaminació de l'aquífer de la Falconera i de diversos avencs del cor del massís, així com de la riera de Canyars), té avui una millor qualitat ambiental i paisatgística gràcies al projecte de

restauració emblemàtic de Batlle i Roig, i ha esdevingut un referent de bones pràctiques per a la intervenció paisatgística en aquest tipus d'espais. A mig termini hauran culminat els treballs de manteniment postclausura de l'abocador. La restauració de l'abocador i de les superfícies més planeres d'algunes pedreres crearan un nou "paisatge de plana", poc pedregós, inexistent originalment en aquesta unitat.

UNA GRAN QUANTITAT D'URBANITZACIONS ESCAMPADES ARREU DEL MASSÍS TRENQUEN LA CONTINUÏTAT DE LES MASSES FORESTALS

Les urbanitzacions, influenciades per la proximitat del mar, han colonitzat progressivament les muntanyes, es situen als límits de l'espai natural, són els elements amb una gran incidència visual i desvirtuen les continuïtats de les masses forestals.

A la part oest de la unitat es concentren en un espai reduït grans urbanitzacions (dels municipis del Vendrell, Bellvei, Calafell i Cunit) sense una trama urbana clara i sovint amb dèficits en els serveis bàsics.

Degradació paisatgística al voltant de les urbanitzacions per abocaments, manca de manteniment dels camins, murs de pedra i altres infraestructures rurals, així com per la sobrefreqüentació dels camins amb quads, motos de trial, etc.

Tal i com s'ha explicat abans, el Garraf es caracteritza per l'escàs poblament i la reduïda dimensió dels nuclis urbans tradicionals, degut a la precarietat de les comunicacions i a la pobresa de recursos endògens.

En contrast, l'expansió i pressió urbana, influenciada per la proximitat del mar, és el fenomen que ha transformat de manera més important durant les últimes dècades aquest territori. L'“onada immobiliària” de l'últim quart del segle XX i la primera dècada del segle XXI va crear un contrast fort entre els espais plenament urbanitzats i les extensions de màquia i pedra, sobretot als límits de les àrees protegides. Per altra banda, les modestes altituds assolides, així com un pendent no massa pronunciat, va facilitar la proliferació d'urbanitzacions o teixits urbans de baixa densitat arreu de les serres, al voltant d'un 70% entre l'última dècada del segle XX i la primera del XXI. Són urbanitzacions amb una incidència especialment rellevant en el paisatge, sobretot per la seva visibilitat i per la implantació de noves infraestructures viàries (C-32, C-15).

Aquestes ocupen una superfície de la unitat de paisatge que quantitativament no sembla massa notòria (un 9%), però que ha estat motiu de preocupació de totes les administracions per les problemàtiques de gestió que se n'han derivat. Aquests desenvolupaments es defineixen per tenir habitatges unifamiliars aïllats; en molts casos dispersos pel territori i allunyats del nucli d'equipaments, el que comporta per als seus habitants un desplaçament obligat en cotxe privat. En definitiva, són nuclis que actualment tenen manca de proximitat, diversitat i vitalitat i on la vida quotidiana de la gent es veu dificultada per la falta d'equipaments, serveis, comerç i transport públic. En aquest sentit, l'any 2016 el Consell Comarcal del Garraf va elaborar i publicar un estudi sobre la problemàtica residencial de les urbanitzacions de baixa densitat a la comarca del Garraf. Aquest estudi, entre altres, proposa diverses accions encaminades a una millor gestió dels espais públics, equipaments i accessos

amb la implicació de la ciutadania que hi viu per enfortir el seu sentiment de pertinença. L'estudi també inclou un programa d'ajudes per a la rehabilitació d'habitatges i proposa l'elaboració d'un catàleg dels principals elements naturals i culturals amb valor situats a dins o a les proximitats de les urbanitzacions.

Les urbanitzacions escampades pel massís més rellevants són Canyelles, Begues (a la Regió Metropolitana de Barcelona), Olesa de Bonesvalls i Olivella, tots ells amb extensions o urbanitzacions annexes de baixa densitat i tipologia unifamiliar aïllada que ocupen una superfície més de cent vegades superior a la dels antics nuclis. Per exemple, la majoria de població d'Olivella i Canyelles viu en urbanitzacions; Olivella amb el 91% i Canyelles amb el 72% de la població vivint a urbanitzacions. Això provoca que part de la gestió econòmica i pressupostària dels respec-

tius ajuntament hagin de fer grans esforços per oferir els serveis essencials als residents a les urbanitzacions, que pel seu desordre urbanístic resulten més costosos que en teixits urbans convencionals.

Des del punt de vista paisatgístic, es podrien distingir almenys tres categories: les urbanitzacions marginals, les noves urbanitzacions i els nous centres i extensions urbanes del nuclis existents.

Les urbanitzacions marginals presenten un baix nivell de serveis i/o una escassa connectivitat com la urbanització Daltmar a Olèrdola. Fins i tot en alguns casos, com Mas d'Alba a Sitges, compten amb l'oposició expressa de l'ajuntament. Un altre cas és el de California-les Palmeres, a Canyelles, on un viari de gran pendent, manca d'urbanització, edificis escampats en un

Al Garraf són nombroses les urbanitzacions en llocs elevats i visibles des de la llunyania que trenquen la continuïtat de les masses forestals. Biel Montoro

entorn força àrid i sense relació amb aquest i l'abandonament de moltes cases i instal·lacions, generen un impacte paisatgístic evident.

Les noves urbanitzacions apareixen generalment com a barri o suburbi d'un nucli tradicional. Un exemple n'és Begues Park. El paisatge que formen és característic, amb edificis de fins a tres plantes en illes molt tancades i amb carrers de caràcter molt urbà (si tenim en compte el lloc on es troben). Són paisatges edificats, anodins i autistes que es relacionen abruptament amb l'entorn, mitjançant murs, tanques i, sovint, amb estassades o petits abocaments de runa, restes de poda, etc. Un contrast cromàtic molt acusat es forma entre el verd dels jardins particulars i l'aridesa pròpia del territori, per exemple a la urbanització de Plana Novella.

Els nous centres i extensions dels nuclis existents tenen com a cas més interessant el Mas Milà-Can Milà a Olivella, on l'extensió de baixa densitat tendeix a substituir el centre històric. Es tracta d'una típica urbanització de parcel·les relativament grans que ha estat objecte de nombroses inversions municipals per dotar-la de serveis i espais públics. Els nuclis que han crescut amb ciutat jardí, com succeeix a Canyelles, tendeixen a densificar-se amb el temps. S'hi sol mantenir elements propis de les urbanitzacions originals, com les tanques amb teles metàl·liques o les petites hortes intercalades entre les cases, a banda d'una estructura de carrers relativament anàrquica.

Més enllà d'aquesta classificació de les tres tipologies d'urbanitzacions, cal destacar la part oest de la unitat, on en un espai reduït s'hi localitzen grans urbanitzacions que pertanyen als municipis de el Vendrell, Bellvei, Calafell i Cunit, les quals no presenten una trama urbana clara i sovint presenten déficits en els serveis bàsics. Aquestes urbanitzacions (les Franqueses, Mas Romeu, Calafell Parc, Valldemar, les Brises, els Jardins de Cunit i la Costa de Cunit) són el resultat de la pressió urbanística procedent de les zones planeres properes de la unitat de pai-

satge del Litoral del Penedès, tant de l'interior com de la línia de costa. Uns altres usos que es localitzen en aquesta zona són els serveis, com la construcció de l'hospital del Vendrell, tocant l'N-340; la reconversió d'una antiga pedrera en zona d'esbarjo amb gronxadors, barbacoa i bar; el Club de Golf La Graiera, l'ampliació del camp del golf i la seva adequació van esdevenir un important element modificador del paisatge, en provocar la tala d'arbres i la plantació de gespa. Tanmateix, es va fer una integració paisatgística a microescala.

En positiu, cal destacar les nombroses intercalacions que es produeixen de sectors amb vegetació natural, mesclades de roquissars, brolles, màquies, garrigues i pinedes de pi blanc a les urbanitzacions. O el fet que existeixen algunes mostres petites de l'arquitectura de pedra en sec i alguns masos (a partir dels quals es van originar algunes urbanitzacions). Malgrat això, la mateixa Carta del Paisatge del Garraf, impulsada pel Consell Comarcal del Garraf i aprovada l'any 2019, descriu les urbanitzacions de la següent manera:

"[...] en general aquest tipus de desenvolupaments no ha tingut en compte l'entorn. No s'ha respectat la flora del lloc ni els recorreguts de les aigües, tampoc les activitats rurals preexistents, generant una incompatibilitat amb el sector primari (agricultura i ramaderia) i riscos associats a la construcció d'habitatges a sobre o a prop de torrents, rius o rieres. L'entorn natural s'ha deteriorat a causa dels abocadors il·legals, la contaminació del sòl i dels cursos d'aigua naturals. Hi ha una falta de gestió i corresponsabilitat per prevenir incendis. Moltes persones viuen envoltades d'un entorn natural que no respecten, potser per falta de coneixement i de conscienciació sobre la seva vulnerabilitat. En general existeix una baixa qualitat de l'espai públic per acollir activitats de la vida quotidiana com és la cura dels infants, l'estància per la gent gran i els espais de trobada. Els carrers en general estan en mal estat. L'estat de la pavimentació pot variar no només entre

Urbanització de Plana Novella amb edificacions bastides en pendent i amb un notori desordre. Joan Soler i Gironès

urbanitzacions sinó també dintre de la mateixa urbanització. Però, tot i que hi ha carrers en bones condicions amb asfaltat i voreres, hi han altres on pràcticament no es pot circular. L'habitatge també intervé en la qualitat de l'espai públic, segons quins siguin els tancaments, les reixes i el manteniment del davant de les parcel·les" (Consell Comarcal del Garraf, 2017: p. 16).

A més, es poden observar notables disfuncions encara entre la realitat del planejament i la realitat de l'ocupació. De fet, per tot l'àmbit resten peces on es va iniciar la urbanització i aquesta no es va consolidar, de manera que romanen restes de viari i edificacions abandonades. Se'n poden trobar a les urbanitzacions de les Vil·les de Calafell, la Cogullada de Canyelles, la Creu i els Àngels, a Castellet i la Gornal, la Cometa, a el Vendrell, Mas Milà d'Olivella, Can Pere de la Plana, Puig Rodat, a Sitges, i Can Lloses-Can Marcer, a Sant Pere de Ribes. En aquesta línia,

un altre aspecte que contribueix enormement a l'empobriment de la qualitat paisatgística de les urbanitzacions és el pas de línies d'alta tensió, que provoca que algunes torres de grans dimensions se situïn enmig de l'extensió urbana de Segur de Dalt i de les urbanitzacions dels Jardins de Cunit, California, la Selva de les Meravelles, les Palmeres, el Mas Trader, Can Pere de la Plana, el Mas d'en Ricard i Mas Tapet, contribuint a la banalització del seu paisatge urbà.

El model urbanístic que ha generat el conjunt d'urbanitzacions que hi ha a la zona està definitivament esgotat. El planejament territorial vigent preveu la congelació de les urbanitzacions existents, amb una estratègia de reestructuració per a les que estan situades a l'entorn de Canyelles fet que pot ajudar a "crear ciutat" on fins ara només hi havia una perifèria mal encaixada.

L'IMPACTE DE LES INFRASTRUCTURES ÉS MODERAT: DES DEL PAS DE L'AUTOPISTA PAU CASALS (C-32) A L'AUGMENT DE L'ACTIVITAT NÀUTICA ESPORTIVA

Les principals vies que travessen la zona són l'autopista C-32, la C-15, la carretera de les Costes del Garraf (C-31) o la TV-2126 de Bellvei a Calafell.

La C-31 té grans panoràmiques al massís i al mar, i un gran potencial per esdevenir una via paisatgística de primer ordre.

La via del ferrocarril Barcelona-València ha creat trinxeres i túnels, i els seus trams descoberts permeten la contemplació de les costes i el mar.

Presència de diverses antenes de comunicació (telefonía mòbil, aeroportuàries, militars, meteorològiques, televisió, ràdio i torres de guaita per incendis) i enteses elèctriques escampades en diversos cims i serres, com els del Montgròs, Puig de l'Àliga i Morella, o a Vallirana, que desvirtuen els fons escènics.

Impacte indirecte de l'aeroport de Josep Tarradellas Barcelona-El Prat amb generació de soroll en l'enlairament i aterratge d'aeronaus.

A causa del relleu i l'escàs poblament, el Garraf presenta unes densitats d'infraestructures relativament baixes. Destaquen, entre les infraestructures d'abast territorial o supracomarcal, la C-32 (autopista Pau Casals). Es va tractar d'una difícil obra d'enginyeria que va suposar nombrosos túnels i viaductes per salvar la complexa orografia de les muntanyes del Garraf, mentre que al centre i ponent de la unitat transcorre, pràcticament, al peudemont, al límit nord de la Plana del Garraf. En el seu moment, va disposar d'un important esforç d'integració de l'impacte paisatgístic amb un interessant tractament de la vegetació dels seus marges i enllaços que va ajudar a reduir-ne el seu impacte. Entre les sortides 30 i 31, al municipi de Sitges, aquesta infraestructura acumula al seu voltant algun tram de carretera-aparador, un aparcament de grans dimensions descuidat (al costat de la Fundació la Granja), així com diversos espais intersticials sense ús de notable dimensió, concretament a les sortides 30 i 32.

Una altra infraestructura destacada de la unitat és la C-31, d'una naturalesa ben diferent. D'aquesta carretera en destaca el tram de "les Costes del Garraf", un itinerari sinuós adaptat a l'orografia de les muntanyes del Garraf i molt proper a la línia de costa, amb un grans panoràmiques al massís i al mar, i amb un gran potencial per esdevenir una via paisatgística de primer ordre el dia que es redueixi el seu transit. La carretera es va construir el 1879 sobre un camí originari del segle XI, i històricament també ha servit com a via transhumant, entre altres funcions. És per si sola, una via amb una component identitària i paisatgística molt important als marges de la qual s'hi han habilitat àrees de descans que fan funció de punts d'observació del paisatge. Més enllà de Carreteres de les Costes, altres carreteres amb trams panoràmics de gran interès al Garraf són la carretera BV-2443, baixant del castell d'Olèrdola, la carretera BV-2111, a Olivella, la BV-2117, a Castellet i la Gornal, el tram final de la carretera que uneix la Plana

Les carreteres C-31 i C-32 segueixen un traçat paral·lel en alguns trams. La C-32 està formada per nombrosos túnels i viaductes. Observatori del Paisatge de Catalunya

Novella amb Castelldefels, el tram de la C-15 just sortint dels túnels que arriben a la Plana del Garraf, la TV-2126, als municipis de Bellvei i Calafell, i la carretera BV-2115 del pantà de Foix.

A la carretera de les Costes del Garraf, a causa del seu atractiu turístic, hi ha una conseqüència colateral en el qual hi ha molts abocaments de deixalles en els vorals i en especial en els miradors. Així com també que avui dia és una via molt transitada que no permet contemplar còmodament el paisatge i la panoràmica marítima per la densitat de vehicles.

En tercer lloc, hi ha la C-15 (carretera Vilanova-Vilafranca-Igualada), que creua la unitat transversalment. Aquesta carretera ha suposat un nou i important impacte paisatgístic, tant pel fet d'haver de creuar la zona de muntanya de Canyelles, com per la dificultat i amplitud dels enllaços d'aquesta autovia amb l'autopista C-32, malbaratant en alguns casos part de les mesures d'integració paisatgística que aquesta tenia. També hi destaquen els cartells publicitaris abandonats a l'alçada del túnel del Garrofer, al sud de Sant Miquel d'Olèrdola.

Una altra via important és la carretera comarcal TV-2126, que travessa de nord a sud de Bellvei a Calafell i altres vials asfaltats, que són les úniques vies existents per enllaçar les urbanitzacions repartides arreu de l'extrem sud del Garraf.

De menor entitat, però rellevants per conèixer alguns dels indrets i paisatges més atractius de l'àmbit, hi ha la BV-2115, de Vilanova i la Geltrú a l'Arboç pel pantà de Foix, amb amplis trams panoràmics; i també la carretera de Gavà a Avinyonet del Penedès. Altres vies ressegueixen careners o "esquenes d'ase", com la carretera de Castelldefels, de la urbanització Ratpenat a la Plana Novella, que per llur recorregut tortuós i les singulars vistes al mar, i a la plana del Delta del Llobregat, és única en el context de la conurbació barcelonina.

Per una banda, destaca la via del ferrocarril Barcelona-València, que passa molt propera a la línia de costa – i per tant generant en alguns casos barreres difícils de salvar – en alguns trams del Garraf, creant trinxeres i túnels. Els trams descoberts que permeten la contemplació de les costes i el mar. La proximitat de la

via a la línia abrupte de la costa fa que aquesta infraestructura s'exposi a temporals i accentui la erosió. Per altra banda, per tal de millorar la connexió de la xarxa ferroviària del Penedès, el Pla territorial parcial del Penedès preveu la construcció d'una línia orbital entre Vilanova i la Geltrú i Vilafranca del Penedès, que creuarà el parc del Garraf.

Pel que fa als ports, trobem el port en desús de Vallcarca, ja esmentat, vinculat a l'explotació de la calcària de Garraf com a matèria primera per a la elaboració de ciment, i pendent d'un nou ús que sigui compatible amb els valors naturals i paisatgístics de la zona. També hi ha el port de Garraf, d'interès turístic. Aquest últim va tenir greus afectacions al seu dic de llevant com a

El nucli del Garraf (Sitges) amb el port esportiu de Garraf i la platja del mateix nom. Joan Ggk

conseqüència del temporal Gloria de gener de 2020, tot i que el maig del mateix any ja es van realitzar les actuacions de reparació.

Un altre fet important per al paisatge és el més que notable augment de l'activitat nàutica esportiva. Gran quantitat de petites embarcacions solquen unes aigües que no fa gaires anys tan sols eren visitades per unes poques barques de pesca. Aquest fet ha revalorat notablement la imatge del massís des de la mar, però paradoxalment ha transformat profundament la costa, essent Sitges l'únic municipi català que disposa de 4 ports (un d'ells industrial).

També hi ha diverses antenes de comunicació (telefonía mòbil, aeroportuàries, militars, televisió, ràdio i torres de guaita per incendis) escampades en altres cims i fons escènics, com el conjunt concentrat al Montgròs, la del puig de

l'Àliga, el repetidor de comunicacions del Pujal, sobre de Segur de Calafell, i el radar meteorològic de Vallirana, al puig d'Agulles, al límit amb la Regió Metropolitana de Barcelona, i que coincideix amb cim emblemàtic i molt visible tant per la població tant del Garraf, com la del Baix Llobregat o de la Plana del Penedès. Cal mencionar que en el cas del conjunt d'antenes situat al cim del Montgròs, l'any 2018 es va aprovar un Pla especial impulsat pel Consell Comarcal del Garraf que planteja la reducció de 8 a 2 antenes fet que implicaria una millora d'aquest fons escènic.

Els cables elèctrics, més enllà del seu impacte visual, suposen un risc afegit d'incendi i també de col·lisió o electrocució per a les aus, sobretot rapinyaires. Els que tenen una incidència visual més gran es troben al serrat de Torrelles, prop del cim de l'Antiga, i sobre el poble de Garraf.

També hi ha altres elements desvirtuats pel pas proper de les esteses elèctriques, com el castell de Castellet, estretament vinculada amb el transport d'energia, impacta visualment l'estació elèctrica de Vilanova i la Geltrú, prop de la pedrera Roca, a el Rourell.

Relacionat amb possibles nous projectes de línies elèctriques, cal posar una especial atenció a el projecte de línia de Molt Alta Tensió promogut per l'empresa Forestalia i que s'inicia en un clúster energètic de 27 aeroparcs i parcs fotovoltaics de l'Aragó i ha d'arribar a la planta de Begues i que pot tenir una elevada incidència paisatgística al Garraf (sobretot des de distàncies d'observació curtes o mitjanes perquè trenquen la línia de l'horitzó o bé se situen en vessant), entre altres paisatges penedesencs, com el Massís de Bonastre i la Plana del Penedès.

Fora de la unitat, però proper hi ha l'aeroport Josep Tarradellas Barcelona-El Prat la qual cosa provoca té una gran incidència damunt del territori com és principalment el soroll en l'aterratge i l'enlairament de les aeronaus. El soroll més estrident és sobretot durant l'enlairament. Sí és cert que molts avions s'enlairen direcció sud-oest, però de seguida giren cap al mar, però també trobem casos puntuals que el gir es produeix damunt del massís del Garraf.

Una altra infraestructura dissonant de l'àmbit és el Centre d'airsoft "Los Barracones", a Canyelles.

Les torres de telecomunicacions ubicades en carenes són molt visibles. En alguns casos estan relacionades amb l'aeroport Josep Tarradellas Barcelona-El Prat. Joan Soler i Gironès

Construccions en punts elevats degraden el paisatge i generen un fort impacte visual. Joan Soler Gironès.

UN PATRIMONI HISTÒRIC VARIAT, AMB CASTELLS I TORRES DE DEFENSA, ON HI DESTACA EL CONJUNT MONUMENTAL D'OLÈRDOLA I EL CASTELL DE CASTELLET

Malgrat l'aspecte poc habitat que ofereix avui dia una part important de la unitat del Garraf, el seu ric patrimoni cultural ens revela una ocupació d'aquest paisatge intensa i prolongada en el temps. Així, el seu registre arqueològic va des de la ocupació paleolítica d'algunes de les seves coves i balms fins als assentaments i necròpolis medievals, amb elements tan importants com el castell d'Eramprunyà, passant per jaciments neolítics, ibers, romans, etc. Entre el seu patrimoni arquitectònic, el Garraf compta amb masies, torres de defensa, cases d'indians i importants representacions del modernisme com el Cellar Güell.

Nombrosos castells i torres de defensa solquen el paisatge del Garraf, en bona part edificats el segle X, quan aquest era un territori de frontera de la Marca Hispànica amb el territori d'Al-Andalus. A la zona costanera tenen, a més, una funció de defensa front a la pirateria. Malgrat que en la seva majoria es troben en estat ruïnós, destaquen especialment el castell d'Olèrdola; el castell d'Eramprunyà (fora de l'àmbit Penedès); el castell de Canyelles (del segle XV); el castell de Castellet; el castell de Campdàsens i la torre de defensa de can Planes, la torre de la Talaia, la d'en Viola (a Calafell) i la de Viladellops, el castell de la Muga i el castell de Garraf. El mur medieval d'Olesa de Bonesvalls és també un element destacat del patrimoni romànic de la unitat. A Sitges hi ha unes quantes torres més: torre de defensa de can Planes (romànica, del segle XIII,

El castell i conjunt emmurallat d'Olèrdola, amb les tombes antropomorfes i l'església d'estil mossàrab de Sant Miquel, té un elevat valor històric i arquitectònic.

avui mig en ruïnes), la torre de defensa de Campdàsens (del segle XVI), la torre de defensa de ca n'Amell (romànica); i només els rastres del castell de Campdàsens del segle XVI, del castell de Garraf i de la torre de Garraf del segle XIII.

Una extraordinària fita dalt de la carena, visible des de bona part de la Plana del Penedès, és el conjunt emmurallat d'Olèrdola, on hi ha el castell; i l'església de Sant Miquel, d'una sola nau i volta de canó, construïda al segle X, amplificada el segle XII, amb estils romànics, visigòtics i mossàrab. Les tombes antropomorfes, als voltants de l'església, i altres elements, indiquen que aquest indret ja va ser habitat des de l'època neolítica i a l'edat del bronze. Durant el període medieval aquest indret es va recuperar, al segle IX, on es va construir el castell i l'església. Tots aquests elements confereixen un interès de primer ordre a aquest enclau, situat estratègicament per sobre la plana penedesenca. Ja en contacte amb la plana hi ha l'església del Sant Sepulcre, de planta circular, del segle XI.

També és una fita visual rellevant l'hospital medieval de Cervelló (segle XIII), a Olesa de Bonesvalls. Destinat a acollir viatgers, indigents i pelegrins en aquella època, constitueix un recinte fortificat de gran vàlua i un dels únics d'aquest període que es conserva a Catalunya en bon estat. Juntament amb les vinyes, ja esmentades en un punt anterior, constitueixen un conjunt de gran interès paisatgístic.

El Castell de Castellet amb el seu poble, l'església de Sant Pere i el Pantà de Foix, conformen un paratge d'interès paisatgístic.

El recinte emmurallat de l'hospital medieval de Cervelló (segle XIII), a Olesa de Bonesvalls, té un elevat valor històric, arquitectònic i paisatgístic, i és una fita visual de primer ordre.

Església de Sant Miquel d'Olèrdola, d'una sola nau i volta de canó, construïda al segle X, amplificada el segle XII, amb estils romànics, visigòtics i mossàrab. Observatori del Paisatge de Catalunya

Una altra fita paisatgística molt rellevant del Garraf és el castell de Castellet, que data del segle X, tanmateix ha tingut moltes reformes i reestructuracions posteriors. Es situa en un punt elevat i visible, i un excel·lent punt d'observació del paisatge. Aquest element patrimonial juntament amb l'embassament del Foix i l'església romànica de Sant Pere de Castellet, situada a la part més alta del poble de Castellet, esdevé una de les imatges més icòniques d'aquest sector del Garraf.

Per altra banda, la torre de la Talaia, situada més al sud sobre un turonet, tenia la funció de vigilància del litoral; des d'aquí s'avisava, en cas de presència de corsaris, al campaner del poble de Calafell, el qual tocava un senyal d'alerta per a la població. Pel tipus de construcció es data de principis del segle XV.

Al nord-est de la urbanització de La Franquesa hi ha les restes del Castell de la Muga, que es va construir sobre un casalot fortificat datat del segle XI.

El poblament medieval de Montpaó instal·lat com a mínim des del segle XI, tanmateix actualment el seu estat es troba en ruïna i despoblat.

El patrimoni romànic, escàs al Garraf, es troba en general poc conservat o restaurat. Entre les esglésies més destacades d'aquest període, apart de les anteriorment citades, hi trobem la capella de Santa Maria de l'Anunciació, l'església Vella de Sant Cristófol (Begues), l'ermita de la Trinitat de Sitges i l'església de Sant Joan Baptista.

També són d'interès paisatgístic altres conjunts i construccions escampats pel Garraf que esdevenen autèntiques fites visuals, pel fet de situar-se en zones planeres i molt visibles des de les carreteres, com el nucli i el cementiri d'Olivella, el cementiri de les Gunyoles, Sant Miquel d'Olerdola, l'esmentat Hospital de Cervelló, a Olesa de Bonesvalls, la masia de Santa Susanna o el veïnat de Viladellops.

Finalment, es troben a la unitat diversos edificis d'estil modernista o eclèctic, construïts entre el segle XIX i segle XX, en bona mesura edificis d'estiueig benestant, reconvertits sovint en edificis públics. On destaca el palau Novella o monestir budista d'Olivella. Es tracta d'una casa d'indians d'estil eclèctic, on des del 1996 s'hi ha instal·lat una comunitat budista.

El palau Novella d'Olivella és una casa d'indians d'estil eclèctic, on des del 1996 s'hi ha instal·lat una comunitat budista. A la imatge urbanització Plana Novella amb el monestir budista al fons. Joan Soler i Gironès

EXPRESSIÓ ARTÍSTICA DEL PAISATGE²

Aquest paisatge no ha rebut tanta atenció com els seus veïns de plana. Tot i així, hi ha excepcions. Amb el celler Güell es va aconseguir integrar una obra moderna en un entorn humanitzat abrupte, amb referències a les construccions de pedra seca pròpies del massís. Edificada entre 1885 i 1905, la construcció del celler Güell coincideix amb els anys de màxima activitat modernitzadora al massís. La seva autoria és discutida i hi ha qui l'atribueix a Francesc Berenguer i d'altres que consideren que Antoni Gaudí també en va ser coautor.

El massís no ha atret gaires pintors, amb algunes excepcions, la més notable de les quals és Joaquim Mir, que va dedicar moltes hores, de vegades acompanyat d'alumnes seus, als poblets

del massís, i en especial, a Canyelles. D'aquest autor procedeix la més vívida representació pictòrica d'aquest paisatge. Els quadres intitolats *Olesa de Bonesvalls* i *Hospital d'Olesa de Bonesvalls* donen una visió descarnada i lluminosa d'aquest, llavors, minúscul llogarret, en què destaquen els dos elements bàsics del paisatge del Garraf: el verd i blanc del fons i els ocres dels llocs habitats.

Les referències literàries són també escasses. És especialment destacat el poema líric *Garraf*, de Ramon Picó i Campanar (1894) escrit en 5 actes i un pròleg, apte per a la seva representació teatral, el qual d'una banda lloa la intenció del comte Güell (protector de l'escriptor mallorquí) de voler redreçar i donar vida a un

territori esquerp i inhòspit i, a la vegada, utilitza al·legòricament topònims, fets històrics i llegendes de la zona per donar nom a personatges clau de la història i referir-hi fets destacats. Igualment conté descripcions molt detallades d'alguns barrancs i caletes, on succeeixen fets rellevants (per exemple, el torrent de l'Infern, l'areny de Sant Salvador, etc.), fruit del rigorisme autenticista i la pràctica excursionista de l'autor.

Entre les descripcions literàries més suggeridores es troba aquesta de Manuel Crespo, del grup surrealista de Madrid, publicat a la revista *Salamandra*:

“El mar delimita la zona, que a sus espaldas ve elevarse los acantilados del macizo calcáreo, que la acorralan, alzados hasta la estepa desnuda y duramente erosionada; un paisaje mísero y blanco cuyo perímetro define el horizonte, contrapunteado por algunos pinos retorcidos, plantas aromáticas de aroma juvenil, pitas, lentiscos y palmitos, aferrados a las grietas de un pedregal surcado subterráneamente por arroyos y grutas con estalactitas y estalagmitas, invisibles para quien va por la superficie, pero que se perciben en forma de ecos, la inestabilidad del terreno, los pozos o los silbidos del aire al introducirse en los agujeros de los riscos, asiduamente azotados por vientos que les hacen susurrar mientras, verticales, miran los calveros circundantes.

(...)

Me he acostumbrado al Garraf desde mi ventana. Atender, no solo a las cicatrices producidas por las canteras que lo explotan y la especulación inmobiliaria, sino también a la sinuosidad de sus lomas, moteadas por coníferas; a las manadas de gaviotas que hacia él vuelan decididas, guiadas de una resolución instintiva; a las nubes tormentosas cernidas en las cumbres y las estrellas fugaces, que en las noches de verano caen desde el firmamento a su centro; prodigios que se yerguen acometiendo la

El celler Güell, ubicat en el poble del Garraf, forma part d'un conjunt que inclou un celler, una residència i una capella, tot d'estil gaudinià. Wikimedia Commons (Canaan)

2. Aquest apartat pren com a àmbit tota la unitat de paisatge i el seu contingut és representatiu tant de la part penedesenca com la de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Hospital d'Olesa de Bonesvalls (1929) de Joaquim Mir. Museu Nacional d'Art de Catalunya

calma, que imantan porque parecen conducir a alguna revelación, no estática ni extática, sino activa hacia lo no trillado.

Se asciende por una carretera abrupta. Enseguida se dejan atrás los últimos chalets y domésticos jardines. Mientras, los ojos se enredan en la masa marina, cuya óptica se amplía soberbiamente, de manera que desde esa elevación es perceptible una grandiosidad que la vista a ras de orilla escamotea. El mediterráneo es un gran cuerpo durmiente que simula, en la playa, ser amistoso, pero desde el escarpado se aparece como el llamado perenne a la peripecia.”

(Crespo, 2005).

El paisatge del Garraf també ha estat present tant en el cinema com en anuncis i videoclips. Per exemple a *Capità Escalaborn*, de Carlos Benpar, estrenada el 1991 es va filmar a Olesa de Bonesvalls, o a *Un dia perfecte per volar* de Marc Recha (2015), que va convertir els paisatges del massís del Garraf en un dels protagonistes. En la mateixa línia, el director Daniel Monzón l'any 2021 va estrenar la pel·lícula *Las leyes de la frontera*, filmada a diversos indrets del Garraf, entre ells el port i la platja de Vallcarca. Més recentment, al parc del Garraf es van gravar algunes escenes de la sèrie *Hache*, de Netflix. Altres llocs que han estat escenari de produccions són la pedrera de Vallcarca pel

Rodatge de la pel·lícula *Las leyes de la frontera*, a la cala Vallcarca.

videoclip “Fuego” (2019) del grup Estopa i cala Morisca pel videoclip “Clandestino” (2018) dels cantants Shakira i Maluma.

PUNTS D'OBSERVACIÓ DEL PAISATGE I ITINERARIS

PUNTS D'OBSERVACIÓ

6. PUIG DE L'ÀLIGA (CANYELLES, GARRAF – OLÈRDOLA, ALT PENEDÈS)

Amb 464 m sobre el nivell del mar, el Puig de l'Àliga és una de les muntanyes més rellevants de la unitat de paisatge del Garraf. Entre els municipis d'Olèrdola a l'Alt Penedès i Canyelles al Garraf, té unes vistes espectaculars sobre el massís on és troba. Cal posar en rellevància, que és un dels 100 Cims del llistat de la FEEC (Federació Entitats Excursionistes de Catalunya). S'hi pot accedir a peu per un sender que neix a la urbanització Daltmar o altres corriols que transcorren per la mateixa àrea.

17. CAN GRAU (OLIVELLA, GARRAF)

El mirador de can Grau, està format per l'edifici de l'Observatori Astronòmic del Garraf i la casa de colònies que li dona aquest nom. A 334 metres d'altitud, ha passat de ser un espai poc concorregut, a tenir una rellevant freqüentació amb la recuperació de diversos edificis de la zona. Des de can Grau, es divisa tota la banda meridional del massís i la Plana del Garraf, amb unes vistes panoràmiques de 360°. És accessible amb cotxe des d'Olivella, per una carretera asfaltada, o des de diferents carreteres secundàries parcialment asfaltades, que transcorren pel massís del Garraf.

24. CREU DE SANT ISIDRE (SITGES, GARRAF)

La Creu de Sant Isidre, situada al puig d'en Boronet, se situa a 315 metres d'alçada, al terme municipal de Sitges. El mirador ofereix unes vistes extraordinàries sobre el nucli poblacional de Sitges, Sant Pere de Ribes i el mar Mediterrani. Al cim d'aquest turó, presideix la Creu de Sant Isidre, bastida entre 1953-55, per l'Agrupació Excursionista de Sitges amb un alçada total de 8 metres. També va ser construïda un petit habitacle de pedra seca per guardar les eines de la construcció de la creu. S'hi pot accedir a través de diversos camins o senders; des de Sitges per la urbanització de Quintmar, des de Sant Pere de Ribes per la urbanització Mas Albà, o des de Vallcarca per l'ermita de la Trinitat.

25. ERMITA DE LA TRINITAT (SITGES, GARRAF)

L'ocupació de punts especialment visibles amb construccions simbòliques és comuna a tot el país. N'és un exemple, l'ermita de la Trinitat, a 176 metres. Datada del segle XIV, modificada posteriorment el segle XIX. És un edifici modernista d'elevada referència en els romiatges tradicionals i aplecs sitgetans, dominant de forma clara la cala de Vallcarca, a l'est de Sitges. Gràcies a la seva situació òptima dalt d'un cim, té una àmplia panoràmica de la costa. L'accés és duu a terme a partir d'un camí que surt de la carretera C-31 o a través de diversos senders de l'interior del massís del Garraf.

27. LA MATA-RODONA (OLIVELLA, GARRAF)

A la zona muntanyosa del Garraf, el mirador de La Mata-Rodona, al municipi d'Olivella, destaca per la seva excepcional posició. Situat al sud de la urbanització Plana Novella d'Olivella, és un dels cims rellevants de la zona. A 406 metres sobre el nivell del mar, té unes vistes excel·lents sobre tot el massís del Garraf i el mar Mediterrani. L'accés és pot fer a peu, a partir de diversos senders que surten des de la carretera asfaltada que ens condueix a la zona residencial.

28. EL CIRCELL-EL PUIG DE LA MIRETA (AVINYONET DEL PENEDÈS, ALT PENEDÈS)

Situat al Puig de la Mireta, al terme de Les Gunyoles, municipi d'Avinyonet del Penedès; aquest mirador forma part del projecte Miravinya-Explora el Penedès, per tal de donar l'oportunitat d'apreciar l'àmplia varietat paisatgística del Penedès. El Circell, 362 metres sobre el nivell del mar, ofereix una visió 360° amb excel·lents vistes a la Plana del Penedès, al massís del Garraf o a Montserrat. Des d'aquest punt es pot apreciar la vinya i els presseguers d'Ordal. S'hi pot accedir amb cotxe per la carretera d'Avinyó Nou a les Gunyoles (BV-2412).

29. LA TALAIA (VILANOVA I LA GELTRÚ, GARRAF)

Un dels cims més remarcables de Vilanova i la Geltrú, és la Talaia. A l'extrem de migjorn de la serra que delimita el terme de Castellet, és un dels punts més alts del municipi, amb 269 metres d'altitud, on s'hi han descobert restes ibèriques. Actualment s'hi troba una torre de guaita d'incendis forestals de nou metres d'altura. Té unes vistes 360°, sobre la capital del Garraf, la serra de Bonaire, el pantà de Foix i el mar Mediterrani. S'hi accedeix a peu, des del carrer Boia, per una carretera asfaltada, i posteriorment, un petit sender fins el cim.

30. LES PEDRISSSES (SITGES, GARRAF)

Mirador rellevant del municipi de Sitges, molt pròxim a les pedreres del Garraf. Situat a 328 metres sobre el nivell del mar, té unes vistes panoràmiques de 360°, amb vistes al massís, la serra del Lladre i als nuclis poblacionals de Garraf i Sitges, en primer terme. L'accés és totalment a peu, per un camí no asfaltat des de la urbanització Vallbona, per la carretera de Castelldefels, i posteriorment prenent un petit sender a l'esquerra.

32. MONTAU (OLESA DE BONESVALLS, ALT Penedès - BEGUES, BAIX LLOBREGAT)

El cim de Montau, de 658 metres sobre el nivell del mar, és troba situat entre les muntanyes d'Ordal al nord i el massís del Garraf al sud. El mirador és troba a la zona límit entre el Baix Llobregat i l'Alt Penedès, tenint una vista més bonica i espectacular des del vessant nord, ja que al sud s'hi localitzen les pedreres característiques de l'àrea litoral del Garraf. S'hi pot accedir a peu, a través de diversos corriols que transcorren pel massís.

36. CONJUNT MONUMENTAL D'OLÈRDOLA (OLÈRDOLA, ALT Penedès)

El patrimoni romànic és força escàs al Garraf, es troba generalment poc conservat. Respecte les esglésies més rellevants de la zona, hi trobem Sant Miquel d'Olèrdola. Datada del segle X i ampliada el XII, és un dels miradors més remarcables de la unitat de paisatge, a 358 metres d'altitud. Hi trobem el conjunt patrimonial, amb el castell d'Olèrdola, l'església i la necròpoli de Sant Miquel. Ofereix vistes a tota la plana del Penedès, el massís de Garraf i el seu litoral. S'hi pot accedir amb cotxe, per la carretera BV-2443, fins al recinte del Museu d'Arqueologia de Catalunya, situat annex a les ruïnes.

39. CASTELL D'OLIVELLA (OLIVELLA, GARRAF)

El Castell d'Olivella, situat a 300 metres d'alçada, és una antiga fortificació, situada entre els municipis d'Olivella (Garraf) i Avinyonet del Penedès (Alt Penedès). Declarat Bé Cultural d'Interès Nacional, està documentat des de l'any 992. Actualment només es conserven algunes restes de murs i una torre rodona, provinent d'un antic molí del segle XVIII. Pròxim a aquest castell, hi trobem les restes de l'antiga capella romànica de Sant Pere. És un bon lloc per observar el paisatge eminentment forestal del Garraf. S'hi pot accedir per senders que neixen als nuclis d'Olivella i Avinyonet del Penedès.

42. CASTELL DE CASTELLET (CASTELLET I LA GORNAL, ALT Penedès)

L'església de Sant Pere de Castellet, juntament amb el castell, és un dels indrets d'origen romànic més emblemàtics del Penedès, localitzat a la part més elevada del poble de Castellet i la Gornal, pròxim al Pantà de Foix. Declarat Bé Cultural d'Interès Local, l'edifici religiós datat del segle XII, destaca per l'arc de mig punt i l'amplia escalinata que s'hi ubica. També hi trobem el castell de Castellet, amb una història que es remunta a la època dels ibers i els romans i que ha estat objecte de nombroses reformes. Des d'aquest indret, a 137 m sobre el nivell del mar, hi ha unes àmplies panoràmiques

sobre l'embassament i la plana del Penedès al nord-oest. S'hi pot accedir per la via BV-2115 o 2216 fins al nucli de Castellet i posteriorment a peu.

49. FONT DEL CUSCÓ (SANT CUGAT SESGARRIGUES, ALT Penedès)

Aquest punt d'observació del paisatge, a 332 metres d'alçada, està situat a una font del terme municipal de Sant Cugat Sesgarrigues. L'espai, punt final d'un itinerari pel paisatge agrícola de la zona, brinda a l'espectador excepcionals vistes sobre la plana penedesenca. S'hi accedeix a peu, a partir de diversos senders que surten de diferents poblacions pròximes.

57. PUIG DE LA MOLA (AVINYONET DEL Penedès, ALT Penedès)

El puig de la Mola és una muntanya de 534 m sobre el nivell del mar, ubicada al massís del Garraf, entre els municipis d'Olivella, Begues, Avinyonet del Penedès i Olesa de Bonesvalls. S'hi troba ubicada una torre de guaita, arran a les excel·lents vistes panoràmiques que brinda el cim, cap al litoral penedesenc o al propi massís. Destacar que es troba inclòs al llistat dels 100

cims de la FEEC. S'hi pot accedir a peu, pels senders o carreteres no asfaltades que transcorren pel massís del Garraf.

65. CASTELL DE LA MUGA (BELLVEI, BAIX PENEDÈS)

El Castell de la Muga o Mas de la Muga, és un antic castell situat al cim d'un turó al municipi de Bellvei, a 154 metres sobre el nivell del mar. Es troba en un estat de deteriorament molt avançat, tot i que encara se'n conserven les tres torres. Declarat Bé Cultural d'Interès Nacional, datat del segle XI, té un estil arquitectònic molt característic de l'historicisme. Brinda vistes sobre els nuclis poblacionals més pròxims. S'hi accedeix, per una carretera secundària que neix de la TV-2126 que comunica Bellvei i Calafell.

68. MONTGRÒS (SANT PERE DE RIBES, GARRAF)

Montgròs és una muntanya de 359 metres sobre el nivell del mar, situada entre els municipis de Sant Pere de Ribes i Canyelles. Essent un dels darrers contraforts del massís oriental del Garraf, és la cota màxima del terme de Sant Pere de Ribes. A les seves faldes hi trobem la urbanització dels Vinyals. El maig de 1997, un incendi va tenir una gran afectació a la munta-

nya. Al cim s'hi troben un conjunt d'antenes que donen senyal a bona part del Penedès. Les vistes són excepcionals sobre el massís del Garraf i de fons el litoral penedesenc. S'hi pot accedir amb cotxe fins a les urbanitzacions pròximes, i posteriorment a peu.

70. TURÓ DE LES TRES PARTIONS (CASTELLET I LA GORNAL, I OLÈRDOLA, ALT PENEDÈS – CANYELLES, GARRAF)

El Turó de les Tres Partions és una muntanya de 435 metres sobre el nivell del mar, entre els municipis de Castellet i la Gornal i Olèrdola a l'Alt Penedès, i Canyelles al Garraf. És la continuació del Puig de l'Àguila, a l'oest d'aquest turó. Té unes vistes panoràmiques espectaculars sobre el massís on és troba i del litoral penedesenc. S'hi pot accedir a peu per un sender que neix a la urbanització Daltmar o altres corriols que transcorren per la mateixa àrea.

86. PUNTA DELS CORRALS (SITGES, GARRAF)

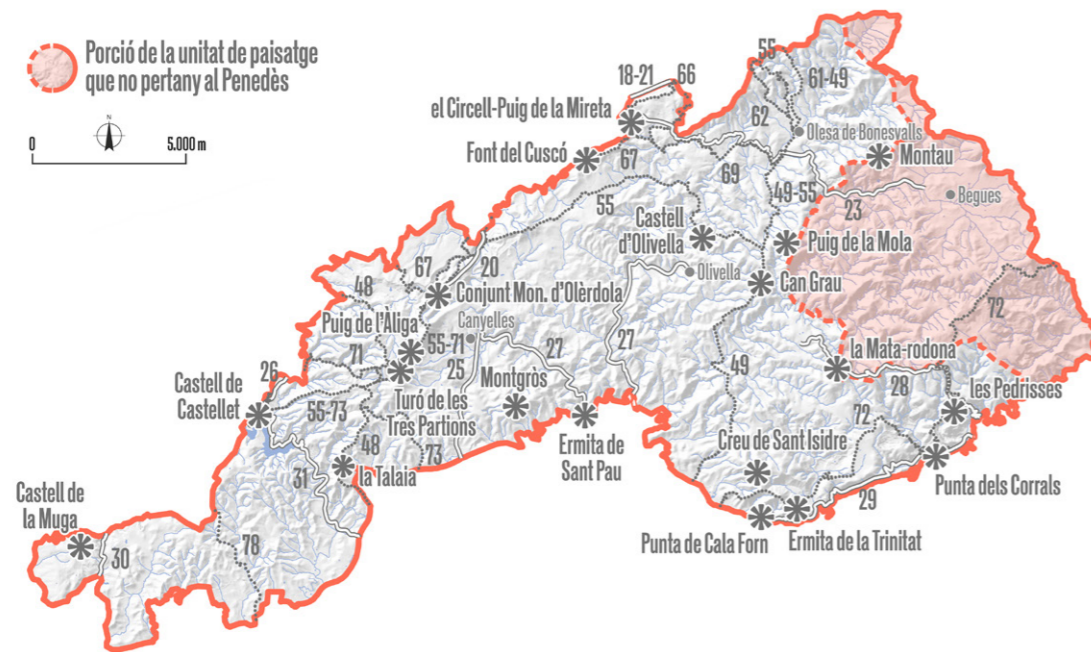
A peu de carretera de la C-31, coneguda com la carretera de les costes del Garraf, trobem el punt d'observació del paisatge de la punta dels Corral. L'accés a aquest punt és fàcil, però cal arribar-hi amb vehicle atès que és entre la carretera i el mar. La zona té un espai per a l'aparcament i unes escales que apropen a diferents punts d'observació del paisatge de la mateixa punta. També hi ha unes taules per a picnic. Des d'aquest punt es pot divisar el port del poble del Garraf i una extensa panoràmica del mar que dista a pocs metres.

87. PUNTA DE CALA FORN (SITGES, GARRAF)

La Punta de cala Forn és un punt d'observació del paisatge obert al mar emplaçat al costat mateix de la carretera C-31. L'accés a aquest punt és fàcil, però cal arribar-hi amb vehicle atès que és entre la carretera i el mar. La zona té un espai per a l'aparcament i unes escales que baixen al punt d'observació. També des del punt d'observació es pot accedir a una cala pedregosa. Des del punt d'observació es pot apreciar el port d'Aiguadolç de Sitges i també el tram descobert de les vies del tren com travessen el massís arran de la costa rocallosa.

ITINERARIS

No motoritzats

48. CAMÍ RAMADER DE MARINA

El Camí Ramader de Marina fa aproximadament 200 quilòmetres, recorrent Catalunya de nord a sud: des de les muntanyes i prats alpins de la Cerdanya natural, fins a la sorra de la platja al Penedès-Garrafi, tot passant per les terres intermèdies del Lluçanès. Es tracta del camí ramader del qual es té una referència més antiga. Un cop l'itinerari passa pel Castell de Penyafort, a Santa Margarida i els Monjos, circula entre un espai agrícola fins que a endinsar-se a la muntanya, on entra a la unitat del Garraf. El recorregut puja fins a arribar a una pedrera, passa

per les proximitats de la urbanització Daltmar (Olèrdola), segueix en direcció sud pel Pla de la Casa Alta i puja als cims de La Talaia i la Fita dels Tres Termes. A partir d'aquest darrer cim la via baixa d'altura fins a arribar al Corral d'en Roc, on ja entra a la Plana del Garraf.

49. GR-5 SENDER DELS MIRADORS

El GR-5, conegut també com el sender dels Miradors, neix a la localitat de Sitges i s'endinsa al Parc Natural del Garraf i posteriorment a la Plana del Penedès, terra de vinyes; el recorregut va més enllà del Penedès.

La travessa s'inicia al nord-est de Sitges passant pel polígon industrial Mas Alba; ja a la unitat de paisatge del Garraf, el recorregut pren direcció la Serra del Gegants i Serra Saladella, entre una vegetació de caire arbustiu i poc forestal. S'agafa altitud fins al Puig d'en Carbonell i enllaça diversos cims per tal d'arribar a l'Observatori Astronòmic del Garraf punt rellevant d'aquest massís. S'alternen, de forma lleugera, els conreus esporàdics de vinya amb els agrícoles i/o herbacis. Cal destacar que el Parc Natural del Garraf, té una extensió de més de dotze mil ha d'un paisatge sec i rocallós, amb un elevat desgast dels materials càrstics de la zona. Direcció Olesa de Bonesvalls, es passa per l'avenc de l'Esquerrà i es voregen diferents masies aïllades, en paral·lel al torrent Fondo del Pi d'en Lluç fins arribar a l'Hospital, al sud-oest d'Olesa. Aquest nucli poblacional es troba situat en una vall formada per dues vessants amb una elevada presència forestal i alguns conreus de vinya, principalment al vessant nord. En aquest punt segueix cap al nord direcció a Olesa de Bonesvalls, entrant ja a les Muntanyes d'Ordal.

55. PENEDÈS 360 (TREKKING)

L'itinerari s'introdueix a la unitat del Garraf per la població de l'Hospital, al sud d'Olesa de Bonesvalls, en una vall agrícola. Segueix el GR-5 pel massís del Garraf, per l'avenc de l'Esquerrà, i posteriorment es desvia en direcció oest, on trobem el castell d'Olivella, i segueix per una vall agrícola entre la serra de les Gunyoles i la serra de la Llampà. Passa a prop de l'Arboçar i voreja el nucli de Sant Miquel d'Olèrdola pel sud. Seguidament, pren direcció sud-oest i puja fins el conjunt monumental de Sant Miquel d'Olèrdola. Rodeja la urbanització Daltmar, arriba a Castellet per la serra Mala i segueix el camí direcció l'Arboç, on abandona la unitat del Garraf.

61. CAMINS DEL VI I EL CAVA: MONTCAU

Aquest itinerari segueix parcialment el mateix camí que el GR-5, concretament el que va des de Olesa de Bonesvalls a Sant Llorenç d'Hortons. El recorregut comença a Olesa de Bonesvalls, a la unitat del Garraf. Passa per l'avenc de l'Esquerrà i voreja diferents masies aïllades, paral·lel al torrent Fondo del Pi d'en Lluç fins arribar a l'Hospital, al sud-oest d'Olesa. Aquest nucli poblacional es troba situat en una vall formada per dues vessants amb una elevada presència forestal i alguns conreus de vinya, principalment al vessant nord. En aquest punt segueix cap al nord direcció a Olesa de Bonesvalls, entrant ja a les Muntanyes d'Ordal.

62. CAMINS DEL VI I EL CAVA: GARNATXA

Comença a les afores del nucli d'Olesa de Bonesvalls, a la unitat del Garraf, concretament al carrer Fontana. Pren direcció nord uns metres, seguint el camí, i abandona el poble d'Olesa. Aquí el paisatge és plenament agrícola. Seguint la ruta cap al nord, el paisatge canvia per ser més forestal i el camí es fa més muntanyós, travessant el coll d'Esteles i la serra de Crestabocs.

66. CAMINS DEL VI I EL CAVA: SUBIRAT PARENT

Una vegada la ruta ha abandonat el nucli d'Avinyó Nou, passa per un camí envoltat de vinyes en sentit est fins a Cantallops. El recorregut entra per la ermita de Santa Margarida i abandona el nucli de Cantallops, sortint d'aquesta unitat.

67. CAMINS DEL VI I EL CAVA: MONESTRELL

Després de passar per la masia de Penyafel, el paisatge agrícola es deixa enrere per entrar a la unitat del Garraf per un paisatge forestal. Un cop a les Cases de la Vall agafa el camí paral·lel pel fondo de la Vall, on passa sota els peus de la muntanya del castell de Sant Miquel d'Olèrdola. El camí segueix en direcció nord-est i es dirigeix cap a Sant Miquel d'Olèrdola.

Seguint en direcció est, l'itinerari entra a la unitat del Garraf on passa pels vessants i per la carena de la serra de les Gunyoles fins a arribar al nucli amb el mateix nom de la serra. Entra a dins el nucli que es troba situat a la Plana del Penedès i pocs metres més endavant es torna a dirigir en direcció est, abandonant el nucli i tornant a entrar a la unitat del Garraf. La ruta segueix per un entorn forestal molt proper a la plana vitivinícola. En un petit tram voreja pels límits entre les unitats del Garraf i les Muntanyes d'Ordal fins a arribar a Cantallops, on travessa l'N-340.

69. CAMÍ RAL VILAFRANCA- OLESA DE BONESVALLS

L'itinerari s'endinsa dins la unitat del Garraf, venint de les Gunyoles i segueix un petit sender per la part més nord del massís del Garraf, un paisatge més boscos i amb menys cultius. A continuació voreja la urbanització de Can Mitjans, i recorre paral·lel a la via BV-2411, on finalment arriba a Olesa de Bonesvalls per l'oest, per l'àrea on es troba l'hospital de Cervelló.

71. CASTELLET-OLÈRDOLA

L'itinerari s'inicia al nucli de Castellet, a la unitat de paisatge del Garraf. Direcció nord-est, deixa enrere el castell de Castellet per entrar a un espai boscos del Parc del Foix. Entra un tram a la unitat de la Plana del Penedès, paral·lel al Foix, voreja parcialment Torrelletes i torna a la unitat del Garraf. Segueix per la serra del Miquelet, coincidint en algun tram amb el GR-92-3. Voreja la urbanització Daltmar pel sud-est fins al puig de l'Àliga, on arriba al castell d'Olèrdola. El paisatge té una densa massa forestal, entre alzinars i matollars formats per margalló o garric. Aquest tram circula paral·lel a la via BV-2443, passa prop de la masia Segarrulls i arriba a la C-15z, paral·lela a la C-15. Llavors, pren direcció nord i segueix per la capella del Sant Sepulcre, direcció nord-oest, per un sender entre vinyes, que finalment porta fins les masies de la Serreta, on s'acaba el recorregut.

72. GR-92 SENDER DEL MEDITERRANI

El GR-92, el Sender del Mediterrani, comprèn dues variants; la litoral i la d'interior. En relació a la variant litoral -la principal-, ressegueix la totalitat de la costa del Penedès, des d'un tram a l'interior del territori català.

S'entra al territori penedesenc, des de la Morella i la serra de Ripoll; a la unitat de paisatge del Garraf. Transcorren per la Pleta fins al serra dels Pins, on torna agafar alçada fins a can Lluçà, punt àlgid des d'on es pot contemplar part del Parc del Garraf i de la costa. Baixa per Campdàsens, passant per diverses cases aïllades d'aquest massís, fins arribar a la pedrera de Vallcarca. Es pot observar un paisatge calcari i càrstic, amb un cobriment vegetal parcial, on s'alternen màquies, alzinars i pinedes, amb altres àrees on s'observa la roca totalment nua, passant pel puig de Sant Isidre. La part final d'aquest recorregut per aquesta unitat és per

les urbanitzacions de la Llevantina i Montgavina, on posteriorment s'entra a la vila de Sitges, sortint així de la unitat del Garraf.

73. GR-92 SENDER DEL MEDITERRANI (VARIANT INTERIOR)

El GR-92, el sender del Mediterrani, comprèn dues variants; la litoral i la d'interior. Respecte aquesta última, creua el litoral català fins a la ciutat de Vilanova i la Geltrú, capital del Garraf; agafant després el vessant interior fins més avall de la capital del Baix Penedès, el Vendrell. Des de Vilanova i la Geltrú, travessa la capital comarcal direcció nord. Un cop creua la C-32, ja dins la unitat del Garraf, segueix fins al mas de l'Artís. Allà agafa alçada, passant entre pinedes i alzinars, passa pel nord del pic Pujol Florit i baixa, entre arbres, cap a serra Mala fins a arribar al poble de Castellet. En aquest punt, el camí segueix direcció l'Arboç, entrant ja a la Plana del Penedès.

78. CARRERADA DE SANTA COLOMA

La carrerada o *carrelada* de Santa Coloma és una de les vies pecuàries més importants del Penedès que comunica amb la baixa Segarra. És un camí de transtermitència de gairebé 60 km arrenca a la platja del poble de Cunit (Baix Penedès) i es dirigeix cap a la Serralada Prelitoral fins arribar a trobar a Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà).

Al seu tram pel Garraf, ressegueix a la vora de la riera de Cunit i creua a diferent nivell la C-32, a l'alçada de la masia de Sant Antoni. Posteriorment, creua diferents urbanitzacions direcció Costa-Cunit fins al poble de Clariano, on abandona la unitat de paisatge.

Motoritzats

20. VILAFRANCA DEL PENEDÈS-CASTELL D'OLÈRDOLA

L'itinerari entra a la unitat de paisatge del Garraf venint de la Plana del Penedès per la via C-15, en una àrea on combina el sòl agrícola i forestal. Una vegada la C-15 voreja pel nord el nucli de Sant Miquel d'Olèrdola, s'agafa el desviament cap a la BV-2443, on la ruta transcorre entre petites masies i masos fins arribar al conjunt monumental d'Olèrdola.

23. BEGUES-AVINYONET DEL PENEDÈS

La BV-2411 neix a Begues, al bell mig del Garraf, però entra al Penedès per la via que i es dirigeix a la població d'Olesa de Bonesvalls, un cop travessa la Cadira de Sant Cristòfol. Deixa enrere Olesa de Bonesvalls, circula per una vall agrícola i passa pel nord de la urbanització de Can Mitjans. Recorre per un paisatge forestal, on es troben diferents camps de cultius, sobretot de vinya i en algun cas d'olivera, molt pròxims als nuclis poblacionals, i surt de la unitat del Garraf per entrar a la Plana del Penedès.

25. CUBELLES-CANYELLES

L'itinerari, que s'inicia a Cubelles, a la Plana del Garraf, a través de la via C-31, segueix la via C-15z direcció nord-oest, passant entre urbanitzacions com Califòrnia o les Palmeres, fins a entrar a la població de Canyelles.

26. LA RÀPITA-CASTELLET I LA GORNAL

La ruta s'inicia a la Ràpita, passa per les Masques i Torrelletes i entra, llavors, a una part més muntanyosa. A partir d'aquest tram, la BV-2117 alterna la unitat de paisatge de la Plana del Penedès amb la del Garraf, ja que va creuant aquests dos límits. Quan arriba a Castellet pren la BV-2116 fins a arribar a la urbanització Clariana, on entra a la unitat de la Plana del Penedès.

27. CANYELLES-OLIVELLA

La C-15B s'inicia a la rotonda amb la C-15, a l'altura de Canyelles, i circula en paral·lel endinsant-se a les muntanyes del Garraf, resseguint en paral·lel la riera de Canyelles, i circula tot travessant la urbanització de Les Amèriques en a direcció Sant Pere de Ribes. S'hi localitzen petits conreus de vinya, dispersos pels vessants d'aquesta àrea del Garraf i entra a la Plana del Garraf, rodejant el nucli de Sant Pere de Ribes. La BV-2111 torna a incorporar-se a la unitat de paisatge del Garraf, entre vinyes i un paisatge més aviat forestal. En l'últim tram, transcorre paral·lela a la riera de Begues, voreja extenses urbanitzacions com Mas Milà o Cal Surià, i pren direcció est, fins a la població d'Olivella.

28. LES BOTIGUES DE SITGES -PLANA NOVELLA

Inicia el tram a la rotonda on conflueixen la C-32 i la C-31, seguint direcció nord-oest, a la urbanització Ratpenat, i, posteriorment, agafa el carrer Maria Cristina Güell. Transcorre per una àrea urbanitzada distribuïda de forma homogènia pel vessant muntanyós i agafa la carretera de Castelldefels.

Entra a la unitat de paisatge del Garraf seguint

la mateixa via, on en sortir de la urbanització s'enfila per les muntanyes del Garraf pujant a la serra del Lladre. Transcorre per un paisatge mediterrani àrid, caracteritzat per matollars. Posteriorment, segueix pels vessants del puig dels Vinyals, on s'hi ubica la seu del parc, entrant de forma definitiva al massís del Garraf. Pren direcció oest, serpentejant pel límit de la vegueria per la carena d'uns quants cims durant un petit tram, paral·lel al torrent de la Fonda de Vallgrassa. Finalment, entra al terme municipal d'Olivella, on a partir del carrer de Gregal arriba a la urbanització Plana Novella.

29. PORT GINESTA-SITGES (CORBES DEL GARRAF)

L'itinerari s'inicia a la unitat del paisatge del Delta del Llobregat, a la carretera de Barcelona a Calafell, a l'alçada del port Ginesta, a les Bo-

tigues de Sitges. Pren la C-31, i a pocs metres ja entra a la unitat del Garraf, direcció oest, la qual transcorre paral·lela a la costa, passant pel punt d'observació del paisatge de les costes del Garraf. Volta llavors pel nord del petit nucli costaner de Garraf, segueix la costa i passa a un centenar de metres de les Penyes Roges i la via del tren R2 Sud. La ruta s'adapta totalment al relleu del territori per on passa, amb unes espectaculars vistes del Garraf i de la costa. De fet, la carretera de les costes del Garraf és un dels recorreguts més emblemàtics del Penedès i de Catalunya, on el paisatge és la raó d'aquest reconeixement. Posteriorment, arriba a la cala Morisca, direcció Sitges, passant també pel port Industrial de Vallcarca. Continua direcció oest, vorejant la cala del Gat, punta Ferrossa, punta de la Cova del Pebre i arribant a les proximitats del port Aiguadolç de Sitges, on l'itinerari finalitza el seu recorregut.

La C-31, coneguda com carretera de les Costes del Garraf, es va construir el 1879 amb un traçat sinuós adaptat a l'orografia de les muntanyes del Garraf. Observatori del Paisatge de Catalunya

30. CALAFELL-BELLVEI

L'itinerari surt de Calafell, de la unitat Litoral del Penedès. Agafa la carretera TV-2126, passa cal Joan de la Plaça i ja entra a la unitat del Garraf. La via circula en paral·lel al torrent de la Graiera, on recorre per la TV-2126 vorejant alguna pedrera i un club de golf. Segueix una ruta muntanyosa fins a entrar a la plana agrícola i abandona la unitat del Garraf.

31. CUBELLES-CASTELLET

L'itinerari, que inicia a la Plana del Garraf, travessa la C-32 per entrar al Garraf per un paisatge agroforestal, on alterna conreus de vinya i oliveres amb algunes àrees de bosc, característic de la unitat. Segueix la via BV-2115 direcció nord-oest, paral·lela en alguns trams amb el riu Foix, i passant entre petites agrupacions de residències o masies aïllades. A mida que s'aproxima a l'embassament, augmenten els meandres del riu i la carretera els voreja fins a arribar a Castellet.

OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) i les accions que s'exposen a continuació són específics de la part penedesenca del Garraf. Les accions són coherents amb els objectius acordats a la Carta del paisatge de Garraf, signada el 3 de maig de 2019. Els poders públics i privats, així com els agents socials i la societat en general, han de vetllar pel compliment d'aquests objectius. Igualment, també són d'aplicació els definits per a tot l'àmbit territorial del Penedès, juntament amb les seves accions, continguts en el capítol 6 del present catàleg.

13.1 / Unes formacions geològiques del massís de Garraf –caracteritzades pel relleu abrupte i la naturalesa calcària blanca i grisa–, que constitueixen fites i fons escènics, preservades i revalorades com a elements configuradors del paisatge i que es mantinguin com a referents visuals i identitaris de qualitat.

13.2 / Un mosaic forestal de brolls i pinedes de pi blanc en els espais naturals i algunes planes de conreu a les valls, gestionats adequadament a fi de reduir el risc d'incendi i d'assegurar l'equilibri natural.

13.3 / Uns paisatges agrícoles de vinya i cereal de secà, amb poblacions i elements d'arquitectura rural de pedra seca reconeguts pel seu valor històric i patrimonial, ben planificats i gestionats, on es fomenti la rehabilitació per sobre de la substitució d'edificacions i que mantinguin els principals trets característics.

13.4 / Un paisatge on l'herència de patrimoni medieval i de construccions defensives com castells i torres de guaita (el castell de Canyelles, el castell de Castellet, el castell de Campdàsens, la torre de defensa de can Planes i el castell de Garraf) siguin rellevants.

13.5 / Unes urbanitzacions, que ocupen nombrosos vessants i carenes del Garraf amb vistes al mar, ordenades i integrades en el paisatge, que connectin els espais verds urbans amb els sistemes d'espais lliures més pròxims, i estructurades funcionalment com a teixit urbà.

13.6 / Unes infraestructures viàries i ferroviàries que minimitzin la fragmentació del Garraf, integrades en el paisatge, i que potenciïn la contemplació del massís, la plana i el mar.

13.7 / Un sistema d'itineraris i punts d'observació del paisatge que emfasitzin les panoràmiques més rellevants i permeti descobrir la diversitat i els matisos dels paisatges del Garraf.

OQP 13.1. Unes formacions geològiques del massís de Garraf -caracteritzades pel relleu abrupte i la naturalesa calcària blanca i grisa-, que constitueixen fites i fons escènics, preservades i revalorades com a elements configuradors del paisatge i que es mantinguin com a referents visuals i identitaris de qualitat.

-
- Acció 13.1.1.** Atorgar un grau de protecció territorial dels cims i fons escènics emblemàtics del Garraf en el marc del Pla territorial parcial del Penedès.
-
- Acció 13.1.2.** Ordenar les antenes i altres elements d'impacte a cims i carenes del Garraf.
-
- Acció 13.1.3.** Integrar les activitats extractives mitjançant processos de restauració paisatgística i dotació de noves funcionalitats i usos.
-
- Acció 13.1.4.** Mitigar la incidència paisatgística del projecte de línia de Molta Alta Tensió que travessa el Garraf.
-
- Acció 13.1.5.** Cercar una solució paisatgística específica pel conjunt de Vallcarca.
-
- Acció 13.1.6.** Revalorar els elements visuals referencials de la cultura marinera i pescadora del Garraf.
-
- Acció 13.1.7.** Dinamitzar, visualitzar, valorar, educar i sensibilitzar sobre el patrimoni geològic (espeleològic, sedimentari i els fenòmens càrstics) del Garraf.
-
- Acció 13.1.8.** Posar en valor i difondre les llegendes vinculades amb la peculiar geomorfologia del massís del Garraf.
-

OQP 13.2. Un mosaic forestal de brolles i pinedes de pi blanc en els espais naturals i algunes planes de conreu a les valls, gestionats adequadament a fi de reduir el risc d'incendi i d'assegurar l'equilibri natural.

-
- Acció 13.2.1.** Avaluar la viabilitat de crear el Parc Natural del Garraf.
-
- Acció 13.2.2.** Afavorir l'evolució i la maduració de la vegetació esclerofil·la del Garraf.
-
- Acció 13.2.3.** Avançar cap a una gestió forestal sostenible del paisatge vegetal del Garraf.
-
- Acció 13.2.4.** Dinamitzar el turisme als parcs del Garraf, d'Olèrdola i del Foix a través dels valors del paisatge.
-

OQP 13.3. Uns paisatges agrícoles de vinya i cereal de secà, amb poblacions i elements d'arquitectura rural de pedra seca reconeguts pel seu valor històric i patrimonial, ben planificats i gestionats, on es fomenti la rehabilitació per sobre de la substitució d'edificacions i que mantinguin els principals trets característics.

-
- Acció 13.3.1.** Vetllar per la productivitat de les estructures agrícoles de vinya i cereal, com a peces vertebradores del paisatge de Garraf.
-
- Acció 13.3.2.** Mantenir el valor productiu de l'estructura agrícola de vinya envoltada de bosc característica del Garraf.
-
- Acció 13.3.3.** Regular la implantació de noves construccions aïllades.
-
- Acció 13.3.4.** Establir les condicions paisatgístiques adequades per a una correcta implantació de les energies renovables al Garraf.
-
- Acció 13.3.5.** Elaborar un pla especial de catàleg de masies dels municipis del parc del Garraf.
-
- Acció 13.3.6.** Potenciar i conservar els nuclis i poblacions rurals tradicionals del Garraf, realçant els seus valors paisatgístics.
-
- Acció 13.3.7.** Inventariar amb criteris unitaris tots els elements d'interès lligats a l'agricultura i ramaderia mediterrània del Garraf, amb especial atenció a la cultura de la pedra seca i la transhumància, i promoure de manera extensa la seva conservació i restauració mitjançant la iniciativa pública i privada.
-
- Acció 13.3.8.** Consolidar el projecte camí ramader de Marina i el projecte de la carrerada de Santa Coloma i convertir les vies transhumants en un recurs paisatgístic de desenvolupament regional i local.
-
- Acció 13.3.9.** Potenciar el paisatge del massís del Garraf com a *film clúster*.
-

OQP 13.4. Un paisatge on l'herència de patrimoni medieval i de construccions defensives com castells i torres de guaita (el castell de Canyelles, el castell de Castellet, el castell de Campdàsens, la torre de defensa de can Planes i el castell de Garraf) siguin rellevants.

-
- Acció 13.4.1.** Evitar la desfiguració de les fites paisatgístiques de l'interior del Garraf i potenciar-ne el seu relat històric i simbòlic.
-
- Acció 13.4.2.** Millorar el coneixement i la visualització de les construccions defensives i del patrimoni edificat arquitectònic del Garraf.
-

OQP 13.5. Unes urbanitzacions, que ocupen nombrosos vessants i carenes del Garraf amb vistes al mar, ordenades i integrades en el paisatge, que connectin els espais verds urbans amb els sistemes d'espais lliures més pròxims, i estructurades funcionalment com a teixit urbà.

-
- Acció 13.5.1.** Millorar els contactes entre les urbanitzacions i les masses forestals del Garraf, amb criteris d'efectivitat en la lluita contra incendis i en la integració paisatgística.
-
- Acció 13.5.2.** Evitar la urbanització i edificació dels sectors de les urbanitzacions que estan en contacte amb espais amb més valors paisatgístics del Garraf.
-
- Acció 13.5.3.** Ordenar paisatgísticament els accessos de les urbanitzacions del Garraf.
-
- Acció 13.5.4.** Millorar la qualitat paisatgística interna de les urbanitzacions.
-
- Acció 13.5.5.** Garantir la connexió ecològica i paisatgística a través de corredors entre les urbanitzacions: entre la unitat del Garraf i l'espai natural de Colls i Miralpeix, i a la part sud de la unitat entre les urbanitzacions de muntanya dels municipis de Castellet, Cunit, Calafell i Cubelles.
-
- Acció 13.5.6.** Revertir espais urbans i urbanitzables a no urbanitzables per transformar-los en espai natural i recuperar-los paisatgísticament.
-

OQP 13.6. Unes infraestructures viàries i ferroviàries que minimitzin la fragmentació del Garraf, integrades en el paisatge, i que potenciïn la contemplació del massís, la plana i el mar.

-
- Acció 13.6.1.** Millorar la connexió ecològica i paisatgística a través de la carretera C-32 entre la unitat del Garraf i l'espai natural de Colls i Miralpeix i el mar.
-
- Acció 13.6.2.** Ordenar els espais de contacte entre la C-32 i les trames urbana i industrial a la sortida del túnel de la Penya del Llamp.
-
- Acció 13.6.3.** Preservar les visuals des dels trams de carretera panoràmics de Garraf.
-
- Acció 13.6.4.** Preservar el valor patrimonial de la carretera C-31, en el seu tram entre Sitges i les Botigues de Sitges.
-
- Acció 13.6.5.** Millorar i permeabilitzar paisatgísticament els contactes del ferrocarril amb els relleus litorals del massís.
-
- Acció 13.6.6.** Adequar paisatgísticament els ports de Garraf i de Vallcarca.
-

OQP 13.7. Un sistema d'itineraris i punts d'observació del paisatge que emfasitzin les panoràmiques més rellevants i permeti descobrir la diversitat i els matisos dels paisatges del Garraf.

-
- Acció 13.7.1.** Reconèixer els punts d'observació del paisatge i els itineraris d'interès paisatgístic, motoritzats i no motoritzats, com a elements estructurals de l'ordenació territorial i urbanística del Garraf.
-
- Acció 13.7.2.** Garantir la qualitat dels camps visuals dels itineraris paisatgístics marítims i a través del massís.
-
- Acció 13.7.3.** Promoure una xarxa de carreteres d'interès paisatgístic i mantenir-ne els valors patrimonials.
-
- Acció 13.7.4.** Posar en valor els camins que vertebrin i estructurin el territori del Garraf a partir d'un pla especial.
-
- Acció 13.7.5.** Promoure una xarxa de punts d'observació del paisatge del Garraf accessibles.
-
- Acció 13.7.6.** Cercar la continuïtat de la servitud pedestre al llarg de tot el litoral del massís del Garraf, des de Sitges fins al port Ginesta.
-

OQP 13.1

Unes formacions geològiques del massís de Garraf -caracteritzades pel relleu abrupte i la naturalesa calcària blanca i grisa-, que constitueixen fites i fons escènics, preservades i revalorades com a elements configuradors del paisatge i que es mantinguin com a referents visuals i identitaris de qualitat.

El Garraf és un massís sedimentari de naturalesa eminentment calcària i dolomítica amb un caràcter massiu de la roca, de color blanc-grisós, i unes formes d'erosió característiques del carst (rasclers, dolines, avencs, poljés, etc.) de gran valor natural que han de ser preservats i revalorats i mantinguts com a referents visuals i identitaris de qualitat.

Acció 13.1.1

Atorgar un grau de protecció territorial dels cims i fons escènics emblemàtics del Garraf en el marc del Pla territorial parcial del Penedès.

Aquesta ha de ser una via per a preservar, revalorar i mantenir com a referents visuals i identitaris de qualitat els cims i els fons escènics emblemàtics amb la finalitat de protegir la seva percepció, reconèixer el seu rol fonamental en el reforç del caràcter penedesenc, i evitar la seva desfiguració. Els planejaments urbanístics els hauran d'incorporar. En general, caldrà seguir les accions de l'objectiu de qualitat paisatgística 6, relacionat amb les fites i els fons escènics, incloses en el capítol 6.

Es tracta del fons escènic del Garraf caracteritzat pels següents cims emblemàtics:

- el Castellot de Campdàsens (Sitges)
- Puig de l'Àliga (Canyelles)
- Puig de la Mola (Olivella)
- Montau (Olesa de Bonesvalls)
- Turó de les Mentides (Olesa de Bonesvalls)
- Penya del Papiol (Olèrdola)

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Acció 13.1.2.

Ordenar les antenes i altres elements d'impacte a cims i carenes del Garraf.

Al Garraf hi ha diverses antenes de telecomunicacions, esteses elèctriques i altres infraestructures i construccions situades en zones molt visibles que són paisatgísticament discordants. L'objectiu és el de recuperar els valors paisatgístics dels cims i fons escènics del Garraf, a través de tres actuacions, les dues primeres acordades per la Carta del paisatge del Garraf:

- Executar el Pla especial de telecomunicacions del cim del Montgròs aprovat l'any 2018 pel Departament de Territori i Sostenibilitat i impulsat pel Consell Comarcal del Garraf en conveni amb els ajuntaments de Canyelles i Sant Pere de Ribes. Es tracta d'ordenar l'espai del cim, reagrupar les antenes de telecomunicacions, passant de 8 a 2 antenes, i recuperar-lo com un punt d'observació del paisatge. La proposta passa per reduir el conjunt d'instal·lacions i elements auxiliars, buscar uns criteris d'intervenció comuns més integrats al cim alhora que es continua prestant el servei de telecomunicacions a tota la comarca. El Pla hauria de permetre als operadors disposar d'una guia clara d'intervenció i també poder regularitzar totes les instal·lacions, els ajuntaments disposaran d'una eina jurídica per a facilitar la seva gestió, i la comarca pot recuperar un cim avui transformat sense cap ordre ni criteri. Cal tenir present que a part de ser un dels punts d'observació del paisatge

per excel·lència de l'àmbit, part d'aquest àmbit és dins del Parc del Garraf, amb una normativa que també busca compartir instal·lacions abans de crear-ne de noves.

- Elaborar un manual per a l'ordenament i la retirada d'infraestructures de comunicació, energètiques o d'altres en desús. La complexitat territorial i de gestió fa que sovint moltes infraestructures en desús encara estiguin ocupant territori i interferint amb la qualitat del paisatge. Aquest manual ha de servir als municipis del Garraf com a protocol d'actuació que faciliti la gestió de l'ordenament i retirada d'infraestructures de comunicació i energètiques en desús, tot concretant els agents implicats, els permisos necessaris, etc. Un altre dels objectius de la iniciativa també és el de conscienciar a les companyies subministradores, administracions implicades i al sector privat dels avantatges d'ordenar i netejar d'elements innecessaris el paisatge de la comarca.
- Avaluar la possibilitat de soterrar trams de línies d'alta tensió que, per les seves dimensions o traçat, afectin de manera significativa fites, carenes i fons escènics en els espais protegits, com ara el serrat de Torrelles, prop del cim de l'Antiga, a les proximitats del castell de Castellot i sobre el poble de Garraf, i incloure un estudi de la instal·lació de suports amb dissenys i estètica més adients a les característiques visuals immediates.

Les principals antenes o torres que esdevenen elements discordants se situen a:

- Serrat de Torrelles (Olesa de Bonesvalls)
- Pic del Montgròs (Sant Pere de Ribes)
- Proper a l'ermita de la Trinitat, a les costes del Garraf (Sitges)
- Poble del Garraf (Sitges)
- Serra dels Pins (Sitges)
- El Pujal (Calafell)

Les principals construccions que esdevenen elements discordants són les següents:

- Centre d'airsoft (Canyelles)

- Cimentera, Vallcarca (Sitges)
- Estació elèctrica (Vilanova i la Geltrú)
- Edifici de pisos, urbanització Can Ferrer de Llacunalba (Canyelles)

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.1.3.

Integrar les activitats extractives mitjançant processos de restauració paisatgística i dotació de noves funcionalitats i usos.

Les activitats extractives han marcat profundament el paisatge del Garraf. En general, les pedreres es desenvolupen amb fronts de gran alçada, molt visibles i difícils de restaurar. El seu elevat nombre i dimensió causa la pèrdua irremediable d'espais, alguns amb elevat valor simbòlic. En general, cal seguir les accions de la 5.21 a la 5.24 de l'objectiu de qualitat paisatgística 5, incloses en el capítol 6, relacionat amb els espais forestals i agroforestals, i especialment cal:

- Promoure la mimetització i la restitució dels valors paisatgístics als llocs on s'han perdut
- Actualitzar els plans de restauració de les pedreres emfatitzant la millora en el paisatge.
- A mesura que vagin finalitzant les concessions, també es poden endegar projectes de recuperació paisatgística que vagin més enllà de la restitució i permetin innovar en models de rehabilitació ambiental, social, cultural i pedagògica.
- Avaluar la idea d'introduir les creixents centrals solars que s'estan implantant en el context del Decret llei 24/2021, de 26 d'octubre, d'acceleració del desplegament de les energies renovables distribuïdes i participades, en determinats espais buits generats per les pedreres.

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.1.4.

Mitigar la incidència paisatgística del projecte de línia de Molta Alta Tensió que travessa el Garraf.

El projecte de línia de Molt Alta Tensió promogut per una empresa privada per evacuar l'energia de parcs eòlics i fotovoltaics que es preveuen implantar en el territori de Catalunya i d'Aragó, tindrà una elevada incidència paisatgística a la unitat de paisatge de Garraf. Caldria avaluar el seu soterrament, sobretot en els trams més sensibles, reconduir-la cap a corredors d'infraestructures, i buscar dissenys de suports de les torres més ben integrats al paisatge agroforestal. En general, hauria de seguir el que s'estableix en els punts 2.31, 2.33 i 2.34 de l'objectiu de qualitat paisatgística 2, sobre les infraestructures lineals, inclosos en el capítol 6.

Acció 13.1.5.

Cercar una solució paisatgística específica pel conjunt de Vallcarca.

El complex industrial de Vallcarca, amb les seves centenàries instal·lacions, el seu petit port, i el vial actualment fora d'ús, constitueix, en la seva decadent integritat, una referència paisatgística ben original i interessant. Cal avaluar entre les administracions competents i l'empresa la manera de reduir la incidència paisatgística de la fàbrica de ciment del Garraf, i/o de donar-li un ús i un significat diferents a l'actual.

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.1.6.

Revalorar els elements visuals referencials de la cultura marinera i pescadora del Garraf.

Les noves generacions de mariners fan servir gairebé exclusivament la navegació electrònica

i de posicionament per satèl·lits, i això ha provocat que les senyes marineres hagin caigut en desús. Alguns exemples són els mateixos penya-segats, el turó de l'Amigó, el Forat, l'ermita de la Trinitat, o la punta de La Ferrosa, entre desenes més. També ho és el turó del Castellot, a la serra del Bolet, en aquest cas a la unitat interior de Serres d'Ancosa, però visible des d'algunes milles endins de la costa del Garraf. És important, doncs, recuperar, fixar i protegir l'antic patrimoni immaterial de transmissió oral entre generacions de pescadors dels topònims de referència costaners d'orientació per a la navegació a la vista de les costes del Garraf (des de les proximitats de Tarragona i fins a les proximitats de Barcelona, en sentit ampli) com una forma de valoració del paisatge de la façana marítima i, en definitiva, revalorar el perfil de les costes del Garraf vist des de mar endins. Es tracta, doncs, d'elaborar un document obert i dinàmic que reculli els topònims de referència costaners que utilitzaven tradicionalment els pescadors per orientar-se per la navegació a la vista de les costes del Garraf, anomenades senyes marineres. Aquesta és una via per incrementar el coneixement de la població sobre els valors naturals i els paisatges submarins que presta el mar del Garraf, i específicament de l'espai marí protegit de Costes del Garraf, i sensibilitzar la població i els visitants sobre la visualització del Garraf des del mar i els paisatges de referència dels pescadors. Aquesta acció deriva d'un acord de la Carta del paisatge del Garraf.

Acció 13.1.7.

Dinamitzar, visualitzar, valorar, educar i sensibilitzar sobre el patrimoni geològic (espeleològic, sedimentari i els fenòmens càrstics) del Garraf.

La morfologia particular del Garraf, reconeguda a través de cinc geozones (falles normals de l'Arboçar del Penedès, massís del Garraf, Eramprunyà-La Desfeta, Sant Miquel d'Olerdola i Miocè de Castellet i la Gornal) té un gran interès geomorfològic i és molt interessants per al turisme

geològic i espeleològic com a recurs docent. Cal potenciar tant el potencial didàctic com el turístic del conjunt geològic del Garraf. En aquest sentit, caldria revisar periòdicament les àrees d'escalada en èpoques de l'any, per tal de seguir conservant l'espai.

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Mapa 13.3 Valors socials i productius.

Acció 13.1.8.

Posar en valor i difondre les llegendes vinculades amb la peculiar geomorfologia del massís del Garraf.

La originalitat de la geomorfologia del Garraf ha suscitat al llarg dels segles l'aparició i la transmissió oral i escrita de diverses llegendes que han arribat fins als nostres dies, sovint vinculades a la toponímia. Es tracta principalment de la llegenda de la Cadira de Sant Cristòfol, la del Pas de la Mala Dona, l'Avenc de la Falconera, i la del Tresor del Puig de la Mola. Cal generar un recull de les llegendes del Garraf vinculades amb la seva geomorfologia per tal de que no es perdi aquesta tradició oral.

Mapes de la unitat

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

OQP 13.2

Un mosaic forestal de brolles i pinedes de pi blanc en els espais naturals i algunes planes de conreu a les valls, gestionats adequadament a fi de reduir el risc d'incendi i d'assegurar l'equilibri natural.

El Garraf està dominat clarament per la màquia litoral de garric i margalló (*Quercus-lentiscetum*), així com les pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*) allà on el sòl ho permet. La vegetació de màquia amb margalló és un dels elements més destacats i simbòlics del Garraf, que li confereixen personalitat i identitat.

El margalló és, en ell mateix, un símbol per la seva bellesa austera i la capacitat de supervivència en un ambient àrid i gairebé inhòspit. Bona part de la superfície del massís del Garraf està inclosa al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), així com a la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona Massís del Garraf, d'Olerdola i del Foix. Cal gestionar adequadament els boscos i matollars a fi de reduir el risc d'incendi i d'assegurar l'equilibri ambiental.

Acció 13.2.1.

Avaluar la viabilitat de crear el Parc Natural del Garraf.

Al llarg dels darrers anys, la consolidació del Parc del Garraf com a oferta de proximitat de lleure i de contacte amb el paisatge per a milions de persones, i la constatació de l'enorme

pressió que pateix aquest territori tant proper a la conurbació barcelonina, han palesat la necessitat d'incrementar la protecció d'aquest espai adoptant una figura de protecció de rang superior, reivindicada per diversos ajuntaments i entitats del territori, com l'Institut d'Estudis Penedencs, entre d'altres. La voluntat d'incrementar la protecció del massís de Garraf, motivada en els seus singulars valors i les seves pressions, justifica la seva declaració de Parc Natural, segons la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals. La declaració de Parc Natural seria també una via per garantir una protecció integral del paisatge càrstic del Garraf tant endocàrstic (avencs, coves, surgències subterrànies i rius subterranis), com exocàrstic (rasclers, dolines, lapiat i poljés).

Acció 13.2.2.

Afavorir l'evolució i la maduració de la vegetació esclerofil·la del Garraf.

La frontera bioclimàtica, d'ecotons i la varietat de sòls condicionen les espècies hi viuen al Garraf, i fan que aquestes presentin adaptacions úniques per sobreviure-hi, trobant-se espècies en el seu límit de distribució, tant meridional com septentrional. Hi ha espècies vegetals i animals protegides, endèmiques i emblemàtiques. Amb aquesta iniciativa es pretén preservar i millorar el paisatge vegetal del Garraf mitjançant la promoció d'accions de protecció de la flora, la fauna i dels hàbitats associats. Això passa per:

- Afavorir la recuperació de la màquia de garric i margalló, amb la perspectiva de poder disposar a mig termini d'algunes mostres de vegetació properes a la comunitat climàtica, pel seu interès científic, paisatgístic i pedagògic. En aquest sentit, impedir eventuais repoblacions futures amb pins, almenys al sector central del massís de Garraf.
- Vetllar pel manteniment de la connexió paisatgística entre l'espai de Colls-Miralpeix i el Parc del Garraf.

- Eliminar de manera extensiva la vegetació al·lòctona invasora.
- Regular els accessos a la muntanya del Garraf, tot limitant la circulació rodada i l'accés en general als espais geològicament i ecològicament més sensibles o més utilitzats, almenys durant el cap de setmana i els períodes de vacances.
- Promoure la ramaderia extensiva, ja present a l'àmbit.
- Minimitzar les noves construccions a l'interior de l'espai natural per preservar les dinàmiques naturals.

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Acció 13.2.3.

Avançar cap a una gestió forestal sostenible del paisatge vegetal del Garraf.

Els incendis forestals han castigat fortament el Garraf en els darrers decennis. Amb aquesta iniciativa es pretén preservar el paisatge del Garraf a partir de la dinamització de la gestió forestal sostenible del territori i la prevenció d'incendis. Per assolir aquest objectiu, cal:

- Realitzar treballs forestals per a la prevenció d'incendis i la recuperació del bosc, en zones on no s'hi han realitzat feines forestals i molts cops han patit un incendi i són necessàries unes actuacions d'aclarida de plançonada, principalment, per tal d'obrir espais, eliminar competència entre els peus i ajudar en la prevenció i extinció d'incendis. Un gran aliat en aquest objectiu és l'ajuntament de Sant Pere de Ribes, que des de 2015 recepciona, asseca i transforma la fusta en estella de biomassa i el la consumeix en calderes d'equipaments municipals.
- Elaborar uns materials didàctics i divulgatius que mostrin a la població en general i als alumnes d'instituts i escoles en particular, els efectes dels incendis sobre el paisatge i els resul-

tats d'una gestió forestal sostenible realitzada tenint en compte la prevenció d'incendis.

- Planificar i executar els punts estratègics de gestió (PEG's), en zones relativament petites, per minimitzar els efectes en cas d'un Gran Incendi Forestal (GIF). Amb aquesta iniciativa es pretén la identificació i la realització de treballs forestals en zones relativament petites (petits camps de cultiu, zones que recuperin el mosaic ric en diversitat), per minimitzar i facilitar el servei d'extinció d'incendis forestals, a fer maniobres d'atac segures per limitar l'abast d'un Gran Incendi Forestal (GIF). Es tracta d'actuacions forestals, aclarides, recuperació i manteniment de camps de conreu, pastures, etc.

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.2.4.

Dinamitzar el turisme als parcs del Garraf, d'Olèrdola i del Foix a través dels valors del paisatge.

Els parcs del Garraf, d'Olèrdola i del Foix estan acreditats amb la Carta europea del turisme sostenible des de l'any 2017, és a dir, tenen una estratègia turística sostenible elaborada i consensuada amb els agents implicats de la zona. La Carta del Paisatge del Garraf pretén integrar i fer compatibles els seus objectius amb els de la Carta europea de turisme sostenible (CETS). Es tracta de detectar a la CETS –i plasmar en un document consensuat amb els agents públics i privats– aquells objectius que garanteixen un ús turístic dels parcs citats, compatible amb la conservació del territori, minimitzant els impactes negatius i contribuint al desenvolupament econòmic local.

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 13.3 Valors socials i productius

OQP 13.3

Uns paisatges agrícoles de vinya i cereal de secà, amb poblacions i elements d'arquitectura rural de pedra seca reconeguts pel seu valor històric i patrimonial, ben planificats i gestionats, on es fomenti la rehabilitació per sobre de la substitució d'edificacions i que mantinguin els principals trets característics.

L'aridesa superficial del terreny i el predomini del rocam ha limitat històricament l'aprofitament humà del paisatge, que ha quedat restringit a la ramaderia extensiva ovina i caprina, a l'agricultura de vinya i cereal (en les petites esplanades naturals, actualment en bona part abandonades). El resultat és un paisatge dominat per masses boscoses i testimonis de mosaics agrícoles singulars amb construccions aïllades, que en el seu conjunt representen un conjunt de valors estètics, històrics, productius i identitaris del Garraf que esdevenen un actiu per al desenvolupament i la dinamització d'aquest territori. Especialment destaca el patró agrícola singular de la vinya envoltada de bosc del Garraf.

Acció 13.3.1.

Vetllar per la productivitat de les estructures agrícoles de vinya i cereal, com a peces vertebradores del paisatge de Garraf.

L'aridesa superficial del terreny i el predomini del rocam ha limitat històricament l'aprofitament humà del paisatge, que ha quedat restringit a la ramaderia extensiva ovina i caprina, a l'agricultura de vinya i cereal (en les petites esplanades naturals, actualment en bona part abandonades). Cal dinamitzar les activitats que es desenvolupin en sòls agrícoles i forestals, juntament amb totes aquelles activitats que hi estan vinculades, com la gastronomia, el turisme i l'oci, entre d'altres, sense perdre de vista que l'objectiu prioritari és la rendibilitat agrícola. En general, cal seguir l'acció 4.19 de l'objectiu de qualitat paisatgística 4, relacionat amb el paisatge vitivinícola, i l'acció 5.33 de l'objectiu de qualitat paisatgística 5, relacionat amb els espais forestals i agroforestals, tots inclosos en el capítol 6. Cal també:

- Afavorir el manteniment de la ramaderia extensiva.
- Promoure els conreus tradicionals amb sistemes ecològics i biodinàmics, una pràctica a l'alça al Garraf. Ambdues mesures contribueixen a diversificar el paisatge, mantenir la gestió activa del territori i, eventualment, fixar població a les zones més rurals, i prevenir incendis.

Mapes de la unitat

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.3.2.

Mantenir el valor productiu de l'estructura agrícola de vinya envoltada de bosc característica del Garraf.

Al Garraf hi ha encara un cert nombre d'explo-tacions agrícoles que configuren estructures agrícoles de gran valor productiu, històric i estètic, on eminentment es conrea vinya i que

formen el patró agrícola singular de la vinya envoltada de bosc del Garraf. En som exemples els espais agrícoles situats entre Olesa de Bonesvalls i Avinyó Nou, entre el pantà de Foix i Cubelles, a la plana de Santa Susanna, als plans de Campdàsens i de can Planes i a les proximitats d'Olivella, l'Arboçar, Sant Pere de Ribes, Canyelles i Viladellops. En alguns casos s'estructuren en terrasses que mantenen els murs de pedra seca, les cabanes de pastor o barraques de vinya, i les pletes o corrals. A més de la funcionalitat productiva, tenen un valor estètic i patrimonial o cultural, i doten d'una forta personalitat i identitat a molts racons del massís. Aquestes estructures han de ser objecte d'una protecció estricta mitjançant el manteniment i la millora dels seus elements estructurals. En general, cal seguir l'acció de la 5.14 a la 5.20 de l'objectiu de qualitat paisatgística 5, relacionat amb els espais forestals i agroforestals, inclòs en el capítol 6. Especialment cal:

- Definir alguns criteris mínims per a la conservació d'aquest patrons i incloure'ls en el planejament urbanístic dels municipis corresponents, vetllant especialment pel manteniment dels elements construïts propis de l'arquitectura de pedra seca (barraques, murs, pous, etc.).
- Promoure l'elaboració, per part dels municipis que formen part d'aquest patró agrícola, de plans especials urbanístics que ordenin el paisatge. D'entre els objectius d'aquests plans especials cal considerar: la protecció de les traces i els mosaics agraris tradicionals com a elements a preservar; tenir cura dels límits de fronts urbans i de les franges d'espai lliure entre nuclis urbanitzats o de les vies d'entrada; la recuperació dels espais agrícoles abandonats; i la posada en valor com a espais per al lleure i l'educació.
- Garantir el manteniment de l'activitat agrícola en aquestes estructures agrícoles interessants des d'un punt de vista productiu, històric i estètic.

- Elaborar un inventari dels camps en desús i recuperar-ne l'ús per evitar-ne l'abandonament.

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Acció 13.3.3.

Regular la implantació de noves construccions aïllades.

La dispersió de diversos tipus d'elements sobre el sòl no urbanitzable sense la consideració de criteris i mesures d'implantació adequada pot suposar un impacte paisatgístic negatiu. A escala local, aquest impacte ve causat per l'aparició dels elements molt visibles i absolutament aliens a l'entorn, mentre que a escala territorial ve causat per la modificació de les línies de carena (és el cas de les antenes i altres infraestructures), fent-se visibles des de grans distàncies i modificant els perfils existents. Cal:

- Definir uns paràmetres per a la implantació de noves construccions aïllades, i també en la reconstrucció i rehabilitació de les preexistents amb valor o en desús, que respongui a models i tipologies edificatòries pròpies de la zona, respectant l'estil tradicional quant a materials, color i alçada de les edificacions.
- Potenciar l'ús de materials d'acabat propis de la zona, com ara la teula àrab a les cobertes o l'arrebossat a les façanes, més tradicional que la pedra vista en l'acabat exterior de masies i cases de poble. També amb la finalitat d'assegurar un nivell de coherència adequat amb la singular morfologia del Garraf, l'estructura de petits mosaics agrícoles de vinya i cereal, els patrons d'assentament, les fites visuals, cims i fons escènics emblemàtics. Aquests paràmetres de coherència paisatgística caldria incloure'ls en els respectius planejaments urbanístics municipals.

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.3.4.

Establir les condicions paisatgístiques adequades per a una correcta implantació de les energies renovables al Garraf.

En el context del Decret Llei 24/2021, de 26 d'octubre, d'acceleració del desplegament de les energies renovables distribuïdes i participades, apareixen propostes al Penedès per a la instal·lació de centrals eòliques en indrets amb intensitats fortes de vent. En tractar-se d'elements molt visibles i que necessiten d'accessos amplis i la construcció de línies elèctriques d'evacuació, impliquen una important transformació del paisatge allà on s'implanten. Cal tenir en compte una sèrie de consideracions generals per a la implantació eòlica, com són la preferència de localització en indrets transformats propers als llocs de consum, amb accessos ja fets i propers a línies elèctriques, i evitar la seva instal·lació en fons escènics o propers a fites visuals, així com en espais naturals amb valor connector i en espais agraris o agroforestals d'interès.

En el context del mateix Decret, també apareixen propostes per a la instal·lació de centrals fotovoltaïques.

En general, caldria seguir les accions establertes en l'objectiu de qualitat paisatgística 3, que té una mesura relacionada amb les àrees especialitzades d'ús energètic, posant especial èmfasi en el manteniment del caràcter dels fons escènics emblemàtics i del patró agrícola singular de la vinya envoltada de bosc del Garraf.

Acció 13.3.5.

Elaborar un pla especial de catàleg de masies dels municipis del parc del Garraf.

Aquesta és una iniciativa acordada per la Carta del paisatge que pretén dinamitzar i valorar el paisatge del Garraf a través d'un pla especial de catàleg de masies dels municipis del Parc del Garraf que no el tenen. Caldria donar suport tècnic als ajuntaments d'Olesa de Bonesvalls, Olivella, Sant Pere de Ribes i Sitges perquè pu-

guin identificar les edificacions que compleixen certs requisits que fan necessària la seva preservació (per raons arquitectòniques, històriques, paisatgístiques i socials). Disposar del catàleg facilita la gestió del sòl no urbanitzable, ja que regula els usos permesos i identifiquen les masies susceptibles de ser rehabilitades i reconstruïdes; i també en reforça l'activitat econòmica. Aquesta acció caldria fer-la extensiva a la resta de municipis del Garraf que no formen part del parc del Garraf i que no tenen catàleg de masies, com Bellvei, Canyelles, Cubelles, Cunit, el Vendrell, Santa Margarida i els Monjos i Vilafranca del Penedès, o que el tenen però no tenen un pla especial associat, com Sant Cugat Sesgarrigues, Olèrdola i Calafell. Cal destacar que els municipis de Subirats, Vilanova i la Geltrú, Avinyonet del Penedès i Castellet i la Gornal ja el tenen.

En tots els casos cal vetllar perquè el paisatge estigui incorporat en les seves disposicions, seguint les pautes de la *Guia per a la redacció del Pla Especial del Catàleg de masies, cases rurals i altres construccions en sòl no urbanitzable* de la Diputació de Barcelona.

Acció 13.3.6.

Potenciar i conservar els nuclis i poblacions rurals tradicionals del Garraf, realçant els seus valors paisatgístics.

El poblament tradicional a la unitat del Garraf és escàs i dispers, format per petits nuclis i masos, generalment propers a dolines o a petites planes aptes per al conreu, dels quals cal tenir cura en els projectes d'urbanització, sobretot en la composició i els acabats de les cobertes i les façanes, per tal de millorar la imatge d'aquests nuclis.

Al Garraf hi ha principalment cinc nuclis de població: Olivella, Castellet, situat en vessant i amb el castell de Castellet com a referent i Canyelles, Olesa de Bonesvalls i l'Arboçar. En aquests casos el desenvolupament urbà tant de rehabilitació com de nova obra ha de:

- Respectar aquests perfils o imatges i impedir a través del planejament urbanístic l'aparició d'elements volumètrics que els desfigurin.
- Seguir uns paràmetres propis d'edificació d'aquests petits assentaments urbans, tant pel que fa a les tipologies edificatòries preexistents com per a les noves. Aquests paràmetres comuns de coherència paisatgística caldria incloure'ls en els respectius planejaments urbanístics municipals.
- Evitar les extensions urbanes que modifiquin figures, perfils i escenaris característics.
- Mantenir els espais amb horts existents, com és el cas dels de Canyelles.
- Afavorir unes fronteres nítides i de qualitat entre els espais urbans i els espais agrícoles o naturals de les perifèries i evitar-hi la ubicació d'activitats o instal·lacions impròpies.

Acció 13.3.7.

Inventariar amb criteris unitaris tots els elements d'interès lligats a l'agricultura i ramaderia mediterrània del Garraf, amb especial atenció a la cultura de la pedra seca i la transhumància, i promoure de manera extensa la seva conservació i restauració mitjançant la iniciativa pública i privada.

El portal col·laboratiu Wikipedra comptabilitza un total de 1942 construccions de pedra seca en tot el Garraf el juny de 2023, la majoria de les quals són cabanes de pastor o de vinya. La zona amb més densitat és principalment als termes municipals de Sitges, Olivella i Canyelles i als municipis que l'envolten. Ara bé, hi ha presència de pedra seca de diferent tipologia en tota l'extensió del massís fins a tocar del mar. La pedra seca esdevé un símbol identitari d'aquest paisatge agroforestal i constitueix un ric patrimoni rural, històric i arquitectònic.

De la mateixa manera, pel Garraf passava un dels principals camins ramaders del país: Carrerada Real de la Cerdanya (avui conegut i pro-

mocionat com Camí Ramader de Marina), apart d'altres camins ramaders i ramals secundaris. Dels 309 vials o camins inventariats l'any 2003 a tota la comarca, amb una longitud de 476,79 km, 92,45 km corresponien a camins ramaders, on també hi destaca la carrerada de Santa Coloma, la via que connectava Santa Coloma de Queralt i Cunit, que també s'està promocionant turísticament.

Cal afavorir la protecció, el manteniment i la restauració de tot aquest patrimoni, i garantir-ne una destinació compatible amb un paisatge de qualitat (activitat primària, gestió del territori, educació en el paisatge i turisme responsable). Els ajuntaments haurien de:

- Inventariar el patrimoni de la pedra seca i de la transhumància i els camins ramaders més rellevant. També el patrimoni immoble amb relació agrària com els molins fariners que avui dia romanen en desús, però que al seu dia van configurar un paisatge històric al riu Foix com a curs principal.
- Catalogar i classificar els camins ramaders (i elements i infraestructures associades) per a la seva recuperació i conservació ja que estan emparades per una llei pròpia (Llei 3/1995, de 23 de març, de vies pecuàries)
- Establir les mesures adequades per a la correcta protecció d'aquests elements o conjunts patrimonials de la pedra seca.
- Incloure aquest patrimoni en els catàlegs de patrimoni vinculats als Plans d'Ordenació Urbanística Municipal o la declaració com a béns culturals d'interès local (BCIL). Poden ser dues vies per preservar els elements més significatius d'aquest patrimoni.
- Donar suports a iniciatives com les del projecte europeu Stone Walls For Life per tal de recuperar la pedra seca com a patrimoni i element estructural del paisatge, a la vegada que es promou el desenvolupament local.
- A més, proper al pantà de Foix i al llarg del riu Foix hi ha quatre molins fariners. Una ac-

tuació que podria contribuir a la salvaguarda d'aquest patrimoni seria el seu aprofitament hidroelèctric a partir de petites instal·lacions integrades. Part dels beneficis obtinguts per la generació elèctrica podrien revertir-se en el manteniment d'aquest patrimoni arquitectònic. Des de l'òptica de la revaloració paisatgística global d'aquest patrimoni s'haurien de prioritzar les iniciatives d'aprofitament hidroelèctric que tinguin una dimensió pública i/o comunitària.

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.3.8.

Consolidar el projecte camí ramader de Marina i el projecte de la carrerada de Santa Coloma i convertir les vies transhumants en un recurs paisatgístic de desenvolupament regional i local.

La transhumància i els camins ramaders constitueixen un patrimoni cultural, històric, arquitectònic, paisatgístic i ecològic que és imprescindible potenciar i preservar. Els projectes del camí ramader de Marina i de la carrerada de Santa Coloma, en diversos estats d'implementació, impulsen la recuperació d'aquests camins tant per potenciar l'activitat ramadera com per dinamitzar turísticament els itineraris donant usos als camins per fer rutes a peu o en BTT.

Caldria consolidar aquests projectes en els que conflueixen moltes de les línies d'actuació que afavoreixen la creació de llocs de treball vinculats al territori com són la cultura popular, el turisme de proximitat, el comerç local, l'artesania i els productes alimentaris de qualitat. Sempre respectant i promovent l'activitat ramadera.

Mapes de la unitat

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.3.9.

Potenciar el paisatge del massís del Garraf com a film clúster.

Les particularitats del paisatge del Garraf, combinades amb les seves característiques climàtiques i de lluminositat mediterrània, esdevenen cada cop més valorades per a l'enregistrament i rodatge de produccions cinematogràfiques i audiovisuals, així com de reportatges fotogràfics, dins de la demarcació de Costa Barcelona. Tant és així, que en els últims anys diversos municipis han vist multiplicar l'activitat de rodages. Film Clúster Costa Barcelona és l'organisme encarregat de donar una resposta organitzada i factual a les peticions, cada cop més valorades pels ajuntaments pel seu factor contributiu i per la seva repercussió econòmica en el mosaic comercial, turístic i de serveis, en general. Els actors signants de la Carta del paisatge han acordat que cal potenciar la iniciativa endegada des de l'agència de desenvolupament *Node Garraf* per consolidar un autèntic film clúster a la zona.

OQP 13.4

Un paisatge on l'herència de patrimoni medieval i de construccions defensives com castells i torres de guaita (el castell de Canyelles, el castell de Castellet, el castell de Campdàsens, la torre de defensa de can Planes i el castell de Garraf) siguin rellevants.

Malgrat l'aspecte desolat i despoblat que ofereix avui dia una part important del parc, el seu ric patrimoni cultural ens revela una ocupació d'aquest espai intensa i prolongada en el temps. Així, el seu registre arqueològic va des de la ocupació paleolítica d'algunes de les seves coves i balnes fins als assentaments i necròpolis medievals, amb elements tan importants com el castell d'Eramprunyà (a la banda de la Regió Metropolitana de Barcelona de la unitat), passant per jaciments neolítics, ibers, romans, etc. Aquest patrimoni arquitectònic es concreta amb masies, castells i fortificacions defensives, especialment d'origen medieval, com torres de defensa. És necessari gestionar i mantenir els edificis patrimonials pel seu valor identitari i paisatgístic i com a eina de promoció turística amb valor econòmic.

Acció 13.4.1.

Evitar la desfiguració de les fites paisatgístiques de l'interior del Garraf i potenciar-ne el seu relat històric i simbòlic.

El paisatge del Garraf, a part de cims i fons escènics emblemàtics, també té diversos elements construïts que esdevenen fites paisatgístiques pel fet de situar-se en una situació prominent o per esdevenir elements de referència per la seva monumentalitat o el seu contrast amb el paisatge circumdant. També són les fites paisatgístiques valorades socialment. Cal prendre algunes mesures:

- Amb la finalitat de protegir la percepció de totes les fites de referència del Garraf i evitar-ne la seva desfiguració, integrar-les en el Pla territorial parcial del Penedès, així com en el planejament urbanístic dels municipis del Garraf.
- Evitar la seva desfiguració amb construccions, infraestructures, i en general, amb barreres visuals que impedeixin o dificultin considerablement la percepció de les imatges més interessants, per causa de la seva dimensió, forma o color.
- És important valorar els trams de carretera panoràmics del Garraf des dels quals es poden observar el castell de Castellet i el nucli d'Olivella. Són alguns trams de la BV-2115 i la BV-2111. Caldrà evitar les barreres visuals que impedeixin o dificultin considerablement la percepció d'aquestes fites des d'aquests trams, senyalitzar-los, potenciar-los. En general, haurien de seguir el que s'estableix en el punt 2.22 de l'objectiu de qualitat paisatgística 2, sobre les infraestructures de mobilitat, energètiques i de telecomunicacions, inclosos en el capítol 6.
- Protegir i valorar el patrimoni intangible vinculat a les fites mencionades en aquesta acció (contes, cançons, llegendes, senyes marítimes, pintura de paisatge, etc.).

Es tracta de les fites de:

- Conjunt monumental de Sant Miquel d'Olèrdola (Olèrdola)
- Nucli antic d'Olivella (Olivella)
- Castell de Castellet (Castellet i la Gornal)
- Santa Susanna (Avinyonet del Penedès)
- Cementiri Municipal de Sant Salvador de Les Guinyoles (Avinyonet del Penedès)
- Embassament de Foix (Castellet i la Gornal)
- Hospital de Cervelló (Olesa de Bonesvalls)
- Palau Novella (Olivella)
- Viladellops (Olèrdola)

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

Acció 13.4.2.

Millorar el coneixement i la visualització de les construccions defensives i del patrimoni edificat arquitectònic del Garraf.

Nombrosos castells i torres de defensa solquen el paisatge del Garraf i avui n'esdevenen autèntiques referències paisatgístiques. En bona part van ser edificats el segle X, quan aquest era un territori de frontera de la Marca Hispànica amb el territori d'Al-Andalus. A la zona costanera tenen, a més, una funció de defensa front a la pirateria. Cal preservar aquests elements amb valor històric i evitar les construccions, infraestructures i, en general, barreres visuals que impedeixin o dificultin considerablement la percepció de les vistes més interessants.

A més, cal impulsar iniciatives que promoguin les vinculacions d'aquests elements del paisatge històric del Garraf amb els itineraris paisatgístics motoritzats i no motoritzats recollits en l'acció 13.7.1, com a suplement pedagògic de la xarxa de recorreguts, i promoure, si és necessari, la rehabilitació d'aquests elements. Aquesta acció és complementa amb l'acció 13.7.4.

Malgrat que en la seva majoria es troben en estat ruïnós, les principals construccions defensives són:

- Conjunt emmurallat d'Olèrdola (amb el castell, l'església mossàrab rehabilitada, les tombes antropomorfes)
- Castell d'Eramprunyà (fora de l'àmbit Penedès)
- Castell de Canyelles
- Castell de Castellet
- Castell de Campdàsens
- Torre de defensa de can Planes
- Torre de la Talaia
- Torre d'en Viola
- Torre de Viladellops
- Castell de la Muga
- Castell de Garraf
- Castell vell d'Olivella

Mapes de la unitat

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

OQP 13.5

Unes urbanitzacions, que ocupen nombrosos vessants i carenes del Garraf amb vistes al mar, ordenades i integrades en el paisatge, que connectin els espais verds urbans amb els sistemes d'espais lliures més pròxims, i estructurades funcionalment com a teixit urbà.

La influència de la proximitat al mar en la proliferació de les urbanitzacions és evident, tot conformant un paisatge de mosaic d'urbanitzacions, boscos de pins, matollars i restes escasses de conreus de secà. La proliferació d'urbanitzacions, que han colonitzat progressivament les muntanyes i es situen als límits de l'espai natural, són elements amb una gran incidència visual i desvirtuen les continuïtats de les masses forestals.

Acció 13.5.1.

Millorar els contactes entre les urbanitzacions i les masses forestals del Garraf, amb criteris d'efectivitat en la lluita contra incendis i en la integració paisatgística.

És fonamental promoure el tractament de les franges de seguretat al voltant dels assentaments que estan en medi forestal, amb criteris d'efectivitat en la lluita contra incendis, de millora ecològica i d'integració paisatgística. Cal actuar en diverses línies:

- En el cas que les urbanitzacions confrontin amb espais agraris, és fonamental mantenir productius els espais agrícoles adjacents o in-

tersticials, així com garantir els trets característics de les estructures parcel·làries i funcionals agrícoles, i també els retalls forestals.

- En el cas de les urbanitzacions que confrontin amb espais forestals, cal garantir la seguretat enfront els incendis forestals, amb criteris d'efectivitat en la lluita contra incendis, de millora ecològica i d'integració paisatgística.
- La franja no hauria de ser susceptible de ser ocupada per construccions o instal·lacions de qualsevol tipus, excepte que no sigui possible ubicar-les en altres emplaçaments de la parcel·la, i caldria mantenir-la en tot moment en adequat estat de neteja i desbrossament. La iniciativa de protecció de 100 ha de bosc encerclades d'urbanitzacions a Segur de Calafell a través de la projecció d'un parc urbà va en aquesta direcció, així com amb la seva connexió amb el parc del Foix.

Acció 13.5.2.

Evitar la urbanització i edificació dels sectors de les urbanitzacions que estan en contacte amb espais amb més valors paisatgístics del Garraf.

La ubicació d'urbanitzacions en entorns naturals o agroforestals o propers a ells ha comportat sovint la degradació dels seus valors per una major activitat humana i la pèrdua de connectivitat paisatgística. També ha comportat en alguns casos la destrucció, alteració o banalització d'elements d'elevat valor històric, social o simbòlic del Garraf. Cal evitar la urbanització i edificació dels sectors de les urbanitzacions que estan en contacte amb:

- El Parc del Garraf, d'Olèrdola i del Foix, i els boscos de ribera.
- El patró morfològic de les valls estretes del Garraf, el relleu càrstic, els penya-segats, i l'estructura agrícola singular de vinya envoltada de bosc del Garraf.
- Els creixements urbanístics dispersos inacabats citats a l'acció 13.5.6

- Les urbanitzacions de moderada o alta exposició visual incloses en l'acció 13.5.4.

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

Acció 13.5.3.

Ordenar paisatgísticament els accessos de les urbanitzacions del Garraf.

Els accessos a les urbanitzacions del Garraf no sempre es troben en les condicions de qualitat desitjades. Hi abunda el desordre i la manca de referències clares. Cal ordenar paisatgísticament els accessos de les urbanitzacions amb el doble objectiu de dotar-les de caràcter i personalitat i minimitzar el seu impacte visual.

Acció 13.5.4.

Millorar la qualitat paisatgística interna de les urbanitzacions.

Les urbanitzacions del Garraf tenen una incidència especialment rellevant en el paisatge, no presenten una trama urbana clara i sovint presenten dèficits en els serveis bàsics. Amb aquesta iniciativa es pretén millorar la qualitat del paisatge de totes les urbanitzacions del Garraf, sobretot a l'àrea on se'n concentren més, dels municipis de El Vendrell, Calafell i Cunit, mitjançant els seus instruments de planificació urbanística i d'execució.

Les actuacions han d'anar encaminades a la millora dels accessos, perifèries, a la regulació de les tipologies constructives i dels tipus de cobertes, i els codis cromàtics en les edificacions, així com a l'asfaltat de carrers, l'enllumenat públic, la recollida de residus, o la creació i rehabilitació dels espais públics. En general, cal seguir les accions definides en l'objectiu de qualitat paisatgística 7 del capítol 6, sobre objectius de qualitat paisatgística relacionats amb les urbanitzacions de tot l'àmbit del Penedès. Cal consensuar les actuacions amb les persones veïnes i especialment cal:

- Elaborar una normativa vinculada al paisatge urbà de les urbanitzacions per millorar la qualitat dels espais i la imatge interna i externa.
- Vetllar per la correcta dotació de serveis i infraestructures a les urbanitzacions i per la millora paisatgística de les carreteres d'accés.
- Donar valor als elements que defineixen el paisatge, ja siguin de caràcter urbà o natural, que formen part de la identitat i particularitat del territori (rehabilitant construccions patrimonials, construccions de pedra seca, crear recorreguts de natura, recuperant elements visuals que millorin sensiblement el sentit de pertinença, etc.
- Garantir una transició gradual entre la part urbanitzada i els espais naturals.
- Procurar evitar la presència d'espècies vegetals exòtiques als espais públics i prioritzar les espècies autòctones.
- Controlar els abocaments de runes i altres deixalles generades per les urbanitzacions.
- El pas de línies d'alta tensió provoca que algunes torres de grans dimensions se situïn enmig de l'extensió urbana de Segur de Dalt i de les urbanitzacions Jardins de Cunit, Califòrnia, la Selva de les Meravelles, les Palmeres, el Mas Trader, Can Pere de la Plana, el Mas d'en Ricard i Mas Tapet, contribuint a la banalització del seu paisatge urbà. Amb la finalitat de reduir l'afectació visual, caldria promoure el soterrament de les línies elèctriques d'alta tensió que creuen aquestes urbanitzacions i extensions urbanes.
- Algunes urbanitzacions es troben situades en costers i vessants amb riscos geològics notables. Cal impulsar l'elaboració d'estudis detallats de la geologia dels emplaçaments i, si convé, adoptar mesures sobre les àrees afectades amb major risc.

Les urbanitzacions del Garraf de de moderada o alta exposició visual són:

- Baronia del Mar (Bellvei i el Vendrell)
- Bellamar (Calafell)
- Calafell Park (Calafell)
- Mas Romeu (Calafell)
- les Brises (Calafell)
- Valldemar (Calafell)
- Califòrnia (Calafell)
- Daltmar (Canyelles)
- la Cogullada (Canyelles)
- Muntanya Mar (Canyelles)
- les Palmeres (Canyelles)
- la Selva de les Meravelles (Canyelles)
- la Creu (Castellet i la Gornal)
- el Llac de Foix (Castellet i la Gornal)
- la Marina (Castellet i la Gornal)
- els Rosers (Cunit i Castellet i la Gornal)
- Trenca-roques (Castellet i la Gornal)
- Mas Trader 1 (Cubelles)
- Mas Trader 2 (Cubelles)
- L'ampliació de Puigpelós (Cunit)
- la Costa de Cunit (Cunit)
- els Jardins de Cunit (Cunit)
- la Franquesa (el Vendrell)
- la Creu del Vendrell (el Vendrell)
- la Cometa (el Vendrell)
- Cal Surià (Olivella)
- la Plana Novella (Olivella)
- Zona residencial Olivella (Olivella)
- Can Pere de la Plana (Sant Pere de Ribes)
- els Cards (Sant Pere de Ribes)
- Garraf Dos (Sitges)
- Ratpenat (Sitges)
- Llevantina (Sitges)
- Quintmar (Sitges)
- Montgavina (Sitges)

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.5.5.

Garantir la connexió ecològica i paisatgística a través de corredors entre les urbanitzacions: entre la unitat del Garraf i l'espai natural de Colls i Miralpeix, i a la part sud de la unitat entre les urbanitzacions de muntanya dels municipis de Castellet, Cunit, Calafell i Cubelles.

El *Mapa 14. Espais en tensió i l'oportunitat* identifica els punts més crítics de connexió ecològica al Garraf. Cal garantir la connexió ecològica i paisatgística dels elements i espais ecològics més rellevants, especialment aquells que permeten connectar la costa i la muntanya:

- La Carta del paisatge del Garraf defensa la importància de promoure l'elaboració d'un instrument supramunicipal que faciliti la connexió ecològica i paisatgística entre els parcs del Garraf, l'Olèrdola, del Foix i l'espai natural de Colls i Miralpeix. Aquesta connexió es veurà reforçada si es facilita la permeabilitat de C-32, tal i com es tracta a l'acció 13.6.1.
- En la mateixa direcció va en els casos de les urbanitzacions de muntanya dels municipis de Calafell, Cunit, Cubelles i Castellet; on bona part d'aquests municipis es troben al Baix Penedès, i malgrat no tenir una Carta del paisatge que indiqui totes aquestes mesures, la fragmentació del territori es fa ben palesa, ja que les urbanitzacions i el pas de la C-32 han tallat bona part de connexió ecològica que pugui haver.
- A més de les mesures de permeabilització de la C-32, seria apropiat facilitar també la permeabilització a les carreteres que connecten una urbanització i una altra.

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.5.6.

Revertir espais urbans i urbanitzables a no urbanitzables per transformar-los en espai natural i recuperar-los paisatgísticament.

S'observen notables disfuncions encara entre la realitat del planejament i la realitat de l'ocupació de les urbanitzacions. De fet, per tot l'àmbit resten peces on es va iniciar la urbanització i aquesta no es va consolidar, de manera que romanen restes de viari i edificacions abandonades.

Amb l'objectiu de recuperar terrenys no desenvolupats, reduir la urbanització, i recuperar-los paisatgísticament, cal desclassificar els sectors d'aquestes urbanitzacions que no s'han desenvolupat (sobretot si pertanyen a urbanitzacions desconnectades de les trames urbanes), recuperar el terreny no ocupat i restituir-lo paisatgísticament, treballant amb les cessions obligatòries per reduir l'àmbit d'actuació.

Les urbanitzacions inacabades identificades són:

- Les Vil·les (Calafell)
- La Cogullada (Canyelles)
- La Creu i els Àngels (Castellet i la Gornal)
- La Cometa (el Vendrell)
- Mas Milà (Olivella)
- Can Pere de la Plana (Sant Pere de Ribes)
- Can Lloses-Can Marcer (Sant Pere de Ribes)
- Sitges-Puig Rodat (Sant Pere de Ribes)

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

OQP 13.6

Unes infraestructures viàries i ferroviàries que minimitzin la fragmentació del Garraf, integrades en el paisatge, i que potenciïn la contemplació del massís, la plana i el mar.

El Garraf és creuat per diverses infraestructures lineals, entre les quals destaquen la C-32 (autopista Pau Casals), la C-15, la carretera de les Costes del Garraf (C-31), la TV-2126, i la línia de tren Barcelona-València, que han transformat el paisatge del Garraf, alhora que faciliten la seva contemplació. Cal garantir, per una banda, la integració d'aquestes infraestructures al caràcter de paisatge de muntanya del massís, la consideració del paisatge a les noves infraestructures o en l'ampliació de les existents, evitar els elements de protecció i seguretat disruptius (biona metàl·lica o tanca de formigó, tanca de disseny urbà, tanca de via ràpida, etc.), i el potencial que aquestes tenen per a la contemplació del paisatge.

Acció 13.6.1.

Millorar la connexió ecològica i paisatgística a través de la carretera C-32 entre la unitat del Garraf i l'espai natural de Colls i Miralpeix i el mar.

La construcció de la C-32 va tallar part dels corredors biològics que connectaven el sud de l'espai natural del Garraf amb el dels Colls i Mi-

ralpeix i la platja. Alguns exemples són les zones del Corral d'en Milà o del Mas d'en Ricard, o l'enllaç amb la C-15, entre altres. Cal recuperar la correcta connectivitat física, ecològica i social entre ambdós espais naturals i desenvolupar-hi les mesures de permeabilització necessàries.

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.6.2.

Ordenar els espais de contacte entre la C-32 i les trames urbana i industrial a la sortida del túnel de la Penya del Llamp.

La sortida del túnel de la Penya del Llamp en direcció nord-sud, a la C-32, concretament entre els enllaços 30 i 31, acumula diversos usos i activitats que provoquen una imatge desendreçada i empobreixen la qualitat d'aquest racó del Garraf: un tram de carretera aparador, un aparcament informal de grans dimensions (al costat de la Fundació la Granja), diversos espais intersticials sense ús de notable dimensió, i alguns rètols publicitaris fora d'ús. Cal impulsar mesures per a reduir l'impacte sobre el paisatge d'aquestes infraestructures, especialment a partir de:

- La restauració i adequació paisatgística d'aquests espais de contacte, mitjançant espècies arbòries i arbustives autòctones, de manera que reproduïxin en la mesura del possible els ecosistemes que són propis de la zona.
- Fomentar l'ordenació paisatgística de les activitats comercials associades als eixos viaris amb incidència visual (naus, productes exposats a l'aire lliure, retolació, etc.). En aquest sentit, caldria emprendre les iniciatives necessàries per anar eliminant gradualment els rètols publicitaris i les estructures de suport fora d'ús.

Mapes de la unitat

Mapa 13.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 13.6.3.

Preservar les visuals des dels trams de carretera panoràmics de Garraf.

El paisatge del Garraf conté trams de carretera des de les quals es poden contemplar atractives vistes escèniques. Diverses actuacions que caldria promoure són:

- Reconèixer els trams panoràmics i integrar-los en el sistema d'infraestructures del Pla territorial parcial del Penedès com a trams protegits.
- Establir una normativa clara per a evitar distorsions paisatgístiques que afectin les visuals que es contemplen des dels trams de carreteres panoràmiques identificades. Això implica la identificació de les edificacions, les infraestructures i altres barreres visuals (rètols publicitaris, construccions efímeres, etc.) que limiten el camp visual o desfiguren i dificulten la visió d'aquests trams amb la finalitat de definir estratègies d'ocultació, harmonització o fins i tot eliminació d'alguns dels elements.
- Millorar, si s'escau, la senyalització de punts rellevants del paisatge des dels trams panoràmics i, si és possible, disposar d'àrees de descans en punts estratègics on sigui fàcil l'observació dels paisatges més emblemàtics.

Els trams de carretera panoràmics identificats, són:

- BV-2111 Olivella (Olivella, Garraf)
- BV-2117 (Castellet i la Gornal, Garraf)
- C-31 Costes del Garraf (Sitges)
- Carretera de la Plana Novella a Castelldefels (Sitges)
- Trams de la C-15 (Sant Pere de Ribes)
- Carretera BV-2443 pk 1.5 baixant del castell d'Olèrdola (Olèrdola)
- TV-2126 (Bellvei i Calafell)

Mapes de la unitat

Mapa 13.1 Valors naturals i estètics

Acció 13.6.4.

Preservar el valor patrimonial de la carretera C-31, en el seu tram entre Sitges i les Botigues de Sitges.

El tram entre Sitges i les Botigues de Sitges de la carretera C-31, conegut com el tram de "les Costes del Garraf", és un itinerari sinuós adaptat a l'orografia de les muntanyes del Garraf, construïda el 1879 sobre un camí originari del segle XI. Històricament també ha servit com a via transhumant, entre altres funcions. Als marges s'hi han habilitat àrees de descans que fan funció de punts d'observació del paisatge, dos dels quals són del Catàleg punta de cala Forn i punta del Corral, identificats en l'acció 13.7.1. Per tots aquests motius és, per si sola, una via amb una component identitària i paisatgística molt important. Si bé en les últimes dècades ha patit transformacions en els seus marges, cal protegir aquesta carretera pel seu valor històric i com a exemple de carretera ben inserida al territori, tot potenciant els elements patrimonials associats, com ara l'antic traçat de la zona de Vallcarca, fites, talussos de pedra, sistemes de protecció, etc., i promoure el manteniment d'aquests elements. A més a més cal impulsar la seva funció com a via d'interès paisatgístic per les àmplies vistes escèniques sobre massís, els penya-segats i el mar. Per tal de mantenir aquestes característiques, dimensions i funcions caldrà en un futur regular expressament la limitació de velocitat permesa.

Mapes de la unitat

Mapa 13.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.6.5.

Millorar i permeabilitzar paisatgísticament els contactes del ferrocarril amb els relleus litorals del massís.

La via del ferrocarril Barcelona-València, que circula molt propera a la línia de costa, ha creat trinxeres i túnels en alguns trams entre Sitges

i les Botigues de Sitges. La proximitat de la via a la línia abrupte de la costa fa que aquesta infraestructura també s'exposi a temporals i accentui la erosió. És necessari:

- Un projecte integral per millorar i permeabilitzar paisatgísticament els contactes del ferrocarril amb els relleus litorals càrstics i la vegetació pròpia del massís, i potenciar la visibilitat al massís i al mar en els trams descoberts.
- Avaluar la integració paisatgística de la proposta de connexió ferroviària entre Vilanova i la Geltrú i Vilafranca del Penedès, especialment al seu pas pel parc del Garraf. Aquesta nova infraestructura hauria d'incorporar estudis d'impacte i integració paisatgística que incloguin mesures d'integració paisatgística, tant en la definició com en els acabats. Caldria considerar la minimització en l'afectació dels ecosistemes del parc del Garraf, en l'arquitectura de pedra seca, la millora en la imatge de conjunt, i la potenciació de les visibilitats cap al paisatge circumdants i les millors vistes.

Acció 13.6.6.

Adequar paisatgísticament els ports de Garraf i de Vallcarca.

Els ports de Vallcarca i de Garraf tenen un origen, funció i morfologia ben diferents i, en conseqüència, tenen unes necessitats d'adequació paisatgística pròpies:

- El port de Vallcarca, vinculat a l'explotació de la calcària com a matèria primera per a la elaboració de ciment, és una infraestructura actualment inutilitzada que està pendent d'un nou ús i una nova funció en el marc d'una solució paisatgística específica pel conjunt del complex de Vallcarca que haurà de ser necessàriament compatible amb els valors paisatgístics de la zona.
- El port del Garraf, d'interès turístic, va tenir greus afectacions al seu dic de llevant com a

conseqüència del temporal Gloria de gener de 2020, que, tot i que el maig del mateix any ja es van realitzar les actuacions de reparació, va constatar la fragilitat de la instal·lació. Cal repensar de manera integral el port esportiu i el paper de les marines seques com a alternativa als amarradors tradicionals, atenent no només a la capacitat terrestre d'admetre aquestes instal·lacions complementàries sinó, i principalment, a la capacitat del sistema marítim costaner i a la seva fragilitat, on aquests sistemes resulten menys invasius i, a més, suporten major nombre d'embarcacions.

Mapes de la unitat

Mapa 13.3 Valors socials i productius

OQP 13.7

Un sistema d'itineraris i punts d'observació del paisatge que emfasitzin les panoràmiques més rellevants i permeti descobrir la diversitat i els matisos dels paisatges del Garraf.

El ric entramat de punts d'observació del paisatge i la xarxa viària actual permeten conèixer, descobrir i contemplar els diversos paisatges i els referents visuals i fons escènics que donen identitat al Garraf. Els itineraris, a més, constitueixen una xarxa de vies seleccionada i multifuncionals que recorren i relliguen nuclis habitats i paisatges d'interès, i contribueixen a harmonitzar diferents formes de mobilitat: obligada o no obligada, o de lleure; motoritzada o no motoritzada; i ràpida o lenta. És per aquest motiu que cal garantir i millorar les panoràmiques i visuals que es poden contemplar des de cadascun d'aquests punts d'observació del paisatge i carreteres, i aprofitar els itineraris paisatgístics, tant motoritzats com no motoritzats, com a via de coneixement del patrimoni paisatgístic del Garraf i com a alternativa per a una mobilitat lenta.

Acció 13.7.1

Reconèixer els punts d'observació del paisatge i els itineraris d'interès paisatgístic, motoritzats i no motoritzats, com a elements estructurals de l'ordenació territorial i urbanística del Garraf.

Els punts d'observació del paisatge i els itineraris paisatgístics, motoritzats i no motoritzats, tenen un rol important en l'estructura del territori i, consegüentment, han de formar part de la seva ordenació. Cal, doncs, incorporar els punts d'observació del paisatge i els itineraris dins del Pla territorial parcial del Penedès, així com en el planejament urbanístic dels municipis de la unitat.

Es tracta dels punts d'observació de:

- Can Grau
- Creu de Sant Isidre
- Ermita de la Trinitat
- La Mata
- La Talaia
- Les pedrisses
- Sant Miquel d'Olièrdola
- Puig de l'Àliga
- Sant Pere de Castellet
- El Circell
- Font del Curcó
- Turó de les Tres Partions
- Montau
- Castell d'Olivella
- Puig de la Mola
- Castell de la Muga
- Montgròs
- Punta de cala Forn
- Punta dels Corral

Dels itineraris no motoritzats de:

- GR-92 Sender del Mediterrani.
- GR-92 Sender del Mediterrani (variant interior)
- GR-5 Sender dels Miradors
- Penedès 360 (Slow Bike)

- Penedès 360 (Trekking)
- Camí Ral Vilafranca-Olesa de Bonesvalls
- Castellet-Olèrdola
- Camí Ramader de Marina
- Carrerada de Santa Coloma
- Camins del vi i el cava: Garnatxa
- Camins del vi i el cava: Monestrell
- Camins del vi i el cava: Montcau
- Camins del vi i el cava: Subirat Parent

I dels itineraris motoritzats de:

- Calafell-Bellvei.
- La Ràpita-Castellet i la Gornal.
- Cubelles-Castellet.
- Cubelles-Canyelles.
- Begues-Avinonet del Penedès.
- Canyelles-Olivella.
- Port Ginesta-Sitges (Costes del Garraf).
- Sitges -Plana Novella.
- Vilafranca del Penedès – castell d’Olèrdola.

Mapes de la unitat

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.7.2

Garantir la qualitat dels camps visuals dels itineraris paisatgístics marítims i a través del massís.

Per la singularitat paisatgística tant de la façana marítima com del propi massís del Garraf, les infraestructures viàries definides com a itineraris paisatgístics en l’acció 13.7.1 han de mantenir obertes les perspectives a aquest paisatge i evitar la construcció en els seus marges tancaments, tanques, edificacions o elements opacs que limitin el camp visual o en desfigurin les panoràmiques.

Mapes de la unitat

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.7.3

Promoure una xarxa de carreteres d’interès paisatgístic i mantenir-ne els valors patrimonials.

La xarxa viària secundària que creua la unitat de paisatge del Garraf, sostinguda sobre les carreteres locals, té una especial importància, tant per la seva qualitat, la seva continuïtat, i molt especialment per la qualitat del paisatge que creua, i en alguns casos també pel seu valor patrimonial. De la mateixa manera, la C-32 i la C-15, com a grans infraestructures viàries, també actuen com a vies per a la contemplació dels paisatges que creuen, sense perjudici de l’eficàcia del trànsit.

Caldria avaluar la possibilitat de promoure una xarxa de carreteres d’interès paisatgístic del Garraf, connectada amb una de global del Penedès, que posi en valor els elements de més interès paisatgístic tot limitant les dimensions de la via i la velocitat de circulació, i ser accessibles en vehicle rodat multimodal (cotxe, bus, bicicleta, etc.). Aquesta xarxa hauria de rebre, allà on correspongui, les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de potenciar la contemplació i la difusió dels valors del paisatge i el coneixement del territori. Es tracta, en primer lloc, de les carreteres citades en l’acció 13.7.1, tot i que la llista es pot anar ampliant progressivament.

Mapes de la unitat

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.7.4

Posar en valor els camins que vertebrin i estructurin el territori del Garraf a partir d’un pla especial.

Amb aquesta iniciativa es pretén potenciar una xarxa de senders que donin resposta a l’interès dels ciutadans vers els espais oberts com la pràctica esportiva o al gaudi i la descoberta del paisatge. Es tracta de mantenir, millorar i recuperar camins senders des d’una visió

paisatgística, patrimonial i social, prioritzant els itineraris no motoritzats inclosos en l’acció 13.7.1. Aquesta és una acció que es desprèn de la Carta del paisatge i que el Consell Comarcal hauria d’impulsar en col·laboració amb els municipis i altres ens implicats (Diputació de Barcelona o altres).

El pla establiria unes mesures de protecció, gestió i urbanització de la xarxa de camins supra-municipal del Garraf per tal de dinamitzar i valorar el seu paisatge. Aquesta xarxa ha de satisfer tant la demanda d’espais per al passeig i de senderisme en la proximitat immediata dels nuclis del Garraf per part dels residents permanents o estacionals, com la demanda especialitzada que procedeix de les activitats turístiques i esportives. També ha de permetre la interconnexió entre pobles i nuclis habitats, contemplant així la mobilitat en la seva integritat. Els criteris principals que han de seguir aquest document són els següents:

- Inventariar i jerarquitzar els camins.
- Estudiar els camins ramaders (de la Marina a la Cerdanya) i el viari tradicional.
- Establir els paràmetres tècnics amb els quals regular les intervencions en els camins, i en especial el tractament dels murs de pedra seca.
- Determinar els paràmetres constructius: secció tipus, materials paviment, circulació rodada/no, tractament talussos, etc.

Mapes de la unitat

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.7.5

Promoure una xarxa de punts d’observació del paisatge del Garraf accessibles.

Aquesta xarxa hauria de rebre, allà on correspongui, les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de potenciar la funció de facilitar la percepció dels valors del paisatge i el coneixement del territori. Es tracta dels punts d’observació

l·listats en l’acció 13.7.1. En general, les actuacions haurien de seguir les accions establertes en el punt 10.5 del capítol 6 d’objectius de qualitat paisatgística relacionades amb els punts d’observació del paisatge i els itineraris. Especialment cal tenir present que:

- El condicionament dels punts d’observació del paisatge haurà de ser curosament avaluat i dissenyat d’acord amb la freqüentació i la vulnerabilitat del lloc.
- Caldria evitar l’artificialització innecessària, particularment en relació amb els valors recollits en els mapes de valors.
- Caldria prestar una especial atenció als punts d’observació del paisatge més accessibles, als que es troben en els espais periurbans, i també als de la costa.

Mapes de la unitat

Mapa 13.3 Valors socials i productius

Acció 13.7.6

Cercar la continuïtat de la servitud pedestre al llarg de tot el litoral del massís del Garraf, des de Sitges fins a port Ginesta.

El camí que permet recórrer a peu tota la costa del massís del Garraf és el GR-92. Cal conservar-lo i potenciar-lo, i revalorar paisatgísticament tots els elements naturals, culturals i històrics que es troben en aquesta part del litoral, així com a la resta de mapes de valors (naturals, històrics, socials, simbòlics i productius). També és important la continuïtat d’aquest camí que recorre la façana marítima pel nord (Delta del Llobregat) i pel sud (Plana del Garraf). Les determinacions que han de garantir aquesta continuïtat caldria incloure-les en els instruments de planificació corresponents.